

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
SOCIALINĖS PEDAGOGIKOS IR PSICHOLOGIJOS KATEDRA

Socialinės pedagogikos (socialinio darbo organizavimas) magistrantūros studijų programa

Ausma Grigaliauskaitė

**PATYČIŲ PAPLITIMO MOKYKLOSE TENDENCIJOS: VERTINAMASIS POŽIŪRIS IR
REIŠKINIO KITIMO PRIELAIDOS**

Magistro darbas

*Magistro darbo vadovas –
doc. dr. Adolfas Juodraitis*

2010

Turinys

Magistro darbo santrauka	3
Įvadas	4
1 skyrius. PATYČIOS: TEORINIS ASPEKTAS	7
1.1. Patyčių samprata	7
1.2. Patyčių ypatumai mokykloje	11
1.3. Tyčiojimosi priežastys ir pasekmės	13
2 skyrius. PATYČIŲ PREVENCIJOS PRIELAIDOS MOKYKLOSE	17
2.1. Patyčių prevencijos programos įgyvendinimas skirtinguose lygiuose	19
2.1.1. Patyčių prevencija mokyklos aspektu	19
2.1.2. Patyčių prevencija klasės lygiu	21
2.1.3. Patyčių prevencija individualiu aspektu.....	23
3 skyrius. PATYČIŲ PAPLITIMO MOKYKLOSE TENDENCIJOS: VERTINAMASIS POŽIŪRIS IR REIŠKINIO KITIMO PRIELAIDOS	25
3.1. Mokinių anketinės apklausos analizė	25
3.2. Interviu apklausos analizė.....	52
3.3. Tyrimo rezultatų apibendrinimas.....	58
Išvados	64
Rekomendacijos	65
Literatūra	66
Summary	70
Priedai	71

Magistro darbo santrauka

Darbe atlikta *teorinė* patyčių paplitimo mokyklose tendencijos: vertinamasis požiūris ir reiškinių kitimo prielaidos *analizė*.

Iškeltos *hipotezės* 1) Tikėtina, kad patyčios dažniau pasireiškia mokyklose nei kitose moksleivių susibūrimo vietose. 2) Tikėtina, kad mokyklose patyčių temai skiriama mažiau dėmesio nei kitoms temoms.

Anketinės *apklausos metodu* buvo atliktas tyrimas, kurio tikslas – atskleisti patyčių paplitimo tendencijas, tyčiojimosi raišką mokyklose ir socialinio darbo organizavimą, sprendžiant patyčių problemą.

Tyrime dalyvavo gimnazijos ir vidurinės bendrojo lavinimo mokyklos pedagogai, mokiniai ir mokinių tėvai.

Empirinėje dalyje nagrinėjami mokinių tyčiojimosi būdai, patyčių vietos, prevencinės priemonės, kurios taikomos mokykloje. Kokybinio tyrimo elementas – pusiau standartizuotas interviu, leido atskleisti kaip auka vertina patyčių problemą, taip pat buvo atskleistas skriaudėjos požiūris į patyčias mokykloje.

Svarbiausios empirinio tyrimo *išvados*:

1. Tyrimo rezultatai parodė, kad patyčios yra paplitęs reiškinys tarp moksleivių. Vieni patys tyčiojasi, kiti nuo jų nukenčia. Didžioji dalis tėvų mano, jog jų vaikas patyčių mokykloje nepatiria. Galima daryti prielaidą, kad galbūt vaikai nepasakoja tėvams apie patiriamas patyčias.

2. Tyrimas parodė, kad patyčios – aktuali problema tarp paauglių mokykloje, sukianti neigiamus išgyvenimus ne tik patyčių aukai, mokyklos psichologiniam klimatui, bet ir pačiam skriaudėjui. Todėl norint sumažinti patyčių apraiškas mokykloje labai svarbu, kad šiame procese dalyvautų visa mokyklos bendruomenė, pvz.: socialinis pedagogas, klasės auklėtojai, kiti mokyklos darbuotojai, tėvai ir kt.

3. Pirmoji tyrimo hipotezė tikėtina, kad moksleivių patyčių kitimo prielaidos priklauso nuo moksleivių amžiaus pasitvirtino. Pastebima vyresnių moksleivių tarpe vis dažniau pasitaikančios patyčios. Antroji hipotezė tikėtina, kad vaiko atstūmimą mokykloje įtakoja agresorių noras žeminti kitą nei aukos asmeninės savybės, tokios, kaip uždarumas, žema savivartė ir intravertiškumas taip pat pasitvirtino. Tyrimas parodė, kad moksleiviai nori būti lyderiais siekdami pažeminti silpnesnį.

Esminiai žodžiai: patyčios, auka, skriaudėjas, mokykla, prevencija, pedagogas.

Įvadas

Mokslinė problema ir tyrimo aktualumas.

Patyčios – viena aktualiausių problemų, egzistuojančių tarp paauglių mokykloje. Ši problema visuomenėje jau yra pripažįstama, tačiau rasti jos efektyvų sprendimo būdą vis dar sunku.

Pasak Zaborskio, Cirtautienės ir Žemaitienės (2005) tyčiojimas apibrėžiamas kaip sąmoningas vieno vaiko ar grupės nuolat kartojamas gąsdinantis priekabiavimas ar fiziniai veiksmai prieš vaiką, kuris nepajėgus apsiginti. Įvairiose šalyse atliekami tyrimai rodo, kad dėl ilgalaikių patyčių išlieka negatyvių pėdsakų asmenybės raidoje.

Mokinių apklausos rodo, jog vis daugiau paauglių mokyklose tampa agresijos, pasireiškiančios patyčiomis, aukomis (Zaborskis, Cirtautienė ir Žemaitienė 2005).

Sisteminę patyčių tyrinėjimai pradėti 7 amė – 8 amė dešimtmetyje. Dažniausiai pradėta nagrinėti Švedijoje ir neilgai trukus ši problema pradėta tyrinėti kitose šalyse. (Povilaitis, Valiukevičiūtė 2006).

Anot Targamadzės ir Valeckienės (2007), ilgą laiką dominavo nuomonė, jog patyčios mokykloje yra įprastas ir dažnas reiškinys, todėl prieš kelis dešimtmečius jų analizei nebuvo skiriama reikiamo dėmesio.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos (1992) II skirsnio „Žmogus ir valstybė“ 21 straipsnyje pripažįstama žmogaus teisė į asmens neliečiamybę: draudžiama žmogų žeminti, žaloti, kankinti, žiauriai su juo elgtis. Tuo pačiu joje akcentuojama ir viena svarbiausių vaiko teisių – teisė gyventi be prievartos ir pažeminimo.

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje (1995) teigiama: vaiko apsauga nuo įvairiausio pobūdžio fizinio, psichologinio smurto, įžeidimų ar piktnaudžiavimo, priežiūros nebūvimo ar nerūpestingo elgesio, grubaus elgesio ar išnaudojimo, įskaitant ir seksualinį piktnaudžiavimą (**19, 34, 37 str.**), vaiko teisė turėti tokias gyvenimo sąlygas, kokių reikia jam fiziškai, protišcai, dvasiškai, doroviškai ir socialiai vystytis (**27 str.**).

Pasaulio sveikatos organizacijos tyrimo duomenimis, Lietuvoje apie 70% vaikų bent kartą yra patyrę bendraamžių patyčias, tuo tarpu beveik trečdalis vaikų mokykloje patiria dažnas (2 – 3 kartus per mėnesį arba dažniau) kitų patyčias. Šis rodiklis lyginant su kitomis valstybėmis, yra vienas aukščiausių (Zaborskis, Cirtautienė, Žemaitienė, 2005; Zaborskis, Vareikienė, 2008).

Kovai su pažeminimais mokykloje pastaraisiais dviem ar trim dešimtmečiais visame pasaulyje buvo sukurta daug programų. 8 – jame dešimtmetyje Danas Olweusas organizavo

priemonės mokiniams konsultuoti ir suprasti tokio pobūdžio smurtą bei su juo kovoti. (Maria, G, Robichaud, R. 2007)

Pagal pasaulinės sveikatos organizacijos 2001 – 2002 metais atliktus tyrimus Lietuva tarp 35 šalių užima pirmą poziciją pagal vaikų iš kurių, tyčiojamasi skaičių. Smurtas, agresyvus elgesys Lietuvos mokykloje dažnas, tačiau neretai ignoruojamas reiškinys. Deja visuomenė dar nepakankamai aktyviai sprendžia smurto prieš vaikus problemą, užtikrina jų teises, bei garantuoja elementarią jų gerovę.

Olweus D. atlikęs nacionalinį tyrimą Norvegijoje ir apklausęs 8 – 16 metų amžiaus mokyklos vaikus, nustatė, kad 15% moksleivių patyrė patyčias arba patys jas inicijavo bent kartą per savaitę. (Olweus, 1997).

Problema: Mokykliniame amžiuje pasireiškiančios patyčios ir kitoks vaikų agresyvus elgesys reikalauja vis daugiau dėmesio skirti šiai problemai – tampa vis labiau aktualu tyrinėti patyčių priežastis, pasekmes bei užsiimti šios problemos prevencija.

Šis darbas yra skiriamas 5 – 10 klasių moksleivių patyčias mokykloje tyrinėti. Kiek tos patyčios paplitusios, kaip pasišaipymas, užgauliojimas. Kokias elgesio formas moksleiviai priskiria patyčioms?

Tyrimo objektas – patyčių paplitimo tendencijos mokyklose, ir jų kitimo prielaidos

Hipotezė – 1) Tikėtina, kad moksleivių patyčių kitimo prielaidos priklauso nuo jų amžiaus.

2) Tikėtina, kad vaiko atstūmimą mokykloje labiau įtakoja agresorių noras žeminti kitą nei aukos asmeninės savybės, tokios kaip uždarumas, žema savivarte ar intravertiškumas.

Tyrimo tikslas – Atskleisti patyčių paplitimo tendencijas, patyčių kitimo prielaidas ir moksleivių vertinamąjį požiūrį.

Uždaviniai:

- Teoriškai atskleisti smurto formą – patyčias;
- Palyginti patyčių paplitimą tarp skirtingo amžiaus moksleivių;
- Išanalizuoti veiksnius, kurie įtakoja vaiko atstūmimą mokykloje;
- Sudaryti anketas moksleiviams, pedagogams ir jų tėvams;
- Anketos duomenų analizė, išanalizuoti anketinius duomenis;
- Remiantis teorine medžiaga bei empiriniais tyrimo duomenimis, pateikti galima problemos sprendimo modelį.

Tyrimo dalyviai:

Kiekybinio tyrimo apklausoje dalyvavo Radviliškio miesto Vaižganto mokyklos 5 ir 10 klasių mokiniai. Anketas užpildė 120 moksleivių, 25 pedagogai ir 25 moksleivių tėvų. Tyrimas vyko 2010 metų kovo mėnesį.

Kokybiniam tyrimui buvo apklausta 2 moksleiviai. Patyčių auka ir skriaudėjas. Mokiniai mokosi Radviliškio Vinco Kudirkos mokykloje. Tyrimas atliktas 2010 – 02 – 15 – 2010 – 02 – 25d. laikotarpiu.

Tyrimo metodai:

- Mokslinės literatūros analizė;
- Tyrimui atlikti buvo pasirinktas **kiekybinio tyrimo** metodas: Anketinė apklausa raštu;
- Kiekybinio tyrimo metu gauti duomenys apdorojami SPSS programiniu paketu
- Tyrimui atlikti buvo pasirinktas **kokybinio tyrimo** metodas, pusiau standartizuotas interviu
- Kokybinio tyrimo metu gautų duomenų apdorojimas content analizės metodu.

Magistro darbo struktūra. Ši magistro darba sudaro: santrauka lietuvių kalba, įvadas, 3 skyriai, išvados, naudotos literatūros sąrašas (59), santrauka (reziumė) anglų kalba, priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 14 lentelių, 16 paveikslų. Prieduose pateikiama, anketa moksleiviams, pedagogams ir tėvams, operacionalizacija, problemos sprendimo modelis, individualaus interviu klausimynai, tyrimo grafikai ir lentelės. *Darbo apimtis – 71.*

1 skyrius. PATYČIOS: TEORINIS ASPEKTAS

1.1. Patyčių samprata

Mokykloje kiekvienas vaikas turėtų jaustis reikšmingas ir saugus. Deja, mokyklos realybė neretai yra visai kitokia. Moksleivių apklausos rodo, jog nemaža dalis vaikų mokyklose tampa agresijos, pasireiškiančios patyčiomis arba priekabiavimu, aukomis (Zaborskis, Cirtautienė, Žemaitienė, 2005, p. 614). Patyčias patiriančių ir kitų besityčiojančių mokinių dažnis Lietuvos mokyklose yra didesnis nei kitose Europos šalyse: dažnų patyčių aukomis Lietuvoje tampa vidutiniškai kas trečias 11-15 metų mokinys (Širvinskienė, Žemaitienė, Džiokienė, 2008, p. 27). Pasak Targamadzės, Valeckienės (2007) šiandien patyčioms, kaip vienai dažniausių agresyvaus elgesio formų mokykloje, skiriama ypatinga svarba: *analizuojami patyčių sampratos ir raiškos ypatumai įvairiose šalyse* (Targamadzė, Valeckienė, 2007, p. 159). Tačiau patyčių samprata yra labai neapibrėžta, pasak Povilaičio, Valiukevičiūtės (2006) lietuvių kalboje nėra tikslaus termino, apibūdinančio patyčių reiškinį, kuris atspindėtų visą elgesio įvairovę, būdingą patyčioms (Povilaitis, Valiukevičiūtė, 2006, p. 6). Kad būtų išsamiau išsiaiškinta patyčių samprata, pirmoje lentelėje pateikiamos jos apibrėžtys.

1 lentelė

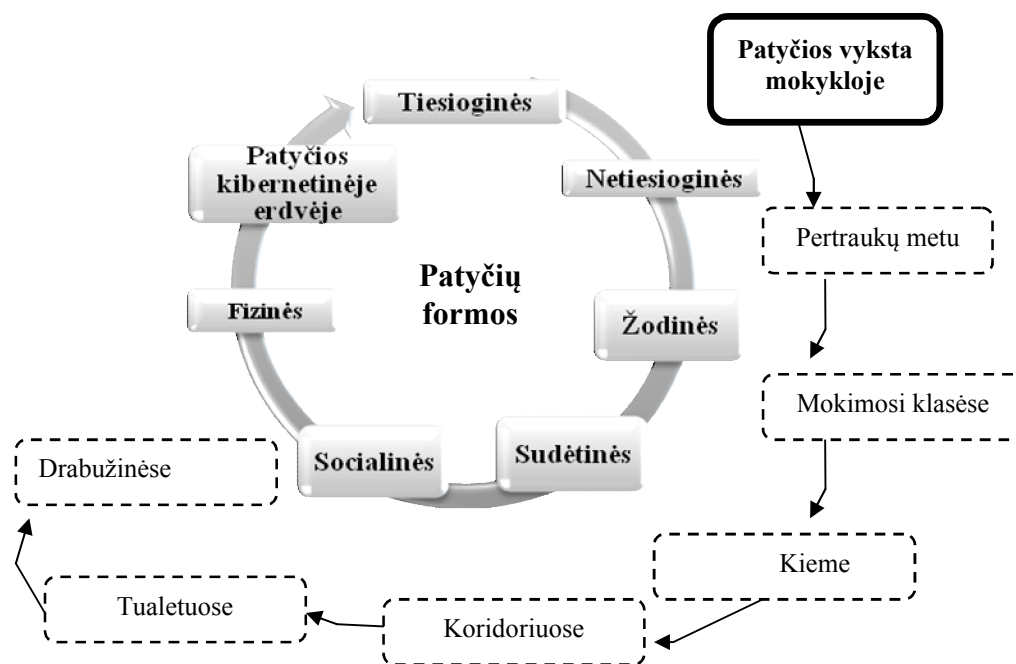
Patyčių apibrėžimai

Metai	Autorius	Apibrėžimas
2001	U.S Department of Justice	Patyčios – tai <i>neigiami pasikartojantys veiksmai</i> . Jos skiriamos į 3 rūšis: <i>fizinę, žodinę, psichologinę</i> .
2002	Sampson, R.	Patyčias sudaro du pagrindiniai veiksniai: <i>pasikartojantys kenksmingi veiksmai, psichologinės pusiausvyros sutrikdymai</i> . Tai yra <i>žodiniai grasinimai, įžeidinėjimai nukreipti prieš silpnesnius</i> .
2006	Quiroz, H.C., Arnette, J.L., Stephens, R.D.	Patyčios – tai <i>smurto, agresijos, piktumo, gražinimų forma, kuri vienu ar kitu atveju žeidžia kitą žmogų</i> .
2006	Povilaitis, R., Valiukevičiūtė, J.	Patyčios – <i>ko nors darymas kieno apmaudui, piktumui, tyčiojimasis, juokavimas, juokas, pokštas</i> ;
2007	Kurienė, A.	Patyčios – tai <i>agresyvus, pasikartojantis elgesys, kai stiprieji skriaudžia silpnesnius</i> .
2007	Targamadzė, V., Valeckienė, D.	Patyčios – <i>sąmoningas, neišprovokuotas, nuolatinis vieno asmens ar grupės fizinis ar žodinis kito asmens užgauliojimas siekiant sukurti nuolatinis prievartos ar įžeidinėjimų modelius</i> .

Šaltinis: sudarytas darbo autoriaus, remiantis 1 lentelėje pateikta autorių mokslinė literatūra

Dažniausiai apibūdinant patyčias apibrėžimuose minimi šie patyčių požymiai: *neigiami pasikartojantys veiksmai (žodiniai grasinimai, įžeidinėjimai, agresija, juokavimas ir kt.)*,

psichologinės pusiausvyros sutrikdymai, sąmoningas, neišprovokuotas nuolatinis neigiamas elgesys. Pasak Povilaičio, Jasulionės (2008) kartais patyčios yra painiojamos su **humoru** – sakoma, kad vaikai taip tik juokauja. Tačiau esminis skirtumas nuo pajuokavimo yra tas, kad **patyčių tikslas – įskaudinti, pažeminti kitą**. Autoriai išskiria tokias svarbiausias **ypatybes: patyčios yra tyčiniai veiksmai; šis elgesys yra pasikartojantis; patyčių situacijoje yra psichologinė ar fizinė jėgos persvara** (Povilaitis, Jasulionė, 2008, p. 7). Mokslinėje literatūroje (Targmadzė, Valeckienė, 2007, p. 164., Girdvainis, Pocevičienė, 2009, p. 128., Povilaitis, Valiukevičiūtė, 2006, p. 8) rašoma, kad patyčios yra įvairių formų, schematiškai jos pateikiamos pirmame paveiksle.

1 pav. Patyčių formos, patyčių lokalizacija

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, remiantis Targmadzė, V., Valeckienė, D. (2007) Patyčių bendrojo lavinimo mokykloje samprata., Girdvainis, G., Pocevičienė, R. (2009) Patyčių raiškos Šiaulių miesto bendrojo lavinimo mokyklose analizė.

Kaip matome iš pateikto paveikslo (žr. 1 pav.) mokslinėje literatūroje yra pateikiamos įvairaus profilio patyčių formos: *tiesioginės, netiesioginės, žodinės, sudėtinės, socialinės, fizinės, patyčios kibernetinėje aplinkoje*. Kiekviena iš jų, toliau trumpai pristatoma.

Tiesioginės patyčios – kai vaikas yra atvirai puolamas, užgauliojamas savo bendraamžių, pvz., stumdomas, pravardžiuojamas, jam grasinama (Povilaitis, Jasiulionė, Kurienė, Pūras, Arlauskaitė, Petkutė, Čižauskaitė, Valantinas, 2007, p. 25). Pasak Targmadzės, Valeckienės (2007) tai gali būti tiek fizinė, tiek verbalinė agresija (Targmadzė, Valeckienė, 2007, p. 164).

Netiesioginės patyčios – tai toks elgesys, kuomet vaikas skaudinamas nenaudojant tiesioginės agresijos. Tai vaiko atstūmimas nuo grupės, ignoravimas, nebendravimas su juo, neapykantos prieš vaiką kurstymas (Povilaitis ir kt., 2007, p. 25).

Žodinės patyčios – kuomet vaikas yra skaudinamas, užgauliojamas žodžiu ir užrašais. Tai gali būti prasivardžiavimas, gąsdinimas, pašaipios replikos apie žmogaus kūną, religiją, tautybę, negalią, išvaizdą, „juokeliai“, užrašai apie vaiką, vaiką skaudinančių žinučių siuntinėjimas mobiliaisiais telefonais, elektroniniu paštu, apkalbinėjimas, šmeižimas (Povilaitis, Valiukevičiūtė, 2006, p. 8).

Sudėtinės patyčios apima ir verbalinius, ir fizinius veiksmus. Tai galėtų būti tokio elgesio pavyzdžiai: reketas, vertimas vaiką atlikti ką nors prieš savo valią (Targamadzė, Valeckienė, 2007, p. 165).

Socialinės patyčios. Ši patyčių forma yra susijusi su vaikų tarpusavio santykiais (vaiko atskyrimu arba pašalinimu iš bendros veiklos). Socialinės patyčios yra subtilios ir sunkiai pastebimos, pavyzdžiui, ignoravimas, kitų vaikų skatinimas mažiau bendrauti su patyčių auka, kiti izoliavimo būdai (<http://www.bepatyciu.lt>).

Fizinės patyčios – tai užgauliojimas veiksmais: pargriovimas, įspyrimas ar spardymas, kumščiajimas, stumdymas, rankos užlaužimas, spjaudymas, daiktų gadinimas ir atiminėjimas, drabužių gadinimas, plaukų pešiojimas (Povilaitis ir kt., 2007, p. 25).

Patyčios kibernetinėje aplinkoje. Šiandien patyčios tampa rafinuotesnės, įgauna vis naujas užmaskuotas formas, tokias kaip grasinamų žinučių mobiliuoju telefonu arba elektroniniu paštu siuntimas ar žeminančių internetinių puslapių apie patyčių auką kūrimas ir platinimas. Ši patyčių forma sukelia skaudžių pasekmių patyčių aukai (Targamadzė, Valeckienė, 2007, p. 165).

Išsiaiškinus pagrindines patyčių formas, toliau pateikiama jų lokalizacija. Pasak Povilaičio, Jasiulionytės (2008) patyčios gali vykti pačiose įvairiausiose vietose: mokyklose, kiemuose, namuose, visur kitur, kur vaikai susitinka ir bendrauja. Kiekybiškai daugiau patyčių vyksta **mokyklose**. Pastebėta, kad dažniau tyčiojamas tokiu metu ir tokioje vietoje, kur yra mažiausiai suaugusiųjų priežiūros. Pavyzdžiui, daug patyčių vyksta pertraukų metu – tyčiojamas klasėse, mokyklos kieme, koridoriuose, tualetuose, drabužinėse (Povilaitis, Jasiulionytė, 2008, p. 8).

Apibendrinant svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad patyčios yra labai aktuali šių dienų problema, didėjanti geometrine progresija. Pagrindinės patyčias nusakančios ypatybės yra: tyčiniai veiksmai, pasikartojantis elgesys, psichologinė ar fizinė jėgos persvara. Mokslinėje literatūroje rašoma, kad patyčios yra įvairių formų: tiesioginės, netiesioginės, žodinės, sudėtinės, socialinės, fizinės, patyčios kibernetinėje aplinkoje. Patyčios vyksta visur: pertraukų metu, klasėse, mokyklos

kiemelyje, koridoriuose, tualetuose, drabužinėse. Išsiaiškinus esminius akcentus apibūdinančius patyčių sampratą, svarbu išsiaiškinti pagrindinius patyčių ypatumus mokykloje (žr. 1.2 skyrius).

Patyčios smurtinėje išraiškoje:

Yra įvairių psichologinių teorijų, kurios aiškina smurto atsiradimo priežastis. Gilligan (2005) aiškindamas savo smurto sampratą, teigia, jog smurtas kyla iš gėdos ir pažeminimo jausmo. Žmonės smurtauja, siekdami sumažinti šiuos kankinančius jausmus. Pagal Gilligan (2005) gėda apima visą spektrą jausmų: jausmą, kad esi pažemintas, ignoruojamas, negerbiamas, paniekintas, užgautas, išjuoktas, atstumtas, pralaimėjęs, sužlugdytas, silpnas. Visi šie jausmai verčia žmogų jaustis menkesniu už kitus. O tai yra galingas agresyvaus elgesio motyvas.

Smurtas, dažnas reiškiny, kuris pasitaiko mokyklose tarp moksleivių. Jis yra skirstomas į tris dideles kategorijas:

Fizinis smurtas: Tai smurtiniai arba kiti neatsitiktiniai veiksmai, kurie sukelia vaikui skausmą ir gali sukelti sveikatos ar vystymosi sutrikimus. Tai gali būti: mušimas ranka, spardymas, mušimas įvairiais daiktais, smogimas, stumdymas, bet koks skausmo sukėlimas.

Vaikas, kuris patyręs fizinį smurtą ne tik emocijomis tai parodo, bet ir tai išduoda jo kūnas. Galima pastebėti mėlynės, įdrėskimus, įvairias žaizdas. Tokio vaiko elgesys būna labai neįprastas ir išduodantis, jog jam reikia pagalbos. Jis tampa baikštus, atsiranda agresyvumas arba didelė baimė.

Emocinis smurtas: dar kartais vadinamas psichologiniu smurtu. Tai judėjimo laisvę apribojantys veiksmai, nuvertinimo, menkinimo, žeminimo, grasinimo ar kitokie ne fizinio kontakto priešiški elgsenos modeliai sudarantys sąlygas sukelti žala vaiko fizinei emocinei, psichinei, dvasinei sveikatai ir vystymuisi.

Vaikui patyrusiam emocinį smurtą, gali atsirasti galvos skausmai, baimės jausmas, mikčiojimas, perdėtas jautrumas, išgąstis staigiems judesiams. Vaikas gali pradėti elgtis keistai: meluoti, vagiliauti ir t.t.

Seksualinis (lytinis) smurtas: Tai priklausomų raidos požiūriu vaikų ir paauglių įtraukimas į seksualinę veiklą, kuriai jie nėra pakankamai subrendę, į kurią nesugeba tinkamai reaguoti, kuri pažeidžia socialinius tabu ir kuria tvirkintojas siekia patenkinti savo seksualinius poreikius ar gauti su šia sritimi susijusį pelną. Mokykloje visą tai gali pasireikšti mergaičių apčiupinėjimu, nešvankių replikų išsakymu, pornografinių filmų rodymu.

Vaikas, kuris patyręs seksualinį smurtą gali pradėti elgtis labai neįprastai. Gali atsirasti sumušimo žymės, kraujavimas, niežėjimas, venerinės ligos ar neštumas. Tokiam vaikui gali atsirasti

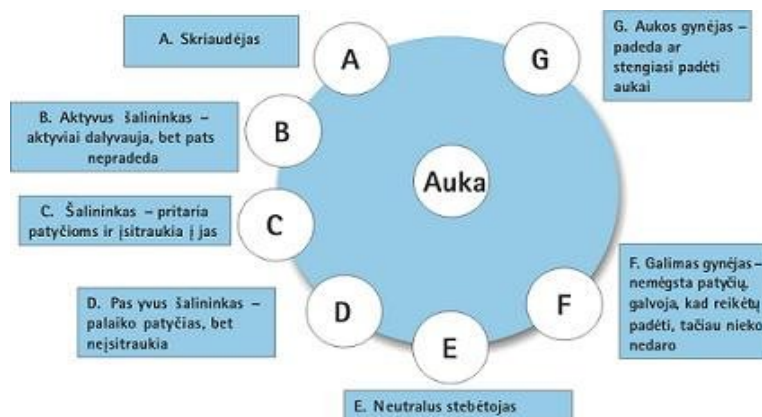
fobijos priešingos lyties atstovams. Gali pasireikšti ir specifiniai požymiai, kaip keistas seksualiai nuspalvintas elgesys, išsamios žinios apie lytinius reikalus, viešas masturbavimasis.

Patyčios: Tai labai dažnas mokyklų atvejis. Patyčios apima labai platų smurtinio elgesio spektrą. Dažnai patyčių terminas apibrėžia lengvesnio fizinio ar psichologinio smurto formas. Patyčios gali būti tiek pat žalingos kiek ir sunkus smurtas, sumušimas, įvairūs grasinimai. Mokyklose dažniausiai pasitaikanti smurto forma, tai smurtas tarp mokinių. Taip pat vis dažniau tenka išgirsti, tai, jog ir pedagogai sulaukia smurtinių veikslių iš mokinių. Mokiniai, teigia, jog ir mokytojai yra linkę prieš juos smurtauti.

Apibendrinant galime teigti, jog mokyklos turi rimtą problemą – smurtą ir jo dažniausiai pasireiškiančią formą – patyčias. Galima pastebėti, jog šita problema po truputį tampa mokinių, mokytojų ir visos mokyklos kasdienybe. Norėdami viso to išvengti, turi būti kovojama su šia problema. Kiekviena mokykla turėtų nusistatyti tam tikras taisykles, problemos sprendimo būdus, kurie mažintų vaikų agresyvumą. Taip pat turėtų būti specialistai, kurie būtų kompetentingi su šia problema kovoti.

1.2. Patyčių ypatumai mokykloje

Mokykloje kiekvienas vaikas turėtų jaustis reikšmingas ir saugus. Tačiau pasak Girdvainio, Pocevičienės (2009) moksleivių apklausos rodo, jog nemaža dalis vaikų mokyklose tampa agresijos, pasireiškiančios patyčiomis, aukomis (Girdvainis, Pocevičienė, 2009, p. 127). Mokyklos lygmeniu patyčias skatina tokie veiksniai: *suaugusiųjų priežiūros stoka, mokytojų tyčiojimas, gėdinimas, grasinimai siekiant suvaldyti klasę, mokytojų nuostata, kad patyčios – tai nieko bloga (patyčių toleravimas), vyraujantys klaidingi įsitikinimai apie patyčias – ir tarp suaugusiųjų, ir tarp vaikų, nesugebėjimas ugdyti bendradarbiavimo, bendros veiklos įgūdžių* (LR švietimo ir mokslo ministerija, 2009, p. 2). Patyčių situacijoje vaikų vaidmenys yra skirtingi, jie pateikiami antrame paveiksle.

2 pav. Vaikų vaidmenys patyčių situacijoje (pagal Povilaitį, Jasiulionę, 2008, p. 28., www.vaikulinja.lt).

Kaip matome iš pateikto paveikslo (žr. 2 pav.) vaikų vaidmenys patyčių situacijoje yra suskirstytos į aštuonias patyčių vaidmenų tipus:

- **Auka** – vaikas, kuris patiria kitų vaikų patyčias.
- **Aukos gynėjas** – vaikas, kuriam nepatinka patyčios ir kuris stengiasi padėti aukai apsiginti arba bando sustabdyti patį priekabiavimą. Tai irgi neretai yra lyderis, kuris gali išdrįsti pasipriešinti skriaudėjams.
- **Aktyvus šalininkas** – vaikas, kuris palaiko patyčias, prisijungia prie skriaudėjo (antrina jam), tačiau yra nelinkęs pirmas pradėti tyčiotis.
- **Galimas gynėjas** – nepritariantis patyčioms vaikas, kuris norėtų padėti aukai, bet nieko nedaro, greičiausiai bijodamas pats tapti patyčių objektu.
- **Neutralus stebėtojas** – tikrai stebi, kas vyksta. Stengiasi išlikti nuošalyje ir, jeigu jo asmeniškai tai neliečia, stengiasi niekaip neįsivelti.
- **Pasyvus šalininkas** – pritaria patyčioms, tačiau aktyviai neįsitraukia.
- **Skriaudėjas** - tai yra tam tikras lyderis, kuris dažniausiai pradeda, inicijuoja patyčias ir ieško palaikymo, stengiasi įtraukti kitus.
- **Šalininkas** - palaiko tyčiojimąsi, pritaria jam ir jame dalyvauja (tačiau ne taip aktyviai, kaip skriaudėjas ar šalininkas).

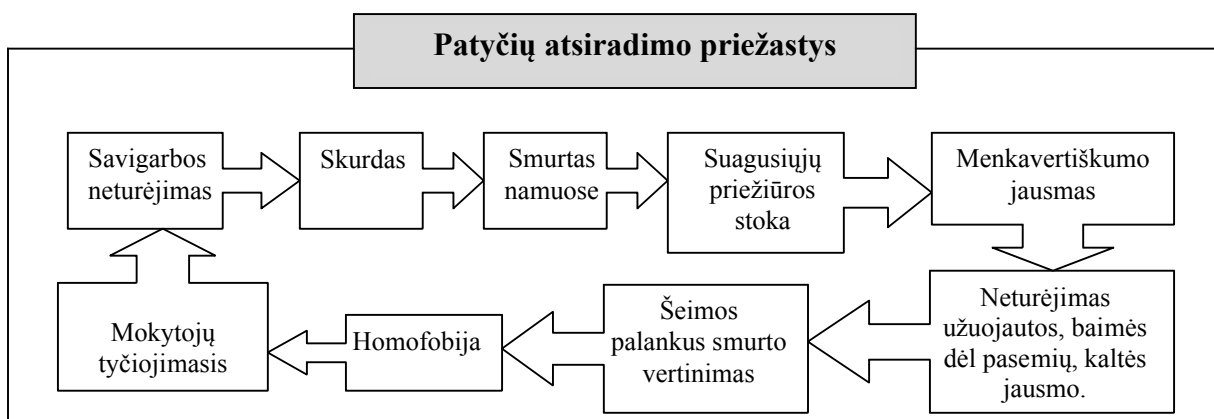
Kaip teigia Povilaitis ir kt. (2007) visi išvardyti vaidmenys nėra fiksuoti – jie gali keistis. Vaikas vienoje situacijoje buvęs skriaudėju, kitoje gali tapti šalininku, o kartais ir auka, taip pat auka gali tapti skriaudėju ar užimti kitą vaidmenį. Pasak autorių, kartais į skriaudėjų vaidmenį gali įsitraukti tie moksleiviai, kuriems nepatinka patyčios, tačiau jie patys bijo tapti patyčių aukomis ir tikisi, kad tyčiodamiesi iš kitų patys išvengs kitų priekabiavimo. Kiti vaikai galvoja, kad nesikišdami ir stengdamiesi nematyti patyčių, išvengs jų patys. Aktyvus nedalyvavimas patyčių situacijose ir stengimasis likti nuošalyje taip pat yra tam tikras dalyvavimas patyčiose. Neutralumas gali padėti išvengti patyčių konkrečiam vaikui, tačiau bendra mokyklos atmosfera ir saugumas nuo to nukenčia. Jeigu yra daug vaikų, kurie stengiasi išlikti neutralūs, tuomet yra palankios sąlygos vykti patyčioms. Patyčios gali mažėti tik tuomet, kuomet yra galinčių, norinčių ir drįstančių jas sustabdyti (Povilaitis ir kt., 2007, p. 28).

Apibendrinant patyčių ypatumus mokykloje, galime pastebėti, kad patyčias mokykloje skatina ne tik vaikai, bet ir patys mokytojai (vaikų gėdinimas, grasinimai siekiant suvaldyti klasę ir kt.). Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad kiekvienas vaikas mokykloje turi savo vaidmenį patyčių

kontekste. Vieni vaikai yra aukos, kiti skriaudėjai, šalininkai (pasyvūs, aktyvūs), stebėtojai, gynėjai. Kitame skyriuje plačiau pateikiamos pagrindinės priežastys lemiančios tyčiojimąsi mokykloje ir jų pasekmės.

1.3. Tyčiojimosi priežastys ir pasekmės

Agresyvaus patyčių ir smurtinio elgesio pasireiškimų dažnėja ne tik mokinių tarpusavio santykiuose, bet pastebimos dažnesnės smurto, patyčių apraiškos prieš mokytojus (Prunskus, 2009, p. 44). Darbo autoriaus nuomone, dėl šios priežasties, labai svarbu išsiaiškinti pagrindines priežastis skatinančias moksleivių patyčias (žr. 3 pav.).

3 pav. Pagrindinės patyčių priežastys

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, remiantis Povilaitis, R., Valiukevičiūtė, J. (2006) Patyčių prevencija mokykloje

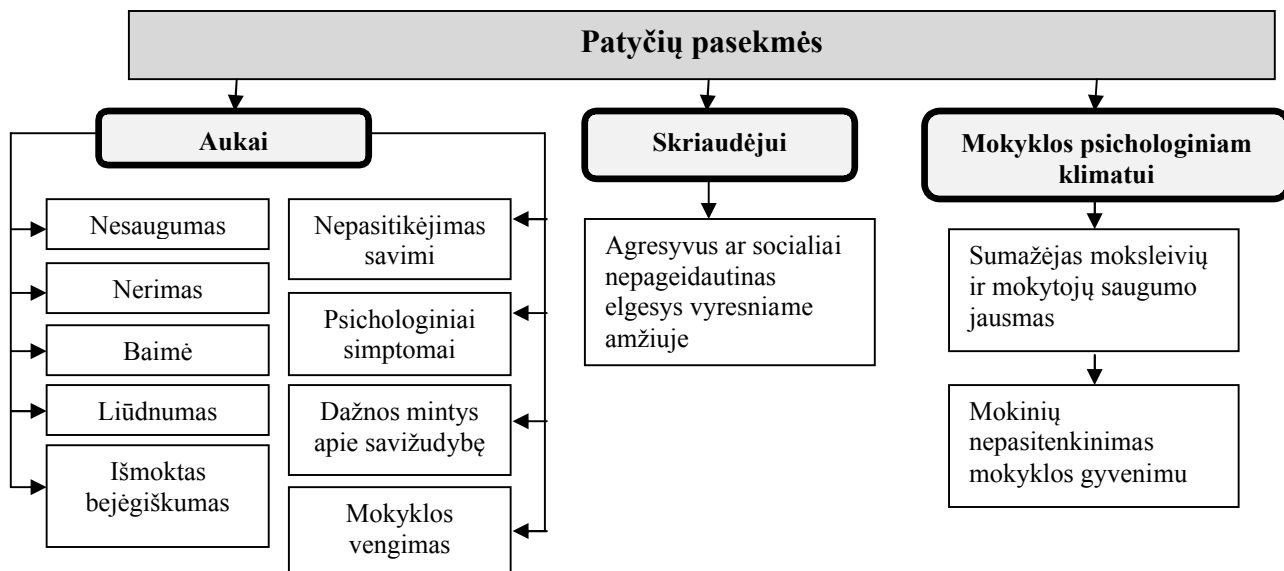
Šiandien moksliniu lygmeniu vis dar tebeieškoma veiksnių, lemiančių patyčių atsiradimą. Pateiktame paveiksle (žr. 3 pav.) matome dažniausiai mokslinėje literatūroje sutinkamas patyčių priežastis: *savigarbos neturėjimas, skurdas, smurtas namuose, suaugusiųjų priežiūros stoka, menkavertiškumo jausmas, neturėjimas užuojautos, baimės dėl pasemių, kaltės jausmo, šeimos palankus smurto vertinimas, homofobija, mokytojų tyčiojimasis*. Visi išvardyti veiksniai yra labai svarbūs, Olweus (1994) nustatė keturis reikšmingus veiksnius, skatinančius agresiją bei patyčias:

- **vaiko emocinis ryšys su jį globojančiu asmeniu** pirmaisiais gyvenimo metais: neigiamas emocinis ryšys, kuris dažnai išreiškiamas šilumos ir vaiko priėmimo stoka, padidina agresyvaus ir priešiško elgesio formavimosi tikimybę.
- **vaiko agresyvaus elgesio toleravimas šeimoje:** jeigu vaiką globojantys suaugę yra nuolaidūs ir toleruoja agresyvų elgesį, nenustatydami aiškių tokio neleistino elgesio su bendraamžiais ar suaugusiais ribų, agresyvus elgesys stiprėja.

- **auklėjimo stilius:** fizinė jėga, smurtu ar emociniais protrūkiais grindžiami vaiko auklėjimo metodai skatina agresyvaus elgesio perėjimą ir demonstravimą prieš silpnesnį asmenį.
- **vaiko prigimtinių psichikos savybės:** vaikai, kurių jaudinimo ir slopinimo procesai neturi pusiausvyros, dažniau yra aukštesnio agresyvumo lygio.

Kaip teigia, Targamadžė, Valeckienė (2007) galima pastebėti, kad šiandien dar nėra išsamiai išanalizuota, kiek genetinis paveldimumas, hormonai bei prigimtinių psichikos savybės, tokios kaip impulsyvumas, nerimastingumas bei emocionalumas daro įtaką vaikų agresyvumui, o kokia dalis tenka vaiko aplinkos veiksniams, tokiems kaip tėvų auklėjimo stilius, meilė ir šiluma šeimoje, smurto propagavimas žiniasklaidoje (Targamadžė, Valeckienė, 2007, p. 167). Tačiau yra sutinkama su tuo, kad vaikai augdami aplinkoje, kurioje jie gauna per mažai meilės, šilumos, gali pradėti naudoti patyčias kaip būdą įrodyti sau ir kitiems, kad „esu kažko vertas“. Ir todėl vaikai, kurie labiau save vertina, žymiai rečiau įsitraukia į patyčias – tie vaikai geba ir kitais būdais pasiekti, kad juos gerbtų. Vaikams, kurie jaučiasi vertingi ir mylimi, nereikia to įrodinėti nei sau, nei kitiems. Todėl yra žymiai mažesnė tikimybė, kad jie įsitrauks į patyčias (Povilaitis ir kt., 2007, p. 48).

Kaip matome yra daug veiksnių lemiančių patyčių atsiradimą, svarbu paminėti, kad agresyvus elgesys sukelia didelių pasekmių patyčių aukai, jų iniciatoriui, visai mokyklos bendruomenei. Dėl šios priežasties svarbu išsiaiškinti pagrindines patyčių pasekmes (žr. 4 pav.).

4 pav. Pagrindinės patyčių pasekmės

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, remiantis Wright, J. (2003). Preventing Classroom Bullying: What Teachers Can Do. Young Shin, K., Bennett, L., Yun-Joo Koh, Hubbard, A., Boyce, Th. (2006). School Bullying and youth violence.

Yra daug įvairių tyrimų apie tai, kokios yra patyčių pasekmės. Kaip matome iš 4 paveikslo, yra išskiriamos pasekmės aukai, skriaudėjui ir mokyklos psichologiniam klimatui. Toliau kiekvienas iš jų detaliau aptariami.

1. Pasekmės aukai (Povilaitis, Valiukevičiūtė, 2006, p. 35, National Youth Violence Prevention, 2001, p. 5):

- Vaikai, kenčiantys nuo patyčių, dažnai jaučiasi nesaugūs, išgyvena nerimą, baimę. Ilgalaikis nerimas ir baimės būseną yra labai didelis rizikos veiksnys atsirasti kitoms psichikos sveikatos problemoms.
- Vaikai iš kurių tyčiojamasi, dažniau jaučiasi liūdni, prislėgti, nepasitikintys savimi, pasižymi žemesne saviverte. Jie ima tikėti, kad tikrai turi trūkumų, yra blogi, juokingi negražūs ir pan.
- Kartais vaikams, kurie susiduria su nuolatinėmis bendraamžių patyčiomis, kyla minčių apie savižudybę. **Patyčios buvo pirmą kartą įvardintos kaip problema nusižudžius 3 paaugliams Norvegijoje ir paaiškėjus, kad viena galimų priežasčių buvo nuolatinės bendraamžių priekabės.** Mintys apie savižudybę rodo vaikams kylantį beviltiškumą, negalėjimą išspręsti patyčių situacijų ir didelį pagalbos poreikį.
- Viena iš galimų pasekmių – tai įvairūs psichosomatiniai simptomai: galvos, pilvo, skausmai, pykinimas, miego apetito sutrikimai.
- Tyčiojimasis gali būti viena iš priežasčių, dėl kurios vaikas gali vengti mokyklos, nelankyti pamokų. Taip pat gali prastėti vaiko dėmesingumas mokykloje, jo mokykliniai pasiekimai, vaikui gali būti sunkiau mokytis.
- Išmokstas bejėgiškumas – tai yra dar viena iš pasekmių, kurias sukelia sistemingai patiriamos priekabės. Vaikas, nuolatos patirdamas patyčias ir negalėdamas jų sustabdyti, išmoksta, kad jis yra bejėgis pakeisti situaciją ir dėl to nuleidžia rankas ir nebesiima jokių veiksmų, kad save apgintų ar surastų sau pagalbos. Būtent dėl išmokto bejėgiškumo gali būti labai sunku padėti vaikui pasitikėti savimi ir kitais, patikėti tuo, kad įmanoma situaciją apkeisti, kad įmanoma sumažinti patyčias.
- Smurtinis reagavimas į skriaudėjus yra vienas iš būdų, kurį renkasi patyčias patiriantys vaikai, siekdami jas sustabdyti. JAV slaptųjų tarnybų Grėsmių įvertinimo centras nustatė, kad **2/3 susišaudymų mokyklose yra aukų kerštas prieš skriaudėjus.** Atrodytų, kad tokia nukentėjusių vaikų reakcija yra neadekvati, bet tai elgesys, kylantis iš beviltiškumo ir nežinojimo, kaip reaguoti. Tai parodo vaikų, kenčiančių nuo patyčių bejėgiškumą – vaikai tarytum nebemato kitų būdų kaip sustabdyti patyčias.

- Ilgalaikės pasekmės – kartais net suaugusiojo amžiuje yra jaučiamos tam tikros vaikystėje patirtų patyčių pasekmės, pavyzdžiui, yra vengiama susitikti su klasiokais, bendrauti su jais, skaudžiai prisimenamos vaikystėje turėtos pravardės.

2. Pasekmės skriaudėjams. Patyčių iniciatorių patiriamos neigiamos savo elgesio pasekmės: tie, kurių vaikystėje susiformuoja jėga ir dominavimu grįsti socialiniai įgūdžiai, būdami suaugę siekia valdyti kitus ir tokius netinkamus socialinius įgūdžius perduoda savo vaikams. Patyčios tarp pradinių klasių mokinių yra pirminė apraiška, laiduojanti smurtinį elgesį, kai bus vyresni. Nustatytas patyčių ir didesnio polinkio į žalingus įpročius, smurto panaudojimą bei kriminalinį elgesį ryšys. Patyčių iniciatoriai dažnai būna įtraukiami į nusikalstamą veiklą. **Olweus (1991) tyrimai parodė, kad 60 proc., šeštos – devintos klasės patyčių iniciatorių, sulaukę 24 metų amžiaus, jau buvo įvykdę bent vieną kriminalinę veiklą ir 40 proc., iš jų buvo daugiau nei tris kartus areštuoti** (Piskin, 2002, p. 559, Targmadzė, Valeckienė, 2007, p. 167).

3. Pasekmės psichologiniam mokyklos klimatui. Patyčių mastas mokykloje gali daryti įtaką ir mokytojų saugumo jausmui. Mokykloje esant dažnoms patyčioms, mokiniai jausis ne tokie saugūs, ne tokie patenkinti mokyklos gyvenimu. Be to, patyčios veikia visus vaikus – ne tik tuos, kurie įsitraukia į patyčias ar patiria kas, bet ir stebėtojus. Jei mokiniai mato, kad nereaguojama į tyčiojimąsi arba jam netgi pritariama, tai formuojasi nuostata, kad toks elgesys yra tinkamas ir priimtinas. Ilgalaikiui tokia nuostata gali didinti patyčių mastą ir kurti ne tokią saugią atmosferą. Tokiu atveju vertybių sistema iškreipinama: tolerancija, pagalba kitam, draugiškumas, pagarba nebevertinami, o tyčiojimas laikomas tokiu elgesiu, kuris leidžia vaikams tapti lyderiais, įgyti aukštą statusą klasėje, būti vertinamiems ir gerbiamiems (Povilaitis, Jasiulionė, 2008, p. 21).

*Patyčios mokykloje siejamos su daugeliu ilgalaikių žalingų fizinių, psichinių ir socialinių pasekmių visiems jose dalyvaujantiems: ir skriaudėjams, ir aukoms, ir stebintiems patyčias. Vaikų fizinė ir psichikos sveikata yra susijusi tiek su patyčių patyrimu, tiek su įsitraukimu į tyčiojimąsi iš kitų (Širvinskienė ir kt., 2008, p. 27). Patyčių pasekmės aukai yra labai žalingos ir ilgalaikės. Tai reiškia, kad patirti pažeminimai mokykloje atsiliepija tolimesnei asmenybės raidai. Autoriaus nuomone užfiksuoti prisiminimai apie patirtas patyčias pasąmonėje nuolat kontroliuoja aukos elgesį: **nepasitikėjimas savimi, menkavertiškumo jausmas, nesaugumas, mintys apie savižudybę.** Visos išvardytos patyčių pasekmės atsiliepija asmenybės gyvenimo kokybei. Kad būtų sėkmingai sprendžiama patyčių problema mokyklose svarbu sukurti tinkamą patyčių prevenciją, kuri plačiau aptariama kitame skyriuje (žr. 2 skyrius).*

2 skyrius. PATYČIŲ PREVENCIJOS PRIELAIDOS MOKYKLOSE

Analizuojant (Sampson 2002, Wright, 2003, Targamadžė, Valeckienė, 2007 Povilaitis, Jasiulionė, 2008) buvo pastebėta, kad patyčios mokykloje yra labai didelė problema, susijusi su ilgalaikėmis pasekmėmis moksleiviams, mokytojams, mokyklos psichologiniam klimatui. Nuo patyčių reiškinio ypatingai nukenčia patyčių aukos, kurioms pakenkiama psichinė būseną, atsiranda įvairūs sveikatos sutrikimai. Tai reiškia, kad patyčių prevencinių programų įgyvendinimas ir psichologinio klimato mokykloje ar klasėje gerinimas apsaugotų vaikus nuo somatinės ir psichinės sveikatos problemų bei rizikingo elgesio. Dėl šios priežasties, labai svarbu išanalizuoti pagrindinius veiksnius lemiančius patyčių mažinimą mokykloje. Pasak Povilaičio, Valiukevičiūtės (2006), www.educationworld.com., efektyvios programos, mažinančios patyčių mastą mokyklose, yra tos, kurios įtraukia visą mokyklos bendruomenę. Pasak autoriaus programa turi būti vykdoma **3 lygiais: mokyklos lygiu, klasės lygiu, individualiu lygiu**. Toliau kiekvienas iš jų plačiau aptariami (2.1 skyrius).

Šiame problemos sprendime taip pat turi atlikti nemažą vaidmenį ir mokyklos socialinis pedagogas. Lietuvoje socialinio pedagogo profesija pati jauniausia teorinės ir praktinės veiklos šaka. Šios šakos pagrindinis tikslas, laiku pastebėti bei įvertinti vaikų bei paauglių agresyvų, netinkamą elgesį taip pat ir kitas bendravimo problemas ir mokyklos nelankymo priežastis.

Socialinis pedagogas – vaiko socialinis asistentas, jo gerovės advokatas. Tai asmuo įgijęs socialinio pedagogo pasirengimą ir yra pasirengęs dirbti socialinėse institucijose, atliekančiose ugdymo funkcijas ir sugebančiose vykdyti socializacijos, ankstyvosios prevencijos programas (Kvieskienė, G., 2003).

I. Leliūgienė apibrėždama socialinio pedagogo profesiją teigia, kad socialinio pedagogo veiklos sritis, kurioje skirtingų charakterių ir polinkių žmonės realizuoja savo gabumus, interesus. Anot L. C. Johnson visą tai siejama su rūpesčiu, problemos sprendimo procesu.

Mokyklose dirbantis socialinis pedagogas, atlieka svarbų vaidmenį savo darbe. Jis bendradarbiauja su mokytojais, mokyklos administracija, psichologais, logopedais. Socialiniai pedagogai suteikia pagalbą ne tik mokiniams, bet ir mokinių tėvams, mokytojams ir kitai mokyklos bendruomenei.

Socialinis pedagogas siekdamas padėti vaikui turi atlikti šias funkcijas: **konsultacinę, įvertinimo, vadybinę, korekcinę, teisinę ir prevencinę**.

Kaip matome iš pateiktų socialinio pedagogo funkcijų, šis specialistas padeda humanizuoti tarpusavio santykius, jis kuria atitinkamą mokyklos klimata, kuria gerus santykius tarp mokinių ir mokytojų ir stengiasi įtraukti tėvus į mokyklos gyvenimą, kurioje gyvena ir jų vaikai.

Pasak R. Ačienės ir V. Čepukienės (2008), norint mažinti patyčių paplitimą tarp vaikų ir paauglių, pirmiausia reikia geriau suprasti šį reiškinį, t. y. Analizuoti jo sąsajas su įvairiais veiksniais, tokiais kaip įvairios besityčiojančių jaunuolių charakteristikos.

Socialinis pedagogas mokykloje turėtų klasių valandėlių metu suteikti vaikams informacijos apie jų vertybes, kokios jos būna, kokias reikia išsiugdyti, kurios padėtų eiti tinkama linkme per gyvenimą.

Anot J. Kossewska (2009), daroma prielaida, kad agresyvaus elgesio tendencija yra reikšmingai susijusi su asmeniniu identitetu ir saviverte, o vertybių hierarchijos gali būti svarbus veiksnys sumažinant ir kontroliuojant agresyvų elgesį.

Norint laiku pastebėti patyčias ir užkirsti joms kelią, socialinis pedagogas ir visa mokyklos bendruomenė turi stebėti nuolat mokyklos moksleivius. Socialinis pedagogas mokiniui galėtų būti lyg geriausias draugas, todėl jo vaidmenys pasiskirstytų į: draugas, patarėjas, visuomenės pagalbininkas, klausytojas, problemų sprendėjas, asmuo, kuris pastebi, kas vyksta jį supančioje aplinkoje.

Apibendrinant galima teigti, kad socialinis pedagogas, tai tarsi šeimos narys, kuriuo jis gali pasitikėti, sulaukti patarimo ir papasakoti, kas jį neramina. Jis išklauso vaiką, jam pataria, galbūt nukreipia pagalbos ieškoti kitur, jei tam tikru klausimu jis negali vaikui padėti. Jis turi plėsti vaiko pasirinkimo galimybes. Kiekvienas vaikas mokykloje turi žinoti, ką veikia socialinis pedagogas, kaip jis gali padėti, kada galima į jį kreiptis. Jei visą tai vaikas nežino galima manyti, jog socialinis pedagogas mokykloje neatlieka savo funkcijų. Jis neturėtų apsibrėžti ties vaiku, turėtų dėmesį nukreipti ir į mokykloje dirbančius pedagogus ir vaiko šeimą, kuri yra už mokyklos ribų. Tiek mokiniai, tiek mokytojai ir mokinių tėveliai turi bendradarbiauti visi vieningai. Socialinis pedagogas laiku turi pastebėti vaikus, kurie yra linkę į nusikalstamą veiklą ar netinkamą bendravimą su kitais. Jis turi mokyti vaikus spręsti konfliktus neprievartiniu ir neagresyviu būdu.

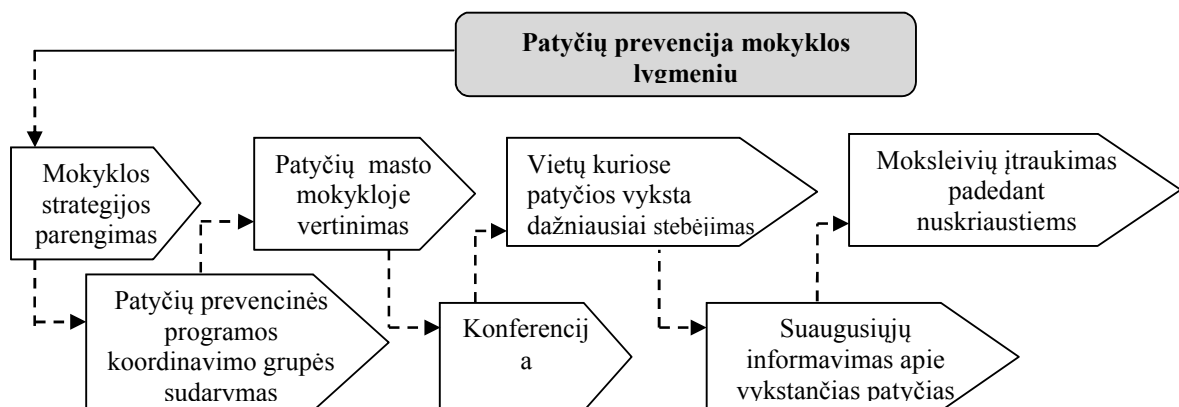
2.1. Patyčių prevencijos programos įgyvendinimas skirtinguose lygiuose

2.1.1. Patyčių prevencija mokyklos aspektu

Mokykla, kuri norėtų mažinti patyčių mastą mokykloje, turėtų sukurti patyčių mažinimo strategiją, kurioje būtų aiškiai įvardijama, kaip mokykla vertina tyčiojimąsi ir ko siekia. Povilaitis, Jasiulionė (2008) pateikia tokius galimus strategijos principus:

1. Patyčios – tai įvairus agresyvus elgesys su kitu. Tai prasivardžiavimas, apkalbinėjimas, stumdymas, kumščiuavimas, erzinimas, daiktų atiminėjimas, skaudinančių žinučių rašinėjimas ir t.t.
2. Mokykloje patyčioms nėra pritariama.
3. Mokykla siekia sukurti draugišką ir saugią atmosferą.
4. Visi mokyklos bendruomenės nariai žino, koks elgesys laikomas patyčiomis.
5. Visi mokyklos bendruomenės nariai turi informuoti apie mokykloje įgyvendinamą patyčių mažinimo strategiją.
6. Mokykla kuria atvirumo atmosferą. Yra svarbu, kad kiekvienas, kuris patiria patyčias ar mato jas vykstančias, turėtų galimybę papasakoti apie tai suaugusiems.
7. Vykstančios patyčios yra sustabdomos – tai yra visos mokyklos bendruomenės pareiga: tėvų, mokytojų, mokinių, administracijos.
8. Patyčios yra išmoktas elgesys ir jis gali būti pakeistas kitu, socialiai priimtiniu elgesiu.
9. Pozityvus suaugusiųjų elgesio pavyzdys ir pagarbūs santykiai tarp suaugusiųjų yra svarbus veiksnys vykdant prevenciją.

Kaip teigia, Povilaitis, Valiukevičiūtė (2006) mokyklos strategija turi būti aprašyta ir pristatyta mokyklos bendruomenei. Yra svarbu, kad kiekvienas mokyklos bendruomenės narys žinotų, kur gali rasti ir paskaityti mokyklos strategiją, mažinant patyčias. Kiti esminiai žingsniai siekiant mažinti patyčias mokykloje, mokyklos lygmeniu pateikiami penktame paveiksle (žr. 5 pv.).

5 pav. Patyčių prevencija mokyklos lygmeniu.

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, remiantis Povilaitis, R., Valiukevičiūtė, J. (2006) Patyčių prevencija mokykloje. Center for the Study Prevention of Violence (2008). Safe Communities – Safe Schools.

Įgyvendinus mokyklos strategijos parengimą, kitas žingsnis – **patyčių prevencinės programos koordinavimo grupės sudarymas**. Kaip teigia, Povilaitis ir kt., (2007) yra rekomenduotina, kad komandą sudarytų atstovai iš skirtingų mokyklos bendruomenės grupių: *administracijos, mokytojų, tėvų, o taip pat dalyvautų psichologas, socialinis darbuotojas*. Komandos funkcijos – koordinuoti veiksmų planą, vertinti programos rezultatus. Labai svarbu, kad ši komanda reguliariai susitiktų, pavyzdžiui, kartą per mėnesį ir aptartų programos įgyvendinimą, padarytus darbus ir planuojamus veiksmus.

Patyčių masto mokykloje įvertinimas. Įvertinimu siekiama sužinoti, kaip dažnai vaikai patiria patyčias, kokiais būdais vaikai tyčiojasi vieni iš kitų, kuriose mokyklos vietose patyčių yra daugiausiai, kokios pagalbos vaikai sulaukia iš suaugusiųjų. Tokį įvertinimą labai naudinga atlikti prieš pradėdant įgyvendinti programą ir pakartotinai įvertinti situaciją praėjus tam tikram (1-2 metams) programos vykdymo laikotarpiui (Povilaitis, Valiukevičiūtė, 2006, p. 41).

Mokyklos konferencija. Svarbu, kad mokykla surengtų konferenciją patyčių problemai aptarti, kurios dalyviai būtų visi mokyklos bendruomenės nariai: administracija, mokytojai, mokiniai, tėvai ir kiti su mokykla susiję suaugusieji. Šioje konferencijoje galima pristatyti patyčių reiškinį, tarptautinių ir mokykloje atliktų tyrimų duomenimis, mokyklos patyčių strategiją (Povilaitis, Jasiulionė, 2008, p. 26).

Vietų, kuriose patyčios vyksta dažniausiai, stebėjimas. Yra pastebima tendencija, kad tyčiojamasi daugiausiai tuomet, kai sumažėja suaugusiųjų priežiūra, pvz., klasėje ar koridoriuje pertraukų metu. Mokytojai turi būti jautrūs ir pastabūs tarp vaikų vykstančioms patyčioms – tada jų buvimas pertraukų metu drausmins vaikus. Tačiau mokytojo, kuris nemato patyčių, kaip problemiško elgesio, buvimas gali neturėti jokio drausminančio poveikio vaikams (Povilaitis, Valiukevičiūtė, 2006, p. 41).

Galimybių informuoti suaugusiuosius apie vykstančias patyčias sukūrimas. Mokykla turėtų įvardinti suaugusius asmenis, į kuriuos vaikai, tėvai, mokytojai tiesiogiai, telefonu ar elektroniniu paštu galėtų saugiai kreiptis, norėdami papasakoti apie jų patirtas ar stebėtas patyčias. Tai padėtų mokykloje kurti atvirumo atmosferą, kurioje visi mokyklos bendruomenės nariai gali kreiptis pagalbos ir papasakoti apie patyčias. Dar viena galimybė paskatinti vaikus ir kitus mokyklos bendruomenės narius kalbėti apie patyčias – pakabinti anonimines laiškų dėžutes, kur vaikai galėtų informuoti suaugusiuosius apie patyčias (Povilaitis, Jasiulionė, 2008, p. 26).

Efektvus reagavimas į patyčias. Povilaitis ir kt., (2007) mano, kad visiems mokyklos bendruomenės nariams turi būti aišku, kaip reaguoti į vykstančias patyčias. Jeigu tinkamo ir greito reagavimo į patyčias nėra, gali susidaryti įspūdis, kad toks elgesys priimtinas. Vaikai, patiriantys patyčias, matydami, kad toks elgesys yra nestabdomas, gali imti jaustis bejėgiai. Skriaudėjai gali pradėti vertinti patyčias kaip priimtina saviraiškos būdą ar tinkamą problemų sprendimo būdą. O stebėtojai gali ir toliau vengti padėti aukai. **Efektvus reagavimas turi apimti tokias veiklas:**

- reagavimą į „čia ir dabar“ vykstančias patyčias;
- Užsitęsusių patyčių atvejų sprendimą;
- Pagalbą skriaudžiamiems vaikams ir skriaudėjams;
- Patyčių atvejų aptariamą su visais situacijos dalyviais.

Moksleivių įtraukimas padedant nuskriaustiems vaikams. Moksleivių pagalba bendraamžiams gali padėti jiems pasijusti saugiau. Kartais vaikams gali būti lengviau papasakoti apie kylančius sunkumus bendraamžiams, nei kreiptis į suaugusiuosius. Moksleivių įtraukimas, teikiant pagalbą kitiems vaikams ne tik padeda jiems gerinti bendravimo įgūdžius, išmokti palaikymo būdų, bet ir gerina visą mokyklos klimata (Povilaitis, Valiukevičiūtė, 2006, p. 42).

Apibendrinant, svarbu pabrėžti, kad siekiant sumažinti patyčias mokykloje, patyčių prevencija mokyklos lygmeniu yra viena svarbiausių, nes vaikas didžiąją dalį laiko (pamokų metas, popamokinė veikla) praleidžia šioje įstaigoje. Mokytojų ir visos mokyklos bendruomenės požiūris į patyčias kaip problemą yra pirminis žingsnis formuojant mokyklos patyčių prevencinę programą. Esminiai mokslinėje literatūroje išskiriami patyčių prevencijos mokyklos lygmeniu žingsniai yra šie: **mokyklos strategijos parengimas, patyčių prevencinės programos koordinavimo grupės sudarymas, patyčių masto mokykloje vertinimas, konferencija, vietų kuriose patyčios vyksta dažniausiai stebėjimas, suaugusiųjų informavimas apie vykstančias patyčias, moksleivių įtraukimas padedant nuskriaustiems vaikams.** Kitame skyriuje plačiau pateikiama patyčių prevencija klasės lygiu (žr. 2.1.2 skyrius).

2.1.2. Patyčių prevencija klasės lygiu

Pasak D. Olweus (cit. Girdvainis, Pocevičienė, 2009), bendruomenei reikia duoti aiškiai suprasti, kad mokykla, siekdama sumažinti patyčias, ne tik skatina vaikus nesityčioti iš kitų, bet taip pat ir nebūti pasyviems patyčių stebėtojams. Paprastų ir aiškių taisyklių sukūrimas gali paskatinti vaikus nesityčioti iš kitų bei padėti tiems, iš kurių tyčiojimąsi. Povilaitis ir kt., (2007), Hoover, Stenhjem (2003) rašo, kad yra rekomenduojama sukurti klasės taisykles apie pageidautiną ir

nepageidautiną elgesį. Kiekvienoje mokykloje yra mokinių elgesio taisyklės. Taip pat yra siūloma susikurti kiekvienos konkrečios klasės taisykles. Svarbu, kad taisyklės būtų neprimestos suaugusiųjų, o kad vaikai turėtų galimybę patys jas kurti, koreguoti, siūlyti naujas. Klasės taisyklių pavyzdys pateikiamas 2 lentelėje.

Klasės taisyklės

2 lentelė

<i>Moksleivių teisė:</i>	<i>Moksleivių pareigos:</i>
Netrukdomai mokytis	Netrukdyti kitiems mokiniams
Būti saugiams	Pagarbiai bendrauti vieni su kitais
Turėti daiktus, kurie būtų saugūs	Saugoti savo ir kitų vaikų daiktus
Būti saugioje aplinkoje	Rūpintis savo klase ir jos saugumu
Prašyti pagalbos ir ją gauti	Padėti vieni kitiems ir elgtis draugiškai
Dalyvauti visose klasės veikloje drauge su kitais mokiniais	Įtraukti į klasės veiklas kiekvieną klasės mokinį

Šaltinis: Povilaitis, R., Valiukevičiūtė, J. (2006)

Patyčių prevencija mokykloje.

Girdvainis, Pocevičienė, (2009) teigia, kad yra labai svarbu, kad patys mokytojai laikytųsi nustatytų elgesio taisyklių. Mokytojai yra tartum elgesio modelis moksleiviams. Todėl, norint sukurti saugią mokyklos aplinką, kurioje nebūtų tyčiojimosi, labai svarbu, kad mokytojai ir kiti mokyklos darbuotojai rodytų tinkamą pavyzdį vaikams. Priešingu atveju moksleiviams gali susidaryti įspūdis, kad galima nepaisyti taisyklių.

Kitas, taip pat labai svarbus elementas kovojant su patyčiomis klasės lygmeniu – **klasės valandėlės**. Įgyvendinant patyčių prevencijos programą labai svarbu klasėje skirti laiko, mokinių diskusijoms apie mokinių tarpusavio santykius. Klasės valandėles galima skirti patyčių reiškinio aptarimams: kas tai yra, kodėl patyčios vyksta, kaip jaučiasi vaikai, iš kurių yra tyčiojimąsi ir kt. (Povilaitis, Valiukevičiūtė, 2006). Pasak Robichaud (2007) klasės valandėlių metu, auklėtojas gali skatinti vaikus papasakoti apie problemines situacijas, kurias jie išgyvena, kai jų nemato mokytojai, nagrinėti problemą grupėje. Šitoks būdas gali padėti mokiniams pasijusti atsakingiems už savo sprendimus.

Pageidaujamo, draugiško mokinių elgesio atpažinimas ir skatinimas. Jei yra norima, kad vaikai dažniau bendrautų draugiškai, svarbus yra tinkamo elgesio pastebėjimas ir paskatinimas. Būtų gerai pagirti vaiką, kuris užstojo skriaudžiamą vaiką, išdrįso ir sustabdė skriaudėjus. Jeigu tokio teigiamo vaikų elgesio nepastebėsime, tai vaikai mažiau stengsis padėti skriaudžiamam vaikui. Taip pat svarbu yra atkreipti dėmesį ir pagirti vaiką už tai, kad kreipiasi pagalbos sau, ar praneša apie atvejus, kuomet yra tyčiojimąsi iš kitų vaikų (Povilaitis, Valiukevičiūtė, 2006).

Bendradarbiavimo tarp mokinių skatinimas. Skatinti vaikus bendradarbiauti ir mokymosi metu. Tam tinka įvairios veiklos, kai vaikai atlieka užduotis ne individualiai, o poromis ar nedidelėmis grupelėmis. Bendradarbiavimo tarp mokinių skatinimas mažina atskirų mokinių izoliacijos, atstūmimo galimybę.

Apibendrinant patyčių prevenciją klasės lygiu, svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad vienas svarbiausių veiksnių padedančių mažinti patyčių lygį mokykloje, yra moksleivių taisyklių sukūrimas. Esminį vaidmenį mažinant patyčių reiškinį klasės lygiu, turi mokytojas, kuris turi paisyti mokykloje nustatytų taisyklių, kitu atveju moksleiviai gali nepaisyti jų taip pat. Kitame skyrelyje plačiau aptariama patyčių prevencija individualiu lygmeniu (žr.2.1.4 skyrius).

2.1.3. Patyčių prevencija individualiu aspektu

Patyčių prevencija individualiu lygmeniu apima pagalbą patyčių aukai bei jo skriaudėjui, ji turi būti nukreipta į mokinių socialinių kompetencijų tobulinimą, keičiant jų žinias, įgūdžius, požiūrius ar elgesį, taikant interaktyvius mokymo metodus (Flynt, Collins Morton, 2007, U.S Department of Health and Human Services, 2007, Povilaitis, Jasiulionė, 2008).

Pagalba skriaudžiamam vaikui. Pasak Povilaičio, Jasiulionės (2008) kalbant su patyčias patiriančiu vaiku yra svarbu:

- Aptarti įvykusį tyčiojimosi atvejį. Leisti vaikui išsakyti, kas jam nutiko, kaip jis jaučiasi. Išreikšti supratimą ir palaikymą. Kartu surinkti informaciją apie tai, kas įvyko.
- Drauge su vaiku sudaryti jo saugumo planą:
 - Aptarti, kaip vaikas gali išvengti panašių situacijų.
 - Numatyti, kaip vaikas galėtų elgtis, jei priekabiavimas vyktų toliau.
 - Susitarti, kam vaikas gali papasakoti, jei tyčiojimasis nesiliauja.
 - Įtraukti nukentėjusį vaiką į tokias veiklas, kad jis turėtų progų daugiau bendrauti su kitais bendraamžiais. To tikslas – padėti tyčiojimąsi patiriančiam vaikui gauti bendraamžių paramą.
- Įtraukti į pagalbos teikimą vaikui svarbius, patikimus asmenis: bendraamžius, su kuriais jis draugauja, mokytojus, kuriais jis pasitiki, ar kitus asmenis.
- Stebėti, kaip vaikui sekasi toliau.

- Jei reikia, susisiekti su tėvais, trumpai jiems papasakoti apie įvykusį incidentą ir priemones, kurių ėmėsi mokykla.

Pagalba skriaudėjui. Pasak Povilaičio ir kt. (2007) Pagrindinis tikslas bendraujant su vaiku, kuris skriaudžia kitus, – padėti jam pakeisti savo elgesį ir mokyti jį kitokių, neagresyvių bendravimo būdų. Būtų naudinga, jei šis vaikas galėtų dalyvauti bendravimo įgūdžių, pykčio valdymo programoje. Aptariant patyčių situaciją su skriaudėju yra svarbu:

- Išsiaiškinti, kas nutiko (kaip būtent šis vaikas supranta, kas atsitiko).
- Ramiai apibūdinti vaiko elgesį aiškiais žodžiais įvardijant, kaip vaikas tyčiojosi iš kito.
- Ramiai paaiškinti skriaudėjui, kokį poveikį kitiems vaikams daro toks jo elgesys. Būtinai pasakyti, kad toks elgesys yra nepriimtinas ir priminti, kokio elgesio iš jo tikimasi.
- Jei patyčios kartojasi, yra svarbu vaikui paaiškinti tokio elgesio pasekmes, t.y., kad bus susisiekiama su jo tėvais ar pan.

Be galo svarbu, kad teikiant pagalbą patyčių aukai ir jo skriaudėjui, dalyvautų ir jų tėvai. Jiems reikalingos individualios įvairių specialistų (pvz., psichologo, socialinio pedagogo) konsultacijos. Svarbu sudaryti sąlygas abiejų grupių tėvams (tiek turintiems agresyviai besielgiančių vaikų, tiek vaikų, kurie yra patyčių aukos) susitikti ir ieškoti bendrų sprendimų. Abiejų grupių tėvų savijauta panaši: patyčių iniciatorių tėvai išgyvena kaltę, kad nesugeba sudrausminti vaiko dėl netinkamo elgesio, tėvai iš kurių vaikų tyčiojimąsi, išgyvena kaltę, kad nesugeba vaiko išmokyti apsiginti (Targamadžė, Valeckienė, 2007).

Aptarus visus tris esminius patyčių prevencijos lygmenis, svarbu paminėti, kad ypatingas dėmesys skiriamas patyčių prevencijos programos Olweus diegimui. Ši programa pripažinta, kaip viena iš veiksmingiausių smurto, patyčių prevencijos programų pasaulyje. Programa skirta mažinti patyčių ir smurtinį elgesį, išmokyti visą mokyklos personalą atpažinti, pastebėti patyčias ir tinkamai į jas reaguoti. Programa išsiskiria tuo, kad dirbti smurto prevencijos srityje yra mokoma visa mokyklos bendruomenė, nuo mokyklos vadovo iki pagalbinių darbininko. Autoriaus nuomone, kad būtų sėkmingai įgyvendinta patyčių prevencija mokykloje labai svarbu, kad į patyčių reiškinių įsitrauktų tėvų bendruomenė.

3 skyrius. PATYČIŲ PAPLITIMO MOKYKLOSE TENDENCIJOS: VERTINAMASIS POŽIŪRIS IR REIŠKINIO KITIMO PRIELAIDOS

3.1. Mokinių anketinės apklausos analizė

Pasirinktas aprašomojo kiekybinio tyrimo instrumentas – anketinė apklausa. Anketa padėjo atskleisti mokinių dažniausiai pasitaikančias patyčių vietas, formas ir į ką dažniausiai vaikai kreipiasi pagalbos patyrę patyčias. Anketose pateikta ir uždaro tipo klausimų, ir atviro tipo klausimas, kuris padėjo išsiaiškinti, kaip vaikai įsivaizduoja saugią mokyklą. (žr. 4 priedą). Kita anketa skirta mokytojams, kuri padėjo atskleisti pedagogų nuomonę apie jų mokykloje vykstančias patyčias. (žr. 6 priedą). Trečia anketa sudaryta moksleivių tėveliams, kuri padėjo išsiaiškinti ar jų vaikas patiria patyčias mokykloje ir ar kreipiasi pagalbos į tėvus. (žr. 5 priedą). Kai kurie tyrimo duomenys nepateikiami darbe dėl didelės apimties, taip pat kai kurie duomenys nėra pakankamai reikšmingi analizuojant temą. Šie duomenys bus pateikti kaip protokolai.

Anketinėje apklausoje dalyvavo 170 respondentų. 120 moksleivių, 60 moksleivių - 5 klasių ir 60 - 10 klasių moksleiviai. Taip pat 25 moksleivių tėveliai ir 25 mokytojai. Apklausa vyko Radviliškio X gimnazijoje. Tyrimu siekiama atskleisti mokinių požiūrį į patyčias, kaip į rimtą problemą, saugios mokyklos bruožus, dominuojančias patyčių formas. Duomenys analizuojami išreiškiant procentais.

Tiriamoji visuma pasirinkta naudojantis netikimybinės atrankos, kuria tiriamieji yra atrenkami neatsitiktiniu būdu patogumo metodu (Piliponytė, 2005).

Duomenys apdorojami taikant SPSS for Windows 11.0 statistinių programų paketą. Diagramos braižomos Microsoft Office Excel programa. Tyrime naudojamos šios reikšmės:

Standartinis nuokrypis (SN) – kintamojo reikšmių sklaidos matas lygus kvadratinei šakniai iš dispersijos.

P – tikimybė, jog gauta statistinio kriterijaus išvada nėra atsiradusi dėl duomenų atsitiktinumą, jei nulinė hipotezė teisinga. Tai pirmosios rūšies klaidos tikimybė. (statistinis reikšmingumas).

V - (vidurkis) reikšmių suma, padalinta iš reikšmių skaičiaus.

N – imtis, skaičius

Stjudent t – dviejų nepriklausomų imčių vidurkių palyginimas. Naudojamas, kai reikia palyginti kiekybiniam kintamojo vidurkius, dviejose nepriklausomose imtyse.

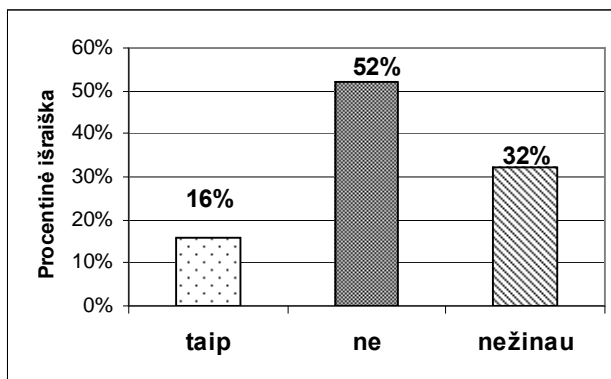
Pasirinktas statistinio reikšmingumo lygmuo **0,05**; paryškinti skaičiai nurodo statistinį reikšmingumą arba tendenciją statistiniam reikšmingumui.

Anketiniais duomenimis apie patyčių paplitimą gimnazijoje buvo siekiama nustatyti (klausimas: “**Kaip manote ar Vaižganto gimnazijoje patyčios tarp vaikų paplitęs reiškinys?**“⁴) ar tėvai yra informuoti apie patyčias tarp vaikų Vaižganto gimnazijoje ir koks procentinis pasiskirstymas tėvų pozicijos šios problemos informatyvumo atžvilgiu. Paveikslas bus pateikiamas kaip protokolas.

Duomenys parodo, kad patyčios tarp vaikų, tėvų nuomone, gimnazijoje paplitęs reiškinys. Šią nuomonę išreiškia 48 % apklaustųjų tėvų. 44 % respondentų teigia, kad jie nežino ar toks reiškinys gimnazijoje paplitęs. 8 % tėvų mano, kad toks reiškinys nėra paplitęs gimnazijoje. Šio tyrimo metu išryškėjo dvi tendencingos nuomonės: tėvų nuomonė, kurie yra įsitikinę, kad patyčios gimnazijoje paplitusios ir kita tėvų grupė, kurie teigia, kad nežino ar toks reiškinys vyksta mokinių tarpe.

Tyrimo rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad dvi vyraujančios tėvų grupės, kurios susidarė tyrimo eigoje, labai ryškiai atspindi tėvų domėjimąsi vaiko ugdymusi bei problemomis, kurios iškyla popamokiniu metu.

Anketinės apklausos duomenimis apie patyčias mokykloje buvo siekiama nustatyti (klausimas: “**Ar jūsų vaikas patiria patyčias mokykloje?**“⁴) ar tiriamųjų tėvų vaikai tiesiogiai patiria patyčias Vaižganto gimnazijoje ir koks procentinis tėvų informatyvumo pasiskirstymas šios opios problemos pozicijoje.

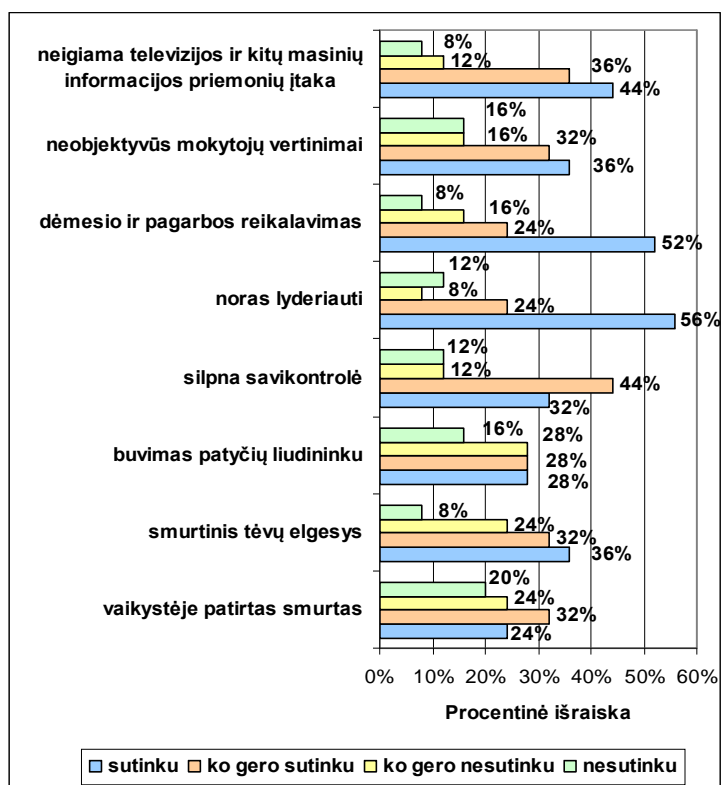
6 pav. Tėvų nuomonė apie patyčių patyrimą jų vaikams mokykloje (n=25)

Anketinės apklausos duomenys rodo, kad didžioji dalis apklaustųjų tėvų - 52 %, teigia, kad jų vaikas nepatiria patyčias mokykloje. 32 % respondentų teigia nežiną ar jų vaikas patiria patyčias. Tik 16 % apklaustųjų tėvų yra įsitikinę, kad jų vaikai patiria patyčias mokykloje.

Vadovaujantis tyrimo rezultatais galima daryti išvadas, kad dominuojanti tėvų grupė, kuri sudarė 52 % visų apklaustųjų tėvų rūpinasi savo vaiko emocine būkle, ugdymosi pasiekimais bei domisi mokyklos psichologiniu mikroklimatu. 32 % respondentų – tėvų yra abejingi vaiko

ugdymosi kokybe bei iš to išplaukiančiomis pasekmėmis, kurios lemia vaiko emocinį gerovę, bei su tuo susijusias ugdymosi pažangos problemas. 16 % apklaustųjų tėvų, kurie teigė, kad toks reiškinys, kaip patyčios yra, leidžia daryti prielaidą, kad šie tėvai vieni bejėgiai išspręsti šias problemas, o pedagoginis personalas neskiria tam pakankamai dėmesio ar pakankamai netaiko prevencinių priemonių.

Analizuojant asmenines tiriamųjų nuomones apie patyčių priežastis mokykloje (klausias: **“Pareikškite savo nuomonę apie pagrindines priežastis, lemiančias vaikų patyčias mokykloje?”**), gauti tokie rezultatai:

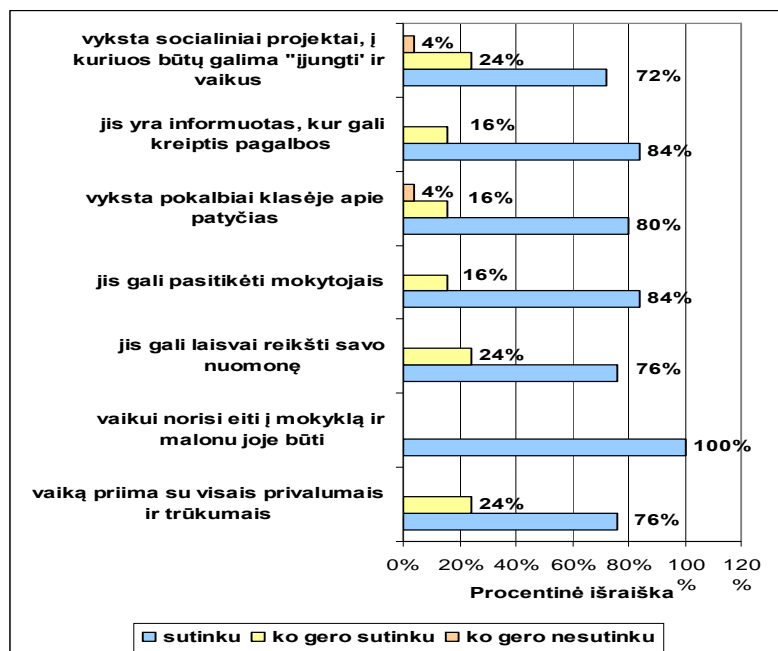

7 pav. Pagrindinės patyčių priežastys mokykloje (n=25)

Anketinės analizės duomenys parodo, kad didžioji dalis apklaustųjų tėvų - 56 %, teigia, kad pagrindinė patyčių priežastis mokykloje glūdi vaikų siekyje mokykloje užimti lyderio pozicijas. Antra dominuojanti priežastis, kuri procentine išraiška labai artima prieš tai įvardintai (noras lyderiauti), tai dėmesio ir pagarbos reikalavimas – 24 % . Galima teigti, kad šiuo būdu mokinys nesąmoningai siekia būti pripažintas ir įvertintas, tuo kompensuodamas dėmesio ir pagarbos stygių šeimos aplinkoje. Trečioji pagrindinė patyčių priežastis mokykloje, kurią įvardino apklaustieji tėvai tai neigiama televizijos ir kitų masinių informacijos priemonių įtaka. Tai pareiškė 44 % apklaustųjų tėvų. Ši patyčių priežastis parodo, kad tiriamųjų tėvų vaikams tai tampa pagrindinė laisvalaikio praleidimo forma, kuri yra nekontroliuojama, neapibrėžiama informacijos turinio kokybe ir laiko

limitavimu, tėvai neskiria pakankamai savo asmeninio laiko jų vaikų intelektualiam laisvalaikio praleidimui. Tai suformuoja agresyvią asmenybę, iškreiptą bendravimo formą, kuri yra orientuota į nevaldomą pyktį, asmens žeminimą, fizinį smurtą ir pan. Su patyčių priežastimi „dėmesio ir pagarbos reikalavimu“ *sutinka* – 52 % ir *ko gero sutinka* – 24 %, tai gausiausia respondentų – tėvų dalis. Pati didžiausia apklaustųjų dalis pasirinkusi teiginius *sutinku* – 56 % ir *ko gero sutinku* – 24 % pasisako už tai, kad noras lyderiauti yra pati rimčiausia patyčių priežastis. Vienas dominuojantis atsakymas *ko gero sutinku* užima lyderio pozicijas su labai nedidele procentine išraiška - 32 %. Iš tyrimo rezultatų galima formuluoti nuomonę, kad smurtas vaikystėje, tai svarus žingsnis, lemiantis asmenybės formavimąsi neigiamu aspektu: agresyvumas, smurtavimas ir fizinės prievartos naudojimas bei tapimas bejėgia asmenybe, kurią galima išnaudoti, kurią galima atstumti, iš jos lengva tyčiotis.

Aptariant saugios mokyklos koncepciją, vadovaujantis respondentų tėvų nuostatomis (klausimas: **“Kaip manote, kokia turi būti saugi mokykla?”**), gauti šie rezultatai:

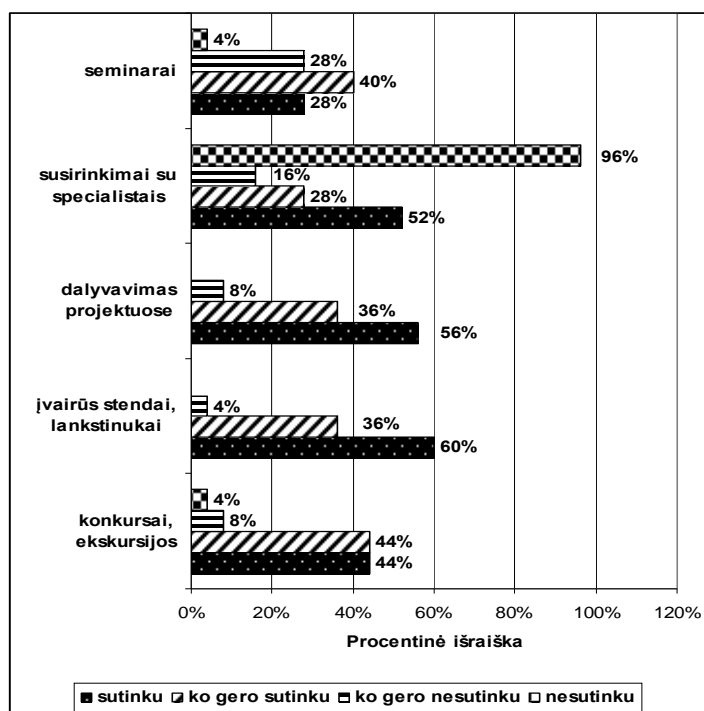
8 pav. Tėvų samprata, kokia turi būti saugi mokykla (N₁=25)

Analizuojant saugios mokyklos conceptualų teiginį vyksta socialiniai projektai, į kuriuos būtų galima „įjungti“ ir vaikus, didžiausias pasirinkimų skaičius – 72 % atitenka atsakymui *sutinku*. Konceptualus teiginys jis yra informuotas, kur galima kreiptis pagalbos parodo, kad vaikai turi būti gerai informuoti dėl galimybės gauti tokios rūšies pagalbą. Tai įrodo vyraujantis atsakymų pasirinkimas *sutinku*, kurio procentinė išraiška sudaro 84 %. Šie duomenys leidžia daryti prielaidą, kad mokykloje privalo gerai funkcionuoti informavimo sistema, šiai problemai spręsti. Sisteminant

anketinius apklausos duomenis, konceptualaus teiginio vyksta pokalbiai klasėje apie patyčias, matyti, kad šia tema reikia diskutuoti klasėse ir tai patvirtina duomenys, kurie išreiškia teigiamą atsakymų variantą *sutinku* su 80 % išraiška. Apdorojant teiginio jis gali pasitikėti mokytojais rezultatus, galima daryti prielaidą, kad mokiniai pasitikėtų mokyklos mokytojais, o tai rodo tendenciją, kad esant šiai problemai, mokinys norėtų kreiptis į mokytojus pagalbos. Tai įrodo duomenys, kurie išreikšti atsakymu *sutinku* ir sudaro 84 % visų apklaustųjų. 16 % apklaustųjų teigia *ko gero sutinku*. Nei vienas respondentas nepasirinko atsakymo varianto *ko gero nesutinku*. Teikiant jis gali laisvai reikšti savo nuomonę teiginio apklausos rezultatus, galima pasakyti, kad čia vyrauja tik du atsakymų pasirinkimai iš pasiūlytų trijų galimų. Didžiausias pasirinkimų skaičius tenka atsakymui *sutinku* ir tai sudaro 76 % apklaustųjų. Mažiausias pasirinkimų skaičius tenka atsakymui *ko gero sutinku*. Tai pareiškė 24 % apklaustųjų. Šie duomenys leidžia daryti prielaidą, kad mokiniams neturi būti draudžiama viešai išreikšti savo nuomonę. Anketiniai duomenys parodė vienareikšmišką teigiamo atsakymo pasirinkimą teiginiui vaikui norisi eiti į mokyklą ir malonu joje būti. Tai sudaro 100 % visų apklaustųjų. Atsakymo variantų *ko gero sutinku* ir *ko gero nesutinku* nebuvo pasirinkta. Tai leidžia daryti išvadą, kad mokiniai noriai lankytų mokyklą, mokykloje jie jaustųsi saugūs, jei patyčios būtų išgyvendintos iš mokyklos aplinkos. Aptariant konceptualaus teiginio vaiką priima su visais privalumais ir trūkumais anketinius duomenis, galima teigti, kad didžiausia procentinė išraiška tenka atsakymo variantui *sutinku*, kurį rinkosi 76 % apklaustųjų. Iš šių duomenų galima spręsti, kad fiziniai trūkumai bei privalumai saugioje mokyklos koncepcijoje neturėtų tapti patyčių traukos objektu.

Vykdamas mokytojų apklausą, buvo norima išsiaiškinti pedagoginę poziciją patyčių kontekste. Buvo analizuojamos bei pristatytos įvairios mokytojų apklausos pozicijos.

Aptariant patyčių prevenciją pedagoginiu aspektu (klausimas: **“Preveninės priemonės, kurios vykdomos Jūsų mokykloje?”**), gauti šie duomenys:

9 pav. Prevencinės priemonės mokykloje (N_p=25)

Kaip tinkamą priemonę patyčių problemai spręsti, nurodo 40 % apklaustųjų, kurie pasirinko atsakymo variantą *ko gero sutinku*. Seminarai. Tai didžiausias rodiklis tenkantis šiam atsakymo variantui. Mažiausias pasirinkimų skaičius tenka atsakymui *nesutinku* ir tai sudaro tik 4 %. Galima teigti, kad ši priemonė nėra pakankamai efektyvi, nes didele dalimi formuoja tik teorinio pobūdžio žinias, kurias vėliau sunku pritaikyti realioje tikrovėje. Kitos tiriamosios prevencinės priemonės susirinkimai su specialistais, duomenys parodė, kad ji taip pat priskirta prie pasyvesnių ir didelio teigiamo poveikio neduodančių prevencinių priemonių. Tai įrodo duomenų pasiskirstymas paveiksle: 96 % tiriamųjų teigia, kad *nesutinka*, su šios priemonės taikymu ir jos efektyviu poveikiu. Tai didžiausia procentinė išraiška, lyginant su kitais atsakymų variantais. 52 % apklaustųjų teigia, kad *sutinka*. Anketiniai duomenys leidžia daryti išvadą, kad ši prevencinė priemonė pakankamai efektyvi, nes pagrįsta praktiniais aspektais, tai aktyvi priemonė, duodanti ženklus teigiamus pokyčius patyčių prevencijos darbe. Prevencinė priemonė įvairūs stendai, lankstinukai taip pat yra priskirtina aktyvių prevencinių priemonių grupei. *Sutinka*, kad ši priemonė rezultatyvi 60 % visų apklaustųjų bei šiam atsakymo variantui imponuoja atsakymas *ko gero sutinku*. Jį pasirinko 36 % visų apklaustųjų. Tyrimo duomenys leidžia manyti, kad šios priemonės taikymas patyčių prevencijoje yra pagrįstas teigiamais rezultatais – savarankišku, aktyviu švietimu, informatyvumu, patrauklumu, neribotų galimybių išraiškomis. Priemonė konkursai, ekskursijos taip pat yra viena iš aktyvių priemonių, prieš patyčias. Šio teiginio pagrįstumą įrodo tyrimo duomenys. *Sutinku* pasirinko

44 % – bei *ko gero sutinku* pasisakė - 44 %. Galima teigti, kad šią priemonę mokykloje reikėtų aktyviai taikyti, nes tai motyvacinio bei ugdomojo – prevencinio pobūdžio aktyvi priemonė.

Analizuojant asmenines dviejų tiriamųjų grupių (mokytojų ir mokinių) nuomones apie asmenis, į kuriuos vaikas galėtų kreiptis pagalbos, patyrus patyčias mokykloje (klausias: “**Kaip manote, kur vaikas gali kreiptis nukentėjęs nuo patyčių?**“). Duomenys leidžia pateikti bendrą išvadą: visos pateiktos pasirinkimų galimybės, kuriomis galėtų pasinaudoti vaikas patyręs patyčias yra veiksmingos, jei mokykloje yra gerai funkcionuojanti informacinės sklaidos sistema susieta su patyčių išgyvendinimu, veikiančios prevencinės programos, kurios gali tarnauti kaip puiki nuoroda vaikui, patyrus smurtą mokykloje. Labiausiai vaikai pasitiki socialine pedagoge, tačiau mokytojų nuomone vaikai dažniausiai kreipiasi į tėvus pagalbos. Taigi mokiniai patyrę patyčias mokykloje pagalbos ieško dažniausiai mokykloje.

Sisteminant dviejų tiriamųjų grupių (mokytojų ir mokinių) pozicijas apie temų aktualumą mokykloje, (klausias: “**Temos aktualios Jūsų mokykloje?**“), gauti šie anketinės apklausos duomenys.

3 lentelė

Aktualios temos mokykloje

Jūsų mokykloje labiausiai aktualu...	Sutinku		Ko gero sutinku		Ko gero nesutinku		Nesutinku	
	Mok. N=120	Ped. N=25	Mok. N=120	Ped. N=25	Mok. N=120	Ped. N=25	Mok. N=120	Ped. N=25
	%	%	%	%	%	%	%	%
Pamokų lankomumas	55	56	33,3	28	9,2	8	2,5	8
Užimtumas po pamokų	33,3	24	36,7	28	22,5	24	7,5	24
Patyčios	35	20	28,3	60	16,7	16	20	4
Agresyvus elgesys	15,8	24	26,7	32	32,5	20	25	24
Konfliktiški santykiai tarp mokinių ir mokytojų	19,2	20	30	28	24,2	44	26,7	8

Anketinės apklausos duomenys parodo dviejų apklausoje dalyvavusių grupių nuostatas temų aktualumo kontekste. Tiriamosios grupės: mokiniai, pedagogai. Lentelėje apklausos duomenys pateikiami, apžvelgiant situaciją temų aktualumo mokykloje aspektu. Tyrėjai pasiūlė penkias aktualias temas, kurioms apklaustieji galėjo skirti savo prioritetus. Apklaustiesiems pateikiami keturi atsakymų variantai: sutinku, ko gero sutinku, ko gero nesutinku, nesutinku.

Aptariant pirmąją iš aktualių temų pamokų lankomumas, respondentų atsakymai pasiskirstė sekančiai: atsakymo poziciją *sutinku* ir *ko gero sutinku* pasirinko ir didžiausią bei beveik tolygiai pasiskirsčiusią procentinę išraišką išsidėstė mokytojams - 56 % ir 28 %. Mokiniais šioje atsakymo

pozicijoje tenka - 55 % ir 33,3 % . Šie duomenys parodo, kad mokytojai ir mokiniai panašiai mano, kad pamokų lankomumas mokykloje yra svarbi tema.

Analizuojant patyčių temą mokykloje, kaip dar vieną iš svarbesnių temų, tiriamųjų grupės procentine išraiška pasiskirstė sekančiai: atsakymo variantą *sutinku* ir *ko gero sutinku* pasirinko ir didžiausia procentinė išraiška atiteko mokytojams - 20 % ir 60 %. Mokiniais šioje atsakymų pozicijoje tenka - 35 % ir 28,3 % . Šie duomenys parodo, kad mokytojų ir mokinių pozicijos yra panašios. Mokyklinė tema patyčios mokykloje yra labai aktuali tema.

Anketinės apklausos duomenys leidžia suformuoti bendrą išvadą: visos pateiktos aktualios temos mokykloje, yra svarbios. Mokyklos ugdymo bei prevencinė politika turėtų būti formuojama šių aktualių temų pagrindu.

Visų tiriamųjų grupių (mokytojai, mokiniai) pozicijos apie vaikų tyčiojimąsi vieni iš kitų mokykloje (klausias: „**Kaip manote, dėl ko vaikai dažniausiai tyčiojasi vieni iš kitų?**“) (žr. priede 2 lentelė). Lentelės duomenys rodo, kad kai kurios priežastys skatinančios vaikus tyčiotis vieni iš kitų yra nulemtos nusistovėjusiomis „tradicijomis“, nurodytos atsižvelgiant į nukentėjusių bei skriaudikų pasisakymus. Tyrimo vykdymui buvo pasirinktos 9 priežastys, kurios yra esminės šių problemos aiškinime. Atsakymų variantais pasirinkti keturi teiginiai: labai dažnai, dažnai, retai, labai retai.

Tyrimo duomenys leidžia pateikti bendrą išvadą: visos pateiktos priežastys galėtų sąlygoti vaikų patyčias mokykloje vieniems iš kitų. Šios nuomonės prisilaiko ir tyrimo dalyviai mokytojai ir mokiniai. Pasak Povilaičio ir Valiukevičiūtės (2006), berniukai dažniausiai patiria fizinio tipo patyčias (stumdymas, spardymas). Tyrimo rezultatai sutampa su šių autorių gautais tyrimo rezultatais, jog dažniausiai pasitaikančios patyčių priežastys, tai išvaizda ir apranga.

Sisteminant trijų tiriamųjų grupių (tėvai, mokytojai ir mokiniai) pozicijas vietų atžvilgiu, kur galėtų būti vykdomos patyčios mokykloje (klausias: „**Vietos, kuriose vaikai dažniausiai tyčiojasi vieni iš kitų?**“), gauti šie anketinės apklausos duomenys, kurie yra pateikti 4 lentelėje:

4 lentelė

Vietos, kur mokiniai tyčiojasi vieni iš kitų

Kaip dažnai vaikai tyčiojasi?	Labai dažnai			Dažnai			Retai			Labai retai		
	Mok. N=120	Tėvai N=25	Ped. N=25	Mok. N=120	Tėvai N=25	Ped. N=25	Mok. N=120	Tėvai N=25	Ped. N=25	Mok. N=120	Tėvai N=25	Ped. N=25
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Kabinetuose	47,5	20	8	39,2	36	28	7,5	36	52	5,8	6	12
Koridoriuose	47,5	56	44	39,2	36	48	7,5	8	8	5,8	-	-
Valgykloje	12,5	28	20	17,5	44	40	48,3	24	40	21,7	4	-

Tualete	11,7	40	20	12,5	28	24	32,5	24	48	43,3	4	8
Mokyklos kieme ar teritorijoje	10,8	64	40	18,5	32	44	34,2	4	16	36,7	-	-

Lentelėje pateikti duomenys rodo, kokiose vietose procentiniu požiūriu dažniausiai vykdomos patyčios vaikų tarpe. Duomenys teigia, kad vietos skatinančios vykdyti patyčias, tyčiotis vieniems iš kitų yra nesaugios, mažai matomos pedagoginio ar kito atsakingo personalo, trūksta stebėjimo objektų, kurie drausmintų patyčių organizatorius bei vykdytojus. Tyrimo vykdymui buvo pasirinktos penkios galimos vietos mokyklos teritorijoje, kurios yra populiariausios bei palankiausios patyčių viešėjimui. Atsakymų variantais pasirinkti keturi teiginiai: labai dažnai, dažnai, retai, labai retai.

Analizuojant galimą patyčių vietą - kabinetus, kaip galimybę „saugiai“ pasityčioti vieniems iš kitų, tiriamųjų grupių duomenys parodo šiuos pasirinkimus: atsakymo poziciją *labai dažnai* ir *dažnai* pasirinko ir didžiausia procentinė išraiška atiteko mokiniams - 47,5 % ir 39,2 %. Mokytojams šioje atsakymų pozicijoje tenka mažiausias procentas - 8 % ir 28 %. Mokytojų nuomone, kabinetuose tai vyksta, bet retai.

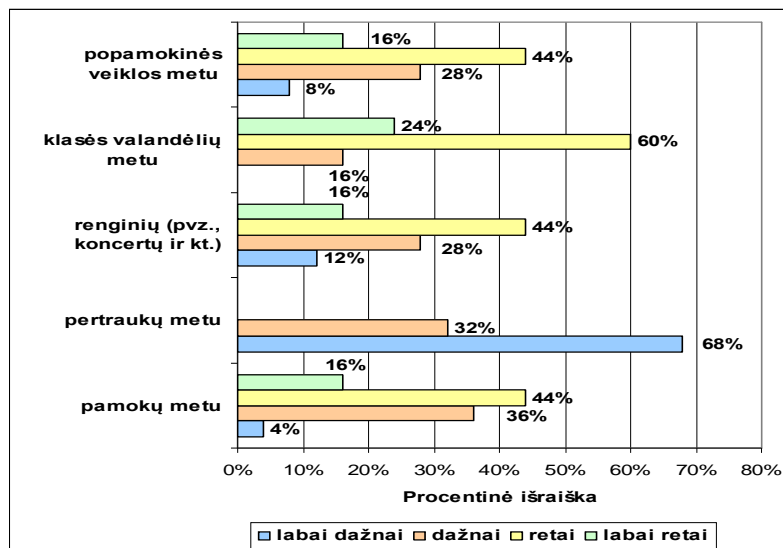
Vertinant galimą patyčių vietą - koridorių, kaip galimybę nedrausminamai pasityčioti vieniems iš kitų, tyrimo metu gauti duomenys parodo šiuos atsakymų variantų pasirinkimus: atsakymą *labai dažnai* ir *dažnai* pasirinko ir didžiausia panašiai tolygia procentinė išraiška atiteko visų tiriamųjų grupių atstovams: mokytojams - 44 % ir 48 %, mokiniams šioje atsakymų pozicijoje tenka - 47,5 % ir 39,2 % bei tėvams 47,5 % ir 39,2 %. Tyrimo duomenys parodo, kad tiek mokytojai, tiek tėvai yra linkę manyti, kad koridorius yra palankus objektas, kur dažniausiai gali vykti vaikų tyčiojimas vieniems iš kitų.

Sisteminant galimas patyčių vietas – mokyklos kiemą bei teritoriją, kaip galimybę nepastebėtam pasityčioti vieniems iš kitų, trys tiriamųjų grupės pagal atsakymų procentinę išraišką pasiskirstė sekančiai: atsakymo poziciją *labai dažnai* ir *dažnai* pasirinko ir didžiausia procentinė išraiška atiteko tėvams - 64 % ir 32 %. Mokiniams šioje atsakymų pozicijoje tenka mažiausias procentas - 10,8 % ir 18,8 %. Mokytojų duomenys pasiskirstė sekančiai: *labai dažnai* ir *dažnai* - 40 % ir 44 %. Šie rezultatai parodo, kad visi tyrimo dalyviai pritaria teiginiui, kad tualetas yra ta vieta, kur vaikai dažniau ar rečiau renkasi tyčiotis vieniems iš kitų.

Tyrimo duomenis leidžia pateikti bendrą išvadą: visi pateikti duomenys liudija, kad mokyklos teritorija bei kiemas yra „saugi“ aplinka vaikų patyčioms mokykloje. Šios nuomonės

tvirčiausiai prisilaiko mokytojai ir tėvai. Tyrimo dalyvių mokinių atsakymai pagal patyčių apraiškos dažnumą pasiskirsto panašiai tolygiai.

Tiriamajai grupei, šiuo atveju tėvams, buvo pateiktas papildomas klausimas, kuriuo buvo norima sužinoti asmeninę nuomonę apie galimas vietas mokykloje, kur nepastebėti vaikai galėtų tyčiotis vieni iš kitų (klausimas : „**Kaip manote kur vaikai dažniausiai vieni iš kitų tyčiojasi?**“) pateiktos 10 paveiksle.

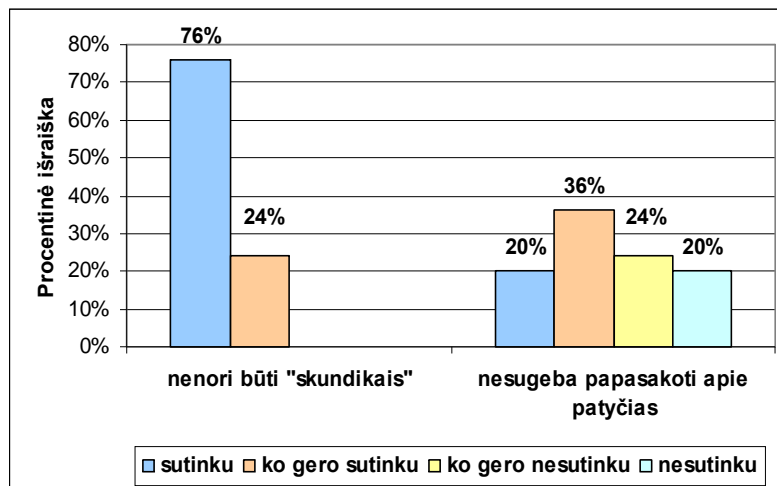
10 pav. Vietos, kur mokiniai tyčiojasi vieni iš kitų

Paveiksle pateikti išanalizuoti anketinės apklausos duomenis, kuriais vadovaujantis galima spręsti apie tyrimo dalyvių informatyvumą bei nuomonę apie mokykloje vykstančių patyčių situaciją. Šios analizės metu tyrimo dalyviams - tėvams buvo pateiktos keturios atsakymų galimybės: popamokinė veikla, klasės valandėlės, įvairūs renginiai, pertraukos, pamokos. Šiai situacijai analizuoti apklausos dalyviams tėvams pateikti keturi galimi atsakymų variantai: labai dažnai, dažnai, retai, labai retai.

Respondentai pasirinkę vietą – pertraukų metu, kaip tinkamą aplinką patyčioms vaikų tarpe pasireikšti, savo atsakymų pasirinkimus pateikė šiuo procentiniu pasiskirstymu: *labai dažnai* atitenka maksimalus procentinis pasiskirstymas 68 %. Kitas vyraujantis pasirinkimas tenka atsakymui *dažnai*, tai sudaro 32 %. Atsakymai *labai retai* bei *retai* sudarė tik 0 %.

Anot Povilaičio ir Valiukevičiūtės (2006), yra stebima tendencija, kad tyčiojimasis vyksta tokiose vietose kur nėra suaugusiųjų, tai pertraukų metu. Tyrimo rezultatai sutampa. Vadovaujantis tyrimo duomenimis galima daryti prielaidą, kad didžiausias pavojus, kada dažnai vaikas gali patirti patyčias, tyko mokinius per pertraukas.

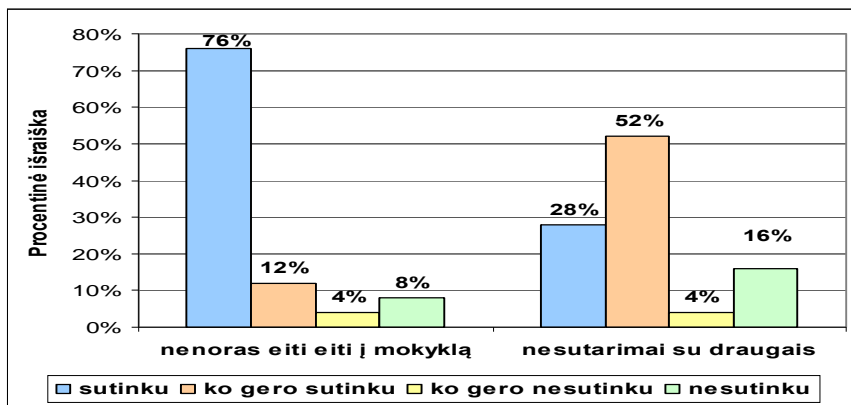
Anketiniais duomenimis apie patyčių apraišką dviem pagrindiniais teiginiais: nenori būti „skundikais“ bei nesugeba papasakoti apie patyčias mokykloje, buvo siekiama suformuluoti (klausias: **“Kaip manote kodėl vaikai patiria patyčias?”**), kuris iš teiginių yra dominuojantis, patyčių egzistavime. Apklausoje tai buvo pateiktas kaip papildomas klausimas tėvams.

11 pav. Teiginiai, sąlygojantys slėpti patyčias nuo viešumos

Pateikti apklausos duomenis apie patyčias vaikų tarpe, per dviejų teiginių prizmę parodo, kad dominuojantis teiginys patiriant patyčias yra nenori būti „skundikais“. Šią vyraujančią nuomonę tarp tiriamųjų tėvų patvirtina šie tyrimo rezultatai: atsakymus *sutinku* bei *ko gero sutinku* pasirinko 76 % ir 24 % apklaustųjų respondentų. Apžvelgiant teiginio nesugeba papasakoti apie patyčias, tiriamieji tėvai pateikia šiuos procentinius pasirinkimus: atsakymus *sutinku* bei *ko gero sutinku* pasirinko 20 % ir 36 % apklaustųjų respondentų – tėvų. Šio tyrimo rezultatai išryškino dviejų tendencingų teiginių: nenori būti „skundikais“ bei nesugeba papasakoti apie patyčias dominavimą mokykloje. Dominuojantis ir lemiantis patyčias veiksnys vaikų tarpe, tėvų teigimu, yra nenori būti „skundikais“. Tyrimo rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad tėvų požiūriu vaikai mokykloje jaučiasi nesaugūs, juos kausto baimė papasakoti apie patirtas patyčias.

Varijuojant anketiniais duomenimis, apie vaikų patiriančių patyčias mokykloje, elgesio pasikeitimo pasireiškimą dviem pagrindiniais požymiais: nenoras eiti į mokyklą bei nesutarimai su draugais, buvo siekiama išsiaiškinti (klausias: **“Kaip manote kokie būna patyčių požymiai?”**) kuris iš šių dviejų požymių yra vyraujantis ir įrodantis patyčių egzistavimą mokykloje. Apklausoje tėvams, šis klausimas tyrimo eigoje, buvo pateiktas papildomai.

12 pav. Patyčių požymiai tėvų pozicijos požiūriu

Pateikti apklausos duomenis apie patyčių požymį nenorą eiti į mokyklą vaiko elgesyje bei elgesio požymį nesutarimai su draugais, parodo, kad dominuojantis pakitusio elgesio požymis, susijęs su patyčiomis yra nenoras eiti į mokyklą. Šią vyraujančią nuomonę tarp tiriamųjų tėvų patvirtina šie tyrimo rezultatai: atsakymus *sutinku* bei *ko gero sutinku*, susijusius su požymiu nenoras eiti į mokyklą, pasirinko 76 % ir 12 % apklaustųjų respondentų. Apžvelgiant požymio nesutarimai su draugais, tiriamieji tėvai pateikia šiuos procentinius atsakymų rezultatus: atsakymus *sutinku* bei *ko gero sutinku* pasirinko 28 % ir 52 % apklaustųjų respondentų – tėvų. Šio tyrimo rezultatai išryškino dviejų tendencingų elgesio pasikeitimo požymių: nenoro eiti į mokyklą bei nesutarimo su draugais dominavimą, patiriamų patyčių įtakoje. Dominuojantis vaiko elgesio pasikeitimo požymis, patiriant patyčias mokykloje, tėvų nuomone, yra nenoras eiti į mokyklą. Tyrimo duomenis taip pat teigia, kad požymis nesutarimai su draugais, taip pat gali sąlygoti patyčių buvimą.

Anketine apklausa, apie patyčias mokinių tarpe, (klausimas: **“Ar tyčiojasi mokiniai iš mokinių?”**) buvo siekiama sužinoti, mokinių poziciją apie patyčias, kurios pasireiškia tik mokinių tarpe. Apklausoje, į šį klausimą tyrimo eigoje atsakinėjo, penktų ir dešimtų klasių mokiniai.

Tyrimo duomenų atspindėjimui, tyrime dalyvavusiems penktų bei dešimtų klasių mokiniams, buvo pateikti du atsakymo variantai: taip ir ne.

Apklausos duomenys apie patyčias mokykloje, penktų klasių mokinių teigimu, parodo, kad patyčios egzistuoja tarp mokinių. Atsakymų pasiskirstymą patvirtina šie tyrimo rezultatai: teiginį *taip* tarp tiriamųjų penktų klasių mokinių pasirinko 90 %. Teiginį *ne* tarp tiriamųjų penktų klasių mokinių pasirinko tik 10 %.

Apklausos duomenis apie patyčias mokykloje, dešimtų klasių mokinių teigimu, parodo, kad patyčios egzistuoja tarp mokinių. Atsakymų pasiskirstymą patvirtina šie tyrimo rezultatai: teiginį

taip tarp tiriamųjų dešimtų klasių mokinių pasirinko 93,3 %. Teiginį *ne* tarp tiriamųjų dešimtų klasių mokinių pasirinko tik 6,7 %.

Šio tyrimo rezultatai išryškino dviejų amžiaus kategorijų bei klasių nuomonę apie patyčių egzistavimą mokinių tarpe. Tyrimo duomenimis vadovaujantis, galima suformuluoti išvadą, kad patyčios įvairaus amžiaus tarpsnio mokinių tarpe vyksta ir tai įrodo egzistuojančią labai rimtą mokyklos problemą.

Anketine apklausa, apie mokinių tyčiojimąsi iš mokytojų, (klauskimas: **“Ar tyčiojasi mokiniai iš mokytojų?”**) buvo siekiama sužinoti, mokinių nuomonę apie patyčias, kurios pasireiškia tik mokinių tyčiojimąsi mokytojų atžvilgiu. Apklausoje, į šį klausimą tyrimo eigoje atsakinėjo, tik penktų ir dešimtų klasių mokiniai. (žr. priede 2 pav.).

Anketinės apklausos duomenų pateikimui, tyrime dalyvavusiems penktų bei dešimtų klasių mokiniams, buvo pateikti du atsakymo variantai: *taip* ir *ne*.

Pateikti apklausos duomenis apie mokinių patyčias mokykloje mokytojų atžvilgiu, penktų klasių mokinių teigimu, parodo, kad patyčios inicijuojamos mokinių mokytojų atžvilgiu vyksta. Atsakymų pasiskirstymą patvirtina šie tyrimo rezultatai: teiginį *taip* tarp tiriamųjų penktų klasių mokinių pasirinko 41,7 %. Teiginį *ne* tarp tiriamųjų penktų klasių mokinių pasirinko 58,3 %.

Apklausos duomenis apie mokinių patyčias mokykloje mokytojų atžvilgiu, dešimtų klasių mokinių teigimu, parodo, kad patyčios egzistuoja tarp mokinių. Atsakymų pasiskirstymą patvirtina šie tyrimo rezultatai: teiginį *taip* tarp tiriamųjų dešimtų klasių mokinių pasirinko 80 %. Teiginį *ne* tarp tiriamųjų dešimtų klasių mokinių pasirinko tik 20 %.

Šio tyrimo rezultatai išryškino dviejų amžiaus kategorijų bei klasių nuomonę apie patyčių egzistavimą mokinių bei mokytojų tarpe, kurių iniciatoriai šiuo atveju yra mokiniai. Apklausos duomenimis vadovaujantis, galima padaryti išvadą, kad patyčios įvairaus amžiaus tarpsnio mokinių tarpe mokytojų atžvilgiu vyksta. Tyrimas parodo tendenciją, kad patyčios mokytojų atžvilgiu labiau išryškėja vyresnių klasių mokinių tarpe. Apklausos parodo dar vieną, labai rimtą, mokyklos problemą.

Anketine apklausa, apie mokytojų tyčiojimąsi iš mokinių, (klauskimas: **“Ar tyčiojasi mokytojai iš mokinių?”**) buvo siekiama sužinoti, mokinių nuomonę apie patyčias, kurios pasireiškia tik mokytojų tyčiojimąsi mokinių atžvilgiu. Apklausoje, į šį klausimą, tyrimo eigoje, atsakinėjo tik penktų ir dešimtų klasių mokiniai. (žr. priede 3 pav.).

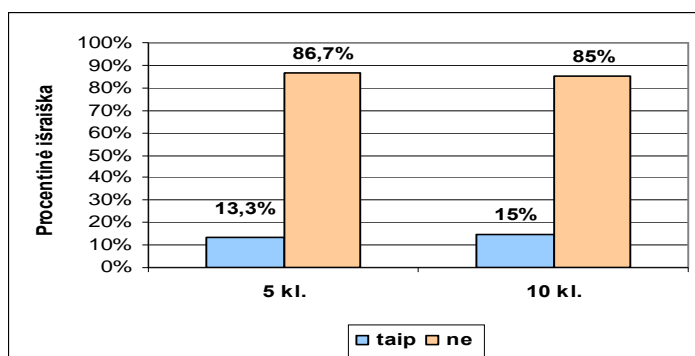
Pateikti apklausos duomenis apie mokytojų patyčias mokykloje mokinių atžvilgiu, penktų klasių mokinių teigimu, parodo, kad patyčios inicijuojamos mokytojų mokinių atžvilgiu beveik

nevyksta. Atsakymų pasiskirstymą patvirtina šie tyrimo rezultatai: teiginį *taip* tarp tiriamųjų penktų klasių mokinių pasirinko 3,3 %. Teiginį *ne* tarp tiriamųjų penktų klasių mokinių pasirinko 96,3 %.

Apklausoje duomenis apie mokytojų patyčias mokykloje mokinių atžvilgiu, dešimtų klasių mokinių teigimu, parodo, kad patyčios egzistuoja tarp mokytojų. Atsakymų pasiskirstymą patvirtina šie tyrimo rezultatai: teiginį *taip* tarp tiriamųjų dešimtų klasių mokinių pasirinko 56,7 %. Teiginį *ne* tarp tiriamųjų dešimtų klasių mokinių pasirinko tik 43,3 %.

Šio tyrimo rezultatai išryškino dviejų amžiaus kategorijų bei klasių nuomonę apie patyčių egzistavimą mokinių bei mokytojų tarpe, kurių iniciatoriai šiuo atveju yra mokytojai. Apklausos duomenys leidžia daryti išvadą, kad patyčios mokytojų tarpe mokinių atžvilgiu vyksta. Tyrimas parodo tendenciją, kad mokytojų patyčios mokinių atžvilgiu labiau išryškėja vyresnių klasių mokinių tarpe. Tyrimas parodo labai opias mokyklos problemas: patyčių egzistavimą, patyčių tarp mokinių egzistavimą, patyčių tarp mokinių ir mokytojų egzistavimą.

Anketine apklausa, apie šiuo metu mokinių patiriamas patyčias mokykloje, (klausias: “**Ar dabar patiri patyčias?**“) buvo siekiama sužinoti, mokinių nuomonę apie tyčiojimąsi iš jų mokykloje šiuo metu. Apklausoje, į šį klausimą, tyrimo eigoje, atsakinėjo tik penktų ir dešimtų klasių mokiniai.

13 pav. Mokinių patyčių patyrimas

Anketinės apklausos duomenų pateikimui, tyrime dalyvavusiems penktų bei dešimtų klasių mokiniams, buvo pateikti du atsakymo variantai: taip ir ne.

Pateikti apklausos duomenis apie mokinių patiriamas patyčias mokykloje šiuo metu, penktų klasių mokinių teigimu, parodo, kad smurtavimas vyksta, bet tai nėra dominuojantis prievartos faktas. Šie duomenys pateikiami 13 paveikslėlyje. Atsakymų pasiskirstymą patvirtina šie tyrimo rezultatai: teiginį *taip* tarp tiriamųjų penktų klasių mokinių pasirinko 13,3 %. Teiginį *ne* tarp tiriamųjų penktų klasių mokinių pasirinko 86,7 %.

Apklauso duomenis apie mokinių patiriamas patyčias mokykloje šiuo metu, dešimtų klasių mokinių teigimu, parodo, kad patyčios egzistuoja, bet tai nėra vyraujantis smurtinis elgesys. Šie duomenys pateikiami 13 paveikslėlyje. Atsakymų pasiskirstymą patvirtina šie tyrimo rezultatai: teiginį *taip* tarp tiriamųjų dešimtų klasių mokinių pasirinko 15 %. Teiginį *ne* tarp tiriamųjų dešimtų klasių mokinių pasirinko tik 85 %.

Šio tyrimo rezultatai parodo dviejų amžiaus kategorijų bei klasių nuomonę apie patyčių egzistavimą mokykloje šiuo metu. Apklauso duomenys leidžia daryti išvadą, kad patyčios šiuo metu vis dar vyksta. Tyrimas parodo tendenciją, kad patyčios šiuo metu nėra vyraujantis smurtinio elgesio pasireiškimas mokykloje. Tyrimas parodo vis dar egzistuojančią mokyklos problemą - patyčių egzistavimą.

Anketine apklausa, apie mokinių kažkada patirtas patyčias mokykloje, (klauskimas: **“Ar kada nors patyrei patyčias?”**) buvo siekiama sužinoti, mokinių nuomonę apie kažkoku amžiaus tarpsniu mokykloje patirtas patyčias. Apklausoje, į šį klausimą, tyrimo eigoje, atsakinėjo tik penktų ir dešimtų klasių mokiniai.

Pateikti apklauso duomenis apie mokinių patirtas patyčias mokykloje kažkuriuo amžiaus tarpsniu, penktų klasių mokinių teigimu, parodo, kad smurtą patyrė, ir tai buvo dominuojantis prievartos faktas. Atsakymų pasiskirstymą patvirtina šie tyrimo rezultatai: teiginį *taip* tarp tiriamųjų penktų klasių mokinių pasirinko 63 %. Teiginį *ne* tarp tiriamųjų penktų klasių mokinių pasirinko 36,7 %.

Apklauso duomenis apie mokinių patirtas patyčias mokykloje kažkuriuo amžiaus tarpsniu, parodo, kad patyčias patyrė, ir tai buvo vyraujantis smurtinis elgesys. Atsakymų pasiskirstymą patvirtina šie tyrimo rezultatai: teiginį *taip* tarp tiriamųjų dešimtų klasių mokinių pasirinko 70 %. Teiginį *ne* tarp tiriamųjų dešimtų klasių mokinių pasirinko tik 30 %.

Šie tyrimo duomenys parodo dviejų amžiaus kategorijų bei klasių nuomonę apie patyčių patirtį mokykloje, kažkuriuo amžiaus tarpsniu. Apklauso duomenys leidžia daryti išvadą, kad patyčios turi „galias tradicijas“ mokykloje. Tyrimas parodo tendenciją, kad patyčios ir toliau gali reikštis mokykloje.

Anketinė apklausa, susijusi su mokinių išsakyta nuomone, apie patirtus prievartos būdus mokykloje, (klauskimas: **“Pareiški savo nuomonę apie patyčių būdus“**.) buvo siekiama išsiaiškinti, mokinių nuomonę apie patirtus smurto būdus jų atžvilgiu. Apklausoje, į šį klausimą, tyrimo eigoje, atsakinėjo tik penktų ir dešimtų klasių mokiniai. (žr. priede 4 pav.).

Pateikti apklausos duomenis apie mokinių patirtų patyčių būdus mokykloje, penktų klasių mokinių teigimu, parodoma, kad vienas iš pateiktų tyčiojimosi būdų – apkalbinėjimas, mokykloje „taikomas“. Atsakymų procentinį pasiskirstymą patvirtina šie tyrimo rezultatai: atsakymus *labai dažnai* ir *dažnai* tarp tiriamųjų penktų klasių mokinių išreiškia ši apklausos duomenų procentinė išraiška 18,3 % ir 20 %.

Tyrimo duomenis apie mokinių patirtų patyčių būdus mokykloje, dešimtų klasių mokinių teigimu, parodoma, kad vienas iš pateiktų patyčių būdų, kaip apkalbinėjimas, mokykloje vyksta. Atsakymų procentinį pasiskirstymą patvirtina šie tyrimo rezultatai: atsakymus *labai dažnai* ir *dažnai* tarp tiriamųjų dešimtų klasių mokinių išreiškia ši apklausos duomenų procentinė išraiška 31,7 % ir 38,3 %.

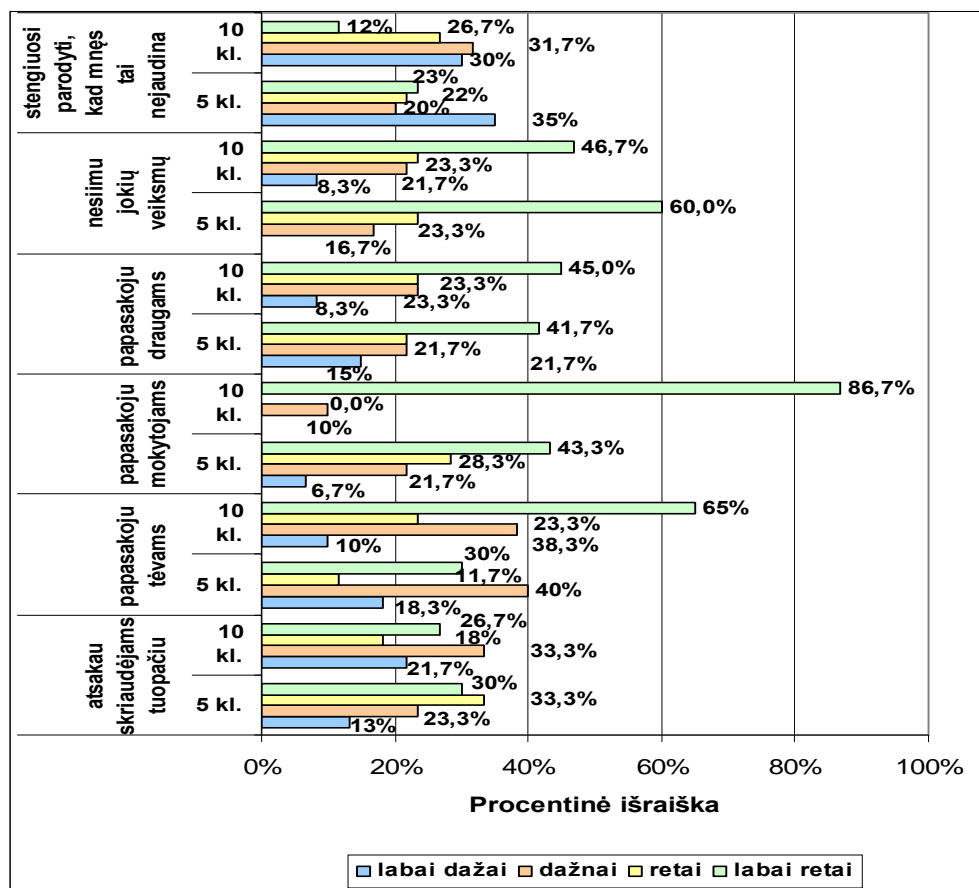
Pateikti apklausos duomenis apie mokinių patirtų patyčių būdus mokykloje, penktų klasių mokinių teigimu, parodoma, kad vienas iš pateiktų psichologinio pobūdžio smurtavimo būdų – prasivardžiavimas, erzinimas mokykloje vyksta. Atsakymų procentinį pasiskirstymą patvirtina šie tyrimo rezultatai: atsakymus *labai dažnai* ir *dažnai* tarp tiriamųjų penktų klasių mokinių išreiškia ši apklausos duomenų procentinė išraiška 15 % ir 23,3 %. Penktokų apklausos duomenys rodo, kad šis psichologinis patyčių pasireiškimo būdas mokykloje turi tendenciją plisti.

Tyrimo duomenis apie mokinių patirtų patyčių būdus mokykloje, dešimtų klasių mokinių teigimu, parodoma, kad vienas iš pateiktų psichologinio pobūdžio smurtavimo būdų – prasivardžiavimas, erzinimas, mokykloje darosi „priimtinas“. Atsakymų procentinį pasiskirstymą patvirtina šie tyrimo rezultatai: atsakymus *labai dažnai* ir *dažnai* tarp tiriamųjų dešimtų klasių mokinių išreiškia ši apklausos duomenų procentinė išraiška 31,7 % ir 50 %. Dešimtokų apklausos duomenys rodo, kad šis psichologinis patyčių išraiškos būdas mokykloje plinta, t.y. dažnas reiškinys. Pasak Povilaičio ir Valiukevičiūtės (2006), prasivardžiavimas ir erzinimas dažniausiai pasitaikantys patyčių būdai.

Vadovaujantis tyrimo rezultatais - dviejų amžiaus kategorijų bei klasių nuomonės pagrindu, galima formuluoti teiginį, apie patyčių pasireiškimo būdus ir dažnumą mokykloje. Dažniausi patyčių išraiškos būdai yra psichologinio pobūdžio, bet nėra labai dažni ir turi tendenciją išryškėti vyresniųjų klasių tarpe. Galima teigti, kad šie patyčių būdai yra mokiniams žinomi, tai reikėtų, tampant šiuos patyčių mokykloje būdus „tradiciniais“.

Anketinė apklausa yra susijusi su mokinių išsakyta pozicija, apie atsako būdus patyčių organizatoriams bei jų vykdytojams mokykloje (klausias: “**Atsakas skriaudėjams**“). Šia apklausa

siekta išsiaiškinti, mokinių pasipriešinimo būdus, smurtautojų atžvilgiu. Apklausoje, į šį klausimą, tyrimo eigoje, atsakinėjo penktų ir dešimtų klasių mokiniai.

14 pav. Moksleivių atsako būdai į patiriamas patyčias

Anketinės apklausos duomenų pateikimui, tyrime dalyvavusiems penktų bei dešimtų klasių mokiniams, buvo pateikti keturi atsakymo variantai: labai dažnai, dažnai, retai ir labai retai. Tyrime dalyvavę mokiniai turėjo pateikti duomenis apie pasipriešinimo būdų taikymą, kaip atsaką patyčių iniciatoriams mokykloje. Respondentams buvo pasiūlyti šeši būdai, kuriuos patyčias patyrę mokiniai, naudotų kaip pasipriešinimą skriaudėjams, mokykloje: stengiuosi parodyti, kad manęs tai nejaudina; nesimu jokių veiksmų; papasakoju draugams; papasakoju mokytojams; papasakoju tėvams; atsakau skriaudėjams tuo pačiu. Anketiniai duomenys pateikiami 14 paveikslėlyje.

Pateikti apklausos duomenis apie mokinių atsako būdus skriaudėjams mokykloje, penktų klasių mokinių teigimu, parodoma, kad vienas iš galimų atsako būdų smurtautojams – stengimasis parodyti, kad manęs tai nejaudina, yra taikytinas ir juo dažnai pasinaudotų. Atsakymų procentinį pasiskirstymą patvirtina šie tyrimo rezultatai: atsakymus *labai dažnai* ir *dažnai* tarp tiriamųjų penktų klasių mokinių išreiškia ši apklausos duomenų procentinė išraiška 35 % ir 20 %. Penktokų apklausos duomenys rodo, kad šis atsako į patyčias būdas mokinių tarpe yra dažnas.

Vadovaujantis tyrimo rezultatais - dviejų amžiaus kategorijų bei klasių nuomonės pagrindu, galima formuluoti teiginį, apie mokinių, patiriančių patyčias, atsako būdų pasirinkimą. Dažniausi pasirenkami atsako būdai skriaudėjams yra atsakymas tuo pačiu būdu; pasipasakojimas tėvams; stengimasis parodyti, kad manęs tai nejaudina. Kiti trys atsako būdai kaip nesiiimu jokių veiksmų; pasipasakoju draugams; pasipasakoju mokytojams mokinių tarpe yra mažai taikytini. Galima teigti, kad jie mažai efektyvūs bei nekeliantys pasitikėjimo.

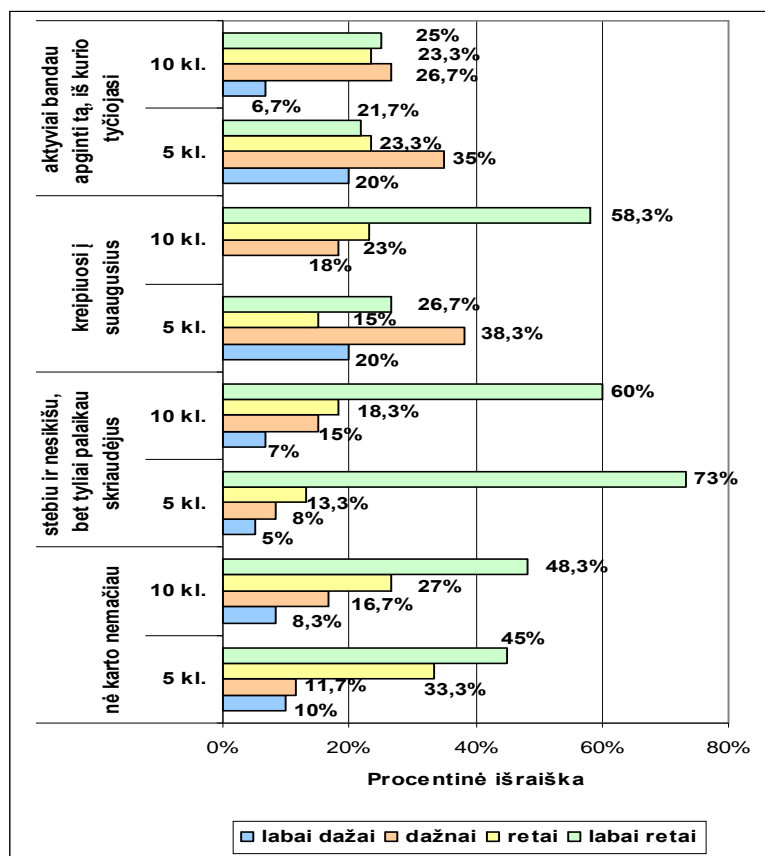
Anketinė apklausa, susijusi su mokinių išsakyta nuomone, apie veiksnius, kurie daro įtaką smurtiniams veiksams mokykloje, (klausias: **“Kaip manai kokie veiksniai turi įtakos patyčioms mokykloje?”**) buvo siekiama išsiaiškinti, mokinių poziciją apie veiksnius, kurie galėtų daryti įtaką smurto apraiškoms mokykloje. Apklausoje, į šį klausimą, tyrimo eigoje, atsakinėjo penktų ir dešimtų klasių mokiniai. (žr. priede 5 pav.).

Pateikti apklausos duomenis apie veiksnius, galinčius daryti rimtą įtaką patyčių pasireiškimui mokykloje, vadovaujantis penktų klasių mokinių nuomone, pateikiama, kad vienas iš galimų svarių veiksnių gali būti susijęs su žiniasklaida. Atsakymų procentinį pasiskirstymą tarp tiriamųjų penktų klasių mokinių patvirtina šie tyrimo rezultatai: atsakymų variantų *sutinku ir ko gero sutinku* duomenų procentinė išraiška yra 43 % ir 16,7 %.

Tyrimo duomenis apie veiksnius, galinčius daryti rimtą įtaką patyčių pasireiškimui mokykloje, atsižvelgiant į dešimtų klasių mokinių nuomonę, pateikiama, kad vienas iš galimų svarių veiksnių gali būti susijęs su individualiais veiksniais. Atsakymų procentinį pasiskirstymą tarp tiriamųjų dešimtų klasių mokinių patvirtina šie tyrimo rezultatai: atsakymų variantų *sutinku ir ko gero sutinku* duomenų procentinė išraiška yra 30 % ir 50 %.

Vadovaujantis gautais tyrimo rezultatais - dviejų amžiaus kategorijų bei klasių nuomonės pagrindu, galima formuluoti išvadą, apie svarbiausius veiksnius, kurie galėtų daryti rimtą įtaką patyčioms mokykloje. Visi tyrėjų pasiūlyti veiksniai gali daryti ženklia įtaką patyčioms mokykloje. Tiek penktų, tiek dešimtų klasių mokinių nuomonės šiuo atveju yra labai panašios.

Anketinė apklausa, susijusi su mokinių išsakyta nuomone, apie elgesio išraišką, kuri pasireiškia, pamačius smurtavimą kitų atžvilgiu, mokykloje, (klausias: **“Elgesio išraiška, pamačius patyčias mokykloje”**) buvo norima išsiaiškinti, mokinių veiksmus pastebėjus patyčių atvejį mokykloje. Apklausoje į šį klausimą, atsakinėjo penktų ir dešimtų klasių mokiniai.

15 pav. Moksleivių elgesio išraiška pamačius patyčias

Pateikiami anketinės apklausos duomenys susiję su galimomis mokinio elgesio išraiškomis, pamačius vykstančias patyčias mokykloje. Analizuojant penktų klasių mokinių nuomonę, pateikiama elgesio pasireiškimo galimybė – aktyviai bandau apginti, tą iš kurio tyčiojasi. Atsakymų procentinį pasiskirstymą tarp tiriamųjų penktų klasių mokinių patvirtina šie tyrimo rezultatai: atsakymų variantų *labai dažnai* ir *dažnai* duomenų procentinė išraiška yra 20 % ir 35 %.

Sisteminant penktų klasių mokinių nuomonę, pateikiama elgesio pasireiškimo galimybė – kreiptis į suaugusius, susidūrus su vykstančių patyčių procesu. Atsakymų procentinį pasiskirstymą tarp tiriamųjų penktų klasių mokinių patvirtina šie tyrimo duomenys: atsakymų variantų *labai dažnai* ir *dažnai* rezultatų procentinė statistika yra 20 % ir 38,3 %.

Sisteminant penktų klasių mokinių nuomonę, pateikiama elgesio pasireiškimo galimybė – nė karto nemačiau vykstančių patyčių mokykloje. Atsakymų procentinį pasiskirstymą tarp tiriamųjų penktų klasių mokinių patvirtina šie tyrimo duomenys: atsakymų variantų *labai dažnai* ir *dažnai* rezultatų procentinė išraiška yra 10 % ir 11,7 %. Režiumuojant dešimtų klasių mokinių nuomonę, pateikiama elgesio išraiškos forma – nė karto nemačiau vykstančių patyčių mokykloje, susidūrus su vykstančiomis patyčiomis. Atsakymų procentinį pasiskirstymą tarp tiriamųjų dešimtų klasių

mokinių patvirtina šie tyrimo rezultatai: atsakymo varianto *labai dažnai* ir *dažnai* duomenų procentinė išraiška yra 8,3 % ir 16,7 %.

Tyrimo duomenys - dviejų amžiaus kategorijų bei klasių nuomonės pagrindu, leidžia daryti išvadą, kad dažniausios elgesio išraiškos formos, kurios reiškiasi pastebėjus patyčių faktus mokykloje yra šios: aktyviai bandau apginti tą, iš kurio tyčiojasi. Penktų klasių mokiniai prie dažnesnių elgesio išraiškos formų, kuri pasireiškia pastebėjus patyčias mokykloje yra kreipimasis į suaugusius. Tiek penktų, tiek dešimtų klasių mokinių nuomonės ties elgesio apraiškomis stebiu ir nesikišu, bet tyliai palaikau skriaudėjus bei nė karto nemačiau patyčių, šiuo atveju yra labai panašios bei su jomis susiduriama labai retai.

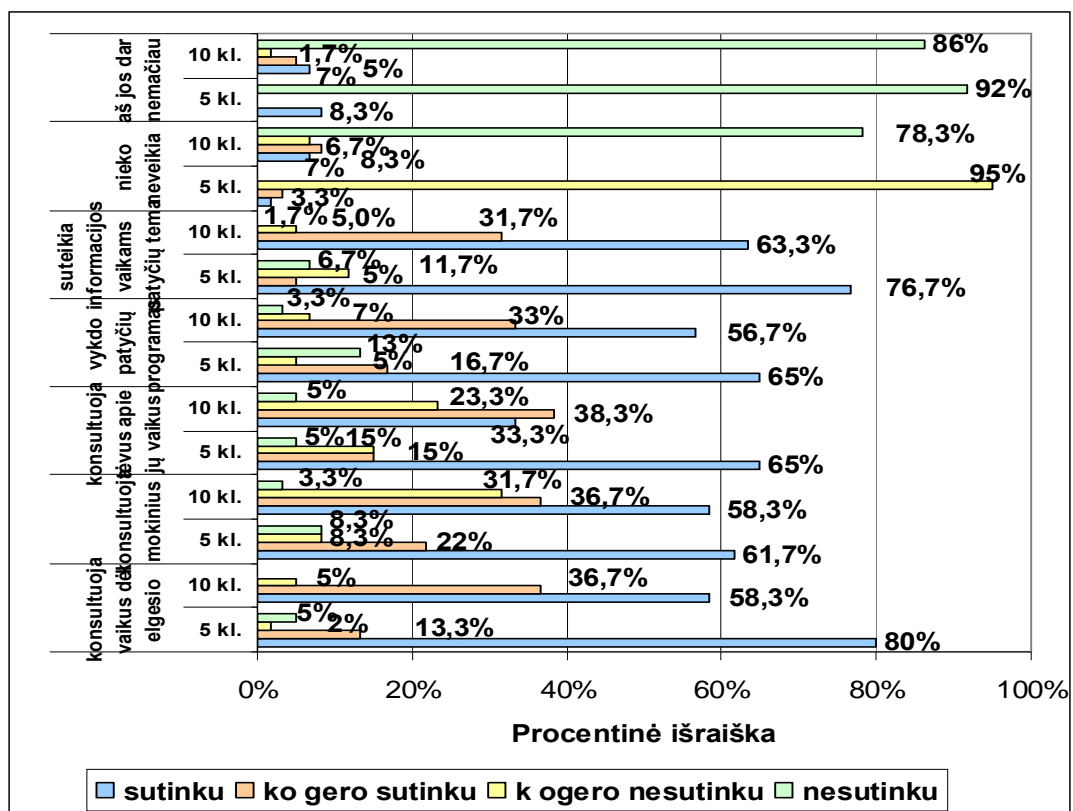
Anketiniais tyrimo duomenimis, kurie yra susieti su išsakyta mokinių nuomone, apie elgesį, kuris parodo patyčių egzistavimą mokykloje (klausias: **“Elgesys, kuris informuoja apie patyčias mokykloje“**), buvo siekiama išsiaiškinti, mokinių nuostatas apie elgesio apraiškas, kurios galėtų informuoti apie smurtavimą mokykloje. Apklausoje, į šį klausimą tyrimo eigoje, atsakinėjo penktų ir dešimtų klasių mokiniai. (žr. priede 6 pav.).

Sisteminant penktų klasių mokinių nuomonę, pateikiama elgesio išraiška – vengiau vietų mokykloje, kur galima sulaukti patyčių. Atsakymų procentinį pasiskirstymą tarp tiriamųjų penktų klasių mokinių patvirtina šie tyrimo rezultatai: atsakymų variantų *labai dažnai* ir *dažnai* duomenų procentinė išraiška yra 13,7 % ir 21,7 %. Apžvelgiant dešimtų klasių mokinių nuomonę, pateikiama elgesio išraiška – vengiau vietų mokykloje, kur galima sulaukti patyčių. Atsakymų procentinį pasiskirstymą tarp tiriamųjų dešimtų klasių mokinių patvirtina šie tyrimo rezultatai: atsakymų variantų *labai dažnai* ir *dažnai* duomenų procentinė išraiška yra 8,3 % ir 18,3 %.

Anot Povilaičio ir kt. (2007), tyrimai sutampa, jog vaikai patyrę patyčias dažniausiai vengia vietų, kuriose vyksta patyčios, tačiau nesutampa, tai jog mokiniai neina į mokyklą. Atlikti tyrimai parodo, jog nukentėję nuo patyčių dažnai nenuėina į mokyklą.

Tyrimo duomenys - dviejų amžiaus kategorijų bei klasių nuomonės pagrindu, leidžia daryti išvadą, kad dažniausios elgesio išraiškos formos, kurios atspindi patyčių faktus mokykloje yra šios: buvau piktas (-a), irzlus (-i), agresyvus (-i) bei vengiau vietų mokykloje, kur galima patirti patyčias. Tiek penktų, tiek dešimtų klasių mokinių nuomonės ties kitomis: nebendravau su draugais; nebendravau su mokytojais; nenuėjau į kai kurias pamokas; nenuėjau į mokyklą elgesio formų išraiškomis leidžia daryti prielaidą, kad tokie elgesio motyvai yra reti ir ne visada atspindi patyčių atvejus mokykloje.

Anketinė apklausa, susijusi su mokinių išsakyta nuomone, apie socialinio pedagogo darbo specifika, veiklos sritis. Šią nuomonę mokiniai formuoja per tiesioginius bendravimo bei kt. pobūdžio profesinės veiklos kontaktus mokykloje su socialiniu pedagogu. (klausias: “**Socialinio pedagogo darbas**“). Šiuo tyrimu buvo norima išsiaiškinti, mokinių sampratą apie socialinio pedagogo darbo pobūdį mokykloje. Apklausoje į šį klausimą, atsakinėjo penktų ir dešimtų klasių mokiniai.

16 pav. Socialinio pedagogo darbo aspektai

Ištyrus penktų klasių mokinių nuomonę, pateikiamas teiginio vertinimas, susijęs su socialinio pedagogo darbo sritimis – suteikia informaciją vaikams patyčių tema. Atsakymų procentinį pasiskirstymą tarp tiriamųjų penktų klasių mokinių patvirtina šie tyrimo rezultatai: atsakymo varianto *sutinku* duomenų procentinė išraiška yra 76,7 % bei atsakymo *ko gero sutinku* 5 %. Penktokų apklausos duomenys rodo, vyraujantį faktą, kad socialinis pedagogas penktokams suteikia informaciją bei konsultuoja mokiniams rūpimais klausimais.

Analizuojant dešimtų klasių mokinių nuomonę, pateikiamas teiginio vertinimas, susijęs su socialinio pedagogo darbo sritimis – suteikia informaciją vaikams patyčių tema. Atsakymų procentinį pasiskirstymą tarp tiriamųjų dešimtų klasių mokinių patvirtina šie tyrimo rezultatai: atsakymų variantų *sutinku* ir *ko gero sutinku* duomenų procentinė išraiška yra 63,3 % ir 31,7 %.

Dešimtokų apklausos duomenys rodo, kad tokia elgesio būseną yra dažna ir tai gali būti rimta priežastis, parodanti patirtą smurtą. Dešimtokų apklausa parodo dominuojančią tendenciją, kad socialinis pedagogas dešimtokams suteikia informaciją bei konsultuoja mokiniams rūpimais klausimais.

Aptariant penktų klasių mokinių nuomonę, pateikiamas teiginio vertinimas, susijęs su socialinio pedagogo darbo sritimis – konsultuoja mokinius. Atsakymų procentinį pasiskirstymą tarp tiriamųjų penktų klasių mokinių patvirtina šie tyrimo rezultatai: atsakymo varianto *sutinku* duomenų procentinė išraiška yra 61,7 % bei atsakymo *ko gero sutinku* 22 %. Vyraujantys apklausos duomenys įrodo, kad penktokai yra informuoti dėl šios socialinio pedagogo atliekamos funkcijos bei mokiniai žino, kad jie gali kreiptis bei konsultuotis jiems rūpimais klausimais bei esant probleminei situacijai.

Sisteminant dešimtų klasių mokinių nuomonę, pateikiamas teiginio vertinimas, susijęs su socialinio pedagogo darbo sritimis – konsultuoja mokinius. Atsakymų procentinį pasiskirstymą tarp tiriamųjų dešimtų klasių mokinių patvirtina šie tyrimo rezultatai: atsakymų variantų *sutinku* ir *ko gero sutinku* duomenų procentinė išraiška yra 58,3 % ir 36,7 %. Tiek penktokų, tiek dešimtokų apklausos duomenys parodo vyraujančią poziciją, kad mokiniai yra informuoti dėl šios socialinio pedagogo atliekamos funkcijos bei jie žino, kad gali kreiptis bei konsultuotis jiems rūpimais klausimais bei esant probleminei situacijai.

Tyrimo duomenys - dviejų amžiaus kategorijų bei klasių nuomonės pagrindu, leidžia daryti išvadą, kad socialinio pedagogo darbo veikla mokykloje ir profesinė specifika tiek jaunesniųjų klasių, tiek vyresniųjų klasių mokiniams yra aiški. Mokinių tendencingi atsakymai rodo, kad jie žino kokių jiems aktualių klausimų ir kada jie gali kreiptis į socialinį pedagogą mokykloje.

Anketiniais tyrimo duomenimis, kurie yra parodo mokinių poziciją apie mokinių laisvalaikio praleidimo galimybes (klausimas: “**Laisvalaikio praleidimas**“). Mokiniai tiek penktų klasių, tiek dešimtų klasių labiau renkasi laisvalaikio praleidimo būdą su draugais. Galima daryti prielaidą, jog paaugliams svarbu turėti draugų, bendrauti su jais. Galbūt jaunesnio amžiaus vaikai dažniau atlikinėja namų darbus, nei vyresni. Atlikti tyrimai rodo, jog dauguma paauglių renkasi draugus, nei knygų skaitymą ar namų darbų ruošimą.

Anketiniais tyrimo duomenimis, kurie buvo siekiama išsiaiškinti mokinių nuomonę dėl priežasčių (klausimas: “**Kaip manai dėl kokių priežasčių tave baudžia tėvai?**“), kurios lemia tėvų bausmes vaikų atžvilgiu. Apklausoje, į šį klausimą tyrimo eigoje, atsakinėjo penktų ir dešimtų klasių

mokiniai. Tyrimo rezultatai parodė, jog ir penktų, ir dešimtų klasių mokiniai dažniausiai baudžiami už rūkymą ir alkoholio vartojimą.

Apklaustos duomenys leidžia daryti išvadą, kad jaunesnių klasių mokiniai bei vyresnių klasių mokiniai yra linkę nusikalsti bei turi žalingų įpročių. Galbūt jaunesni mokiniai dažniau baudžiami už nepaklusnumą.

Tyrimo dalyvavusių tėvų pateikti rezultatai skirtingi, tačiau buvo norima patikslinti duomenis naudojant statistinį *Stjudento t* kriterijų, palyginimui tarp dviejų nepriklausomų imčių, tai yra įvertinti ar skiriasi tiriamųjų mokytojų vyrų ir moterų požiūris į patyčias mokykloje. Gauti rezultatai atsispindi 5 lentelėje. Žvelgiant į gautus duomenis galima teigti, kad gauti nevienareikšmiški rezultatai mokytojų lyties atžvilgiu tarpe.

Tėvų tarpe *nuomonė apie patyčias* skalės vidurkių skirtumas *lyties* atžvilgiu statistiškai reikšmingas, nes $p=0,004$. Vadinasi, vyrų tarpe dažniau naudojami patyčių būdai. *Vietos, kuriose dažniausiai tyčiojasi vaikai vieni iš kitų* skalės vidurkių skirtumas statistiškai reikšmingas, nes $p=0,037$, moterų tarpe stipriau išreikšta. Tendencija statistiškai reikšmingam vidurkių skirtumui stebima skalės *pagrindinės priežastys lemiančios vaikų patyčias mokykloje* mokytojų lyties atžvilgiu tarpe, nes $p=0,073$, moterys sutinkančios su pateiktais teiginiais. Skalių *Vaikų patiriamų patyčių slėpimas*, *Patyčių požymiai bei Saugi mokykla* statistiškai reikšmingas vidurkių skirtumas mokytojų lyties atžvilgiu neįžvelgiamas, nes $p=0,389$, $p=0,455$, $p=0,110$.

5 lentelė

Patyčių paplitimo mokykloje, (tėvų atsakymų rezultatų pasiskirstymas)

Teiginiai	Lytis	N	Vidurkis	Standartinis nuokrypis	p statistinis reikšmingumas
Nuomonė apie patyčias (dažniausiai pasitaikantys patyčių būdai)	mot.	19	16,89	149	0,004
	vyr.	6	150	1,789	
Pagrindinės priežastys lemiančios vaikų patyčias mokykloje (ar sutinki su teiginiais, kad mokykloje pagrindinės vaikų patyčių priežastys yra...)	mot.	19	15,37	4,258	0,073
	vyr.	6	19,33	5,317	
Vietos, kuriose dažniausiai tyčiojasi vaikai vieni iš kitų (kaip dažnai vaikai tyčiojasi, nurodytose vietose)	mot.	19	24,37	5,230	0,037
	vyr.	6	30,20	5,215	
Vaikų patiriamų patyčių slėpimas (vaikai dažnai slepia mokykloje patiriamas patyčias, nes...)	mot.	19	14,42	3,564	0,389
	vyr.	6	15,83	2,927	
Patyčių požymiai (vaiko elgesio požymiai informuojantys apie patiriamas patyčias)	mot.	19	14,47	4,707	0,455
	vyr.	6	16,17	4,916	
Saugi mokykla („saugią mokyklą“ įsivaizduojate tokią, kurioje...)	mot.	19	85	1,715	0,110
	vyr.	6	9,33	1,366	

Taip pat buvo norima įvertinti mokinių tarpe patyčių paplitimą bei jų būdus, naudojant statistinius kriterijus. Žvelgiant į 5 lentelę, galima teigti, kad skalės *patyčių apibūdinimo* atžvilgiu stipriau išreikšta vyrų tarpe nei moterų, nes stebimas statistiškai reikšmingas vidurkių skirtumas bei $p=0,010$. Skalės *atsakas skriaudėjams atžvilgiu* stipriau išreikšta vyrų tarpe, nes vidurkių skirtumas reikšmingas bei $p=0,005$. *Veiksmai, turintys įtakos patyčioms* skalės vidurkių skirtumas statistiškai reikšmingas, nes $p=0,022$ bei stipriau reiškiamas vyrų tarpe.

Skalės atžvilgiu *teiginiai apie patyčias* taip pat stebimas statistiškai reikšmingas vidurkių skirtumas, nes $p=0,042$ bei stipriau naudojamas vyrų tarpe. Stebima tendencija statistiniam reikšmingumui skalių *Asmenys, į kuriuos gali kreiptis vaikas patyręs patyčias*, *Elgesio išraiška esant patyčioms* atžvilgiu, nes $p=0,086$, stipriau stebima vyrų tarpe.

Kitų sudarytų skalių: *Nuomonė apie patyčių būdus*, *Elgesys informuojantis patyčių buvimą*, *Patyčių vietos*, *Priežastys lemiančios patyčias*, *Aktualios temos mokykloje*, *Socialinio pedagogo darbas*, *Laisvalaikio praleidimas*, *Priežastys dėl kurių tave baudžia tėvai*, *Veiksmai prieš skriaudėjus*, *Prevencinės priemonės atžvilgiu*, reikšmingų rezultatų nerasta, nes statistiškai reikšmingas vidurkių skirtumas didesnis nei 0,05. (žr. priede 7 lentelė).

Patyčių paplitimo mokinių tarpe lyties atžvilgiu gautus rezultatus apžvelgėme, tačiau buvo įdomu kokie rezultatai klasių atžvilgiu, nes tyrime dalyvavo 5 ir 10 klasių mokiniai. Patyčių paplitimo klasių atžvilgiu rezultatai pateikiami 7 lentelėje priede.

Žvelgiant į juos galima teigti, kad skalės *nuomonė apie patyčių būdus* 5-10 klasių atžvilgiu gauti statistiškai reikšmingi vidurkių skirtumai, nes $p=0,001$. Reikšmingesnis 10 klasių mokinių tarpe. *Elgesys informuojantis patyčių buvimą* skalės atžvilgiu 5-10 klasių tarpe taip pat statistiškai reikšmingas, nes $p=0,004$ bei reikšmingesnis 10 klasių mokinių tarpe.

Skalės *Elgesio išraiška esant patyčioms* vidurkių skirtumas 5-10 klasių atžvilgiu statistiškai reikšmingas, nes $p=0,055$ bei reikšmingesnis vyresniųjų mokinių tarpe. *Patyčių vietos* skalės 5-10 klasių atžvilgiu taip pat gauti statistiškai reikšmingi vidurkių skirtumai, $p=0,002$ bei reikšmingesnės 5 klasių mokinių tarpe. Skalės *Priežastys lemiančios patyčias* 5-10 klasių mokinių tarpe stebimas statistiškai reikšmingas vidurkių skirtumas, nes $p=0,005$. *Priežastys lemiančios patyčias* reikšmingesnės 5 klasių mokiniams. *Laisvalaikio praleidimas* skalės atžvilgiu 5-10 klasių mokinių tarpe taip pat rastas statistiškai reikšmingas vidurkių skirtumas, nes $p=0,001$. *Laisvalaikio praleidimas* reikšmingesnis 10 klasių tarpe nei 5 klasėse.

Skalės *Prevencinės priemonės atžvilgiu* 5-10 klasių tarpe gautas statistiškai reikšmingas vidurkių skirtumas, nes $p=0,001$, reikšmingesnės 10 klasių mokinių tarpe. Stebima tendencija

statistiniam reikšmingumui skalės *Asmenys, į kuriuos gali kreiptis vaikas patyręs patyčias* atžvilgiu 50-10 klasių mokinių tarpe, reikšmingesnis skirtumas 10 klasių tarpe.

Kitų skalių atžvilgiu statistiškai reikšmingo vidurkių skirtumo nerasta, gali būti teigiama, kad tai nėra reikšminga 5-10 klasių atžvilgiu. (žr. priede 6 lentelė). Norint įvertinti reikšmingumą patyčių paplitimo mokykloje atžvilgiu mokytojų tarpe buvo atlikti statistiniai skaičiavimai, naudojant Stjudento t kriterijų. Gauti rezultatai pateikiami 6 lentelėje.

Žvelgiant į šiuos rezultatus galima teigti, kad skalės *Nuomonė apie patyčias* mokytojų tarpe gauti statistiškai reikšmingi vidurkių skirtumai lyties atžvilgiu, nes $p=0,002$, reikšmingesnis vidurkių skirtumas stebimas mokytojų moterų tarpe. Taigi, patyčių apibūdinimai reikšmingesni yra tyrime dalyvavusioms moterims.

Skalės *Pagrindinės priežastys lemiančios vaikų patyčias mokykloje* atžvilgiu, statistiškai reikšmingi vidurkių skirtumai stebimi. Vidurkių skirtumas didesnis vyrų atžvilgiu, nes $p=0,003$, vadinasi šios skalės teiginiai reikšmingesni yra mokytojams vyrams, nors jų buvo ir mažuma. Skalės *Aktualios temos mokykloje* taip pat rastas statistiškai reikšmingas vidurkių skirtumas lytie atžvilgiu, nes $p=0,16$, tai reikšmingiau yra tyrime dalyvavusiems vyrams.

6 lentelė

Patyčių paplitimo mokykloje, (mokytojų atsakymų rezultatų pasiskirstymas)

Teiginiai	Lytis	N	Vidurkis	Standartinis nuokrypis	p statistinis reikšmingumas
Nuomonė apie patyčias (patyčios...)	mot.	23	160	1,206	0,002
	vyr.	2	130	00	
Pagrindinės priežastys lemiančios vaikų patyčias mokykloje (dažniausiai nukentėjęs vaikas gali kreiptis į...)	mot.	23	119	3,232	0,003
	vyr.	2	190	1,414	
Aktualios temos mokykloje (tavo mokykloje labiausiai aktualu)	mot.	23	10,83	3,270	0,016
	vyr.	2	13,50	,707	
Priežastys lemiančios patyčias (priežastys, kurios įtakoja patyčių atsiradimą)	mot.	23	17,96	4,646	0,133
	vyr.	2	23,50	7,778	
Patyčių vietas (kaip dažnai vaikai tyčiojasi, nurodytose vietose)	mot.	23	10,65	2,328	0,667
	vyr.	2	11,50	6,364	
Preveninės priemonės (preveninės priemonės...)	mot.	22	8,18	334	0,220
	vyr.	2	110	2,828	
Elgesys pamačius patyčias (elgesys...)	mot.	23	144	1,364	0,208
	vyr.	2	15,50	3,536	
Patyčių slėpimo priežastys (vaikai slepia patyčias, nes...)	mot.	22	10,91	2,810	0,093
	vyr.	2	12,50	,707	
Elgesys, parodantis patyčių buvimą (patiriamų patyčių elgesys...)	mot.	23	9,74	2,734	0,713
	vyr.	2	10,50	3,536	

Kaip matome 6 lentelėje stebima tendencija statistiniam reikšmingumui skalės *Patyčių slėpimo priežastys* atžvilgiu mokytojų moterų ir mokytojų vyrų tarpe, nes $p=0.93$. Tai rodo, kad šios skalės vidurkis reikšmingesnis mokytojų vyrų tarpe. Skalių *Elgesys, parodantis patyčių buvimą*, *Elgesys pamačius patyčias*, *Elgesys pamačius patyčias*, *Patyčių vietas*, *Priežastys lemiančios patyčias* statistiškai reikšmingo vidurkių skirtumo nerasta.

10 kl. Parašykite, kokia Jūsų manymu turi būti „saugi“ mokykla?

Pedagogai mano, jog saugi mokykla turėtų būti tokia, kurioje vaikas jaustųsi lyg būdamas namuose apsuptas artimų žmonių.: *„Vaikai nori eiti į mokyklą, jaučiasi saugūs, turi draugų, gali sulaukti pagalbos“ (pedagogų nuomonė)*. Anot Karmazos (2007) už mokyklos saugumą yra atsakinga visa mokyklos bendruomenė, t.y. mokyklos administracija, mokiniai ir jų tėvai, pedagogai, socialiniai pedagogai ir kiti mokykloje dirbantys asmenys. Viena iš pedagogų nuomonė išsiskyrė labiausiai: *„Pamačius situaciją, kai vaikai tyčiojasi vieni iš kitų, būtina visiems ir visuomet drausminti vaikus. Mokyklose privalo būti uniformos (ne tik viršutinė dalis). Mokiniam organizuoti ekskursijas į vaikų globos namus. Sistemingai organizuoti konkursus su policijos atstovais. Mokyklų teritorijos turėtų būti uždaros“ (pedagogo nuomonė)*.

Pedagogai apibūdindami saugią mokyklą, minėjo, kad norint sukurti tokią mokyklą reikalinga pagarba, pagalbos suteikimas, išklausymas: *„Gerbkime vieni kitus“*; *„Ištikus problemai, kreiptis į socialinį pedagogą, auklėtoją“*; *„Mokykloje nėra agresyvių vaikų“*. Šiuos teiginius paminėjo 5 pedagogai.

Taip pat dauguma pedagogų mano, jog mokykloje turi mokiniai jausti ne tik iš bendraamžių pagarbą, bet ir iš mokytojų: *„Tai mokykla, kurioje mokiniai pasitiki pedagogais ir vieni kitais. Taip pat mokiniai yra gerbiami ir patys moka gerbti aplinkinius“ (pedagogų nuomonė)*. Pasak Povilaičio ir kt. (2007) mokykla turi užtikrinti ugdomų mokinių saugumą: ugdyti tvirtas dorovines, pilietines, tautines bei patriotines nuostatas. Taip pat privalo informuoti tėvus apie jų vaikų sunkumus ir pasiekimus.

22 kl. „Parašyk, kaip manai, kokia turi būti „saugi“ mokykla?“

10 klasės mokiniai mano, jog saugią mokyklą turi kurti ir mokiniai, ir mokytojai, ir mokinių tėvai. Mokiniai apibūdindami saugią mokyklą net 13 mokinių teigė, kad mokyklą turi būti ta vieta, kurioje mokinys jaustųsi lyg namuose: *„Tai tokia vieta, kurioje gali jausti, kad visada sulauksi pagalbos, visi tave priima tokį, koks esi“*; *„Mokinys turi nebijoti pasakyti savo nuomonę“*; *„Mokykla, kurioje yra gerbiami tiek mokiniai, tiek mokytojai, tiek kiti darbuotojai“*; *„Mokykla, kurioje mokytojai reaguotų į mokinių nusizengimus“*; (mokinių nuomonė).

Taip pat dviejų mokinių nuomonė išsiskyrė, nes jie mano: „Mokykla saugi tokia, į kurią malonu visuomet eiti“; „Saugi mokykla, tokia į kurią visada norėtum sugrįžti“ (mokinių nuomonė).

Pasak Povilaičio ir kt. (2007), mokytojai turėtų būti jautrūs ir pastabūs tarp vaikų vykstančioms patyčioms. Vaikų patyčių daugėja tuomet, kai nėra suaugusių priežiūros labiausiai reikiamu metu, tai pertraukų metu. Mokiniai minėdami teigiamas puses saugios mokyklos, taip pat paminėjo ir iš neigiamos pusės: „Vis tiek nebus idealios mokyklos, visi mes esam skirtingi“; „Aš manau, kad niekas nesiformuos saugios mokyklos. Šitą problemą turi spręsti patys mokiniai“ (mokinių nuomonė).

Daugumos mokinių nuomonės labai sutapo, net 32 mokiniai paminėjo, kad saugi mokykla turi būti be patyčių ir be agresyvių vaikų: „Visi turi būti geranoriški“; „Mokykla be patyčių, kurioje galima jaustis savimi“; „Kurioje gali jaustis kaip namuose“ (mokinių nuomonė).

5 klasių mokiniai tuo pačiu klausimu mano, kad saugi mokykla turi būti, kurioje pertraukų metu budi daug mokytojų, mokiniai draugiški, klauso mokytojų: Daugiau nei puse mokinių teigia, kad saugi mokykla, ta kuri yra be patyčių: „Vaikai turi būti supratingi“; „Mokykla be blogų mokinių“; „Tokia, kurioje nesimuša, nesipravedžioja“ (mokinių nuomonė).

Taip pat buvo mokinių, kurie paminėjo, kad saugiai mokyklai reikalingos vaizdo kameros: „Mokykla su vaizdo kameromis“; „Su kameromis ir žiauriomis bausmėmis“; „Turi būti ne trys mokytojai per visą mokyklą“ (mokinių nuomonė).

Pasak Povilaičio ir Valiukevičiūtės (2006), kuriant saugią mokyklą didelis vaidmuo tenka mokyklos administracijai, kuri turi skatinti ir palaikyti mokyklos bendruomenę šioje veikloje. Ji turi sugebėti sudominti ir įtraukti į saugios mokyklos kūrimą visą mokyklą, t.y. mokiniai, mokytojai ir tėvai. Analizuojant mokinių atsakymus į klausimą, kokia turi būti saugi mokykla, galima išskirti kelis labiausiai išsiskyrusius atsakymus: „Tokioje mokykloje neturi būti muštynių, alkoholio vartojimo ir narkotikų“; „Saugi mokykla būtų jei mokytojai pastebėję patyčias tuoj pat praneštų psichologei ar direktoriui“ (mokinių nuomonė).

Apibendrinant gautus rezultatus galima teigti, jog dauguma mano, tiek pedagogai, tiek abiejų klasių mokiniai, saugi mokykla būtų tokia, kurioje nebūtų patyčių ir agresyvių vaikų. Pedagogai dažniausiai paminėjo, kad saugią mokyklą jie įsivaizduoja tokia, kurioje visi supratingi, išklauso vieni kitus, gerbia vieni kitus. Mokiniai mano, kad mokykloje pertraukų metu koridoriuose yra per mažai budinčių mokytojų taip pat mažai pedagogų, kurie sudrausmintų besityčiojančius mokinius. Mokiniai minėjo, kad reikalingos vaizdo kameros, kurios nufilmuotų visus netinkamus mokinių veiksmus.

Apibendrinus mokytojų ir mokinių atsakymus galima matyti, jog tiek vieniems, tiek ir kitiems svarbiausia yra, kad mokykloje būtų visi saugūs. Jaustųsi savimi. Taip pat dauguma minėjo, jog mokykla turi būti lyg antrieji namai į kurią nebūtų baisu eiti ir į kurią visuomet norėtum sugrįžti.

Išanalizavus gautą informaciją galima teigti, kad mokyklos saugumas priklauso nuo visos mokyklos. Siekiant sumažinti patyčias mokykloje, prevencinėse veiklose turi aktyviai dalyvauti mokiniai ir jų tėveliai taip pat ir mokykloje dirbantys pedagogai, administracija. Tinkamai organizuojama veikla skatins vaikus jausti kitam asmeniui toleranciją, pagarbą ir ugdytis tinkami bendravimo įgūdžiai.

Kiekybinio tyrimo apibendrinimas

Kiekybinio tyrimo rezultatai parodė, kad patyčios yra paplitęs reiškinys tarp moksleivių. Vieni patys tyčiojasi, kiti nuo jų nukenčia. Didžioji dalis tėvų mano, jog jų vaikas patyčių mokykloje nepatiria. Galima daryti prielaidą, kad galbūt vaikai nepasakoja tėvams apie patiriamas patyčias.

Taigi lyginant su kitais Lietuvoje darytais tyrimais, galima teigti, kad šiandien paaugliai dažniau ne tik patiria patyčias, bet ir patys yra linkę pasityčioti iš kitų. Tėvų nuomone, vaikai tyčiojasi, nes nori mokykloje būti lyderiais.

Tyrimo rezultatai parodė, kad saugi mokykla būtų tokia, kurioje vaikui malonu būti. Tiek tėvų, tiek pedagogų ir moksleivių nuomonės sutapo. Ypač išryškėjo tėvų, jie visi vienareikšmiškai mano, kad saugi mokykla ta, kurioje vaikui malonu būti.

Gauti tyrimo rezultatai parodė, kad tarp paauglių dažniausiai pasitaiko žodinės patyčių formos, tai apkalbinėjimas, prasivardžiuoja, erzina. Rečiau pasitaiko tokios patyčių formos kaip stumdymas, spardymas, daiktų gadinimas, pinigų atiminėjimas.

Galima teigti, kad patyčių priežastys slypi giliau: siekimas sumažinti nepilnavertiškumo jausmą, noras keršyti jei patirtos patyčios buvo vaikystėje, noras būti mokyklos ar klasės lyderiu, patirtas smurtas ar dėmesio stoka šeimoje.

3.2. Interviu apklausos analizė

Tyrime dalyvavo viena mokinė, kuri tyčiojasi iš kitų ir kitas moksleivis, kuris yra nukentėjęs nuo patyčių. Patyčių formos ir dažnumas tarp moksleivių apsprendžia mokinių saugumo jausmo mokykloje rodiklį.

Mokslo metodologinėje literatūroje kokybiniai tyrimai dažnai yra įvardijami kaip natūralistiniai. Jie apima ilgalaikį objekto tyrimą, kurio tikslas – suprasti asmenį, jo elgesį ir jautimus bei fizinės, socialinės ir psichologinės aplinkos poveikį jam (Kardelis, 2002). Tuo tarpu Luobikienė (2000) teigia, jog kokybinis tyrimas yra multimetodas, apimantis interpretacinį, natūralistinį požiūrį į tiriamą subjektą.

Bitinas (1998) išskiria svariausias kokybinio tyrimo ypatybes: holistinį požiūrį į objektą, tyrimo atvirumą, kokybinių duomenų išskyrimą, tyrėją, dalyvaujantį kaip pažinimo instrumentą bei akcentuoja konteksto įtaką, kuomet tyrimo rezultatai siejami su istorinėmis bei socialinėmis sąlygomis, tyrimo eiga priklauso nuo konteksto ir kt.

Kaip patvirtina ir Luobikienė (2002), daugeliu atvejų, tyrimo plano struktūra atitinka tradicinį požiūrį, t.y. tyrėjas identifikuoja problemą, suformuoja pagrindinius klausimus, tam, kad atsakytų į juos renka duomenis, juos analizuoja bei jų pagrindu atsako į iškeltus klausimus.

Pusiau standartizuotas interviu

Kontent – analizės metodas leidžia, objektyviai ir sistemiškai išnagrinėjus respondentų atsakymų ypatybes, daryti patikimas išvadas (Tidikis, 2003).

Susitikimai interviu su respondentais buvo vedami jų namuose. Visa informacija buvo įrašoma į telefono diktofoną, po to įkeliami į kompiuterį ir įrašoma į kompaktinį diską. Visi gauti duomenys buvo apdorojami turinio Content) analizės metodu. Vėliau interpretuoti priskiriant reikiams kategorijoms ir subkategorijoms.

Turinio (content) analizė apima keturis žingsnius: " 1) daug kartų teksto skaitymas; 2) manifestinių kategorijų išskyrimas remiantis " raktiniais " žodžiais; 3) kategorijų turinio skaidymas į subkategorijas; 4) kategorijų ir subkategorijų interpretavimas ir pagrindimas iš teksto ekstrahuotais įrodymais " (Žydžiūnaitė, 2001).

Tyrimas yra kokybinis, turėdama daug pirminės medžiagos, kurią gavau interviu metu, prasminga ją pateikti lentelėse. Visi respondentų atsakymai į klausimus (kitaip tariant teiginiai) buvo sugrupuoti. Sukategorizavus respondentų atsakymus, gauti duomenys pateikiami lentelėse – teiginių pavyzdžiai, subkategorijos sujungtos į platesnes kategorijas.

Biografijos faktai

Sandra (vardas pakeistas) gimė Radviliškyje. Šeimoje yra antras vaikas, turi vyresnę seserį ir jaunesnį brolių. Mokosi gana gerai, ruošiasi dvyliktos klasės egzaminams. Lanko aerobikos būrelį ir

teatro. Labai nori studijuoti meno fakultete, kuris yra Šiauliuose. Labai norėtų studijuoti su aktoryste susijusią specialybę.

Ji sako, kad vieną akimirką gali būti labai maloni ir draugiška, o kitą akimirką – pikta, suirzusi ir kartais agresyvi.

Individualus interviu

Išanalizavus įrašytą medžiagą, asmeninę patirtį stebint respondentų ir interviu aprašymą, galėčiau išskirti tokias pagrindines kategorijas (fenomenus), kurios turėjo įtakos tiriamosios problemai. Tai būtų:

- Patyčių auka;
- Patyčių priežastys;
- Patyčių pasekmės;
- Mokykla.

Pateikiamos citatos, parodys, ką apie šią problemą mano pati respondentų ir apie šios problemos sprendimą, ar ji jau išspręsta, ar problema yra tik galbūt ji mažiau matoma tapo.

Patyčių auka

Tiriamoji teigė, jog tyčiojasi iš tų, kurie tyčiojasi iš silpnesnių, juos gindama. Respondentė niekada nepagalvojo jog toks jos elgesys gali privesti prie to, kad būtų ji perduota policijai ir grėstų išbraukimas iš mokyklos. Dažniausiai skriaudėjai nepripažįsta, jog tai kaip jie elgiasi yra rimta problema, kuri gali paveikti vaiko asmenybę.

Pagal Povilaitį ir Valiukevičiūtę (2006), vaikas, kuris tyčiojasi irgi yra auka. Labai tikėtina, kad jis dabar pats patiria ar yra anksčiau patyręs patyčias ir nemoka neagresyviai bendrauti. Analizuojant interviu duomenis buvo atkreiptas dėmesys, kad ji aplinkinius žemindavo, įžeidinėdavo savo draugų akivaizdoje. Tai paminėta buvo (2 kartai). Išanalizavus pokalbį galima pastebėti, kad tiriamoji keletą kartų (4 kartai) pakartoja, jog nemėgsta tų žmonių, kurie tyčiojasi iš silpnesnių. Vieną kartą jos patyčios peraugo ir į fizinius agresyvius veiksmus. Galiausiai, ji vienos mergaitės asmeninius rūbus įmetė į tualetą mokykloje.

Šis įvykis buvo paviešintas ir buvo imtasi problemos sprendimo būdų, kurie merginai visiškai nepatiko. Interviu duomenų analizė atskleidė, kad respondentei galbūt didelę įtaką tyčiotis turėjo draugai (žr. 7 lentelę).

7 lentelė

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys
Skriaudžiamosios asmenybės	Charakterio bruožai,	<i>...labai nemėgstu tų žmonių, kurie tyčiojasi iš silpnesnių; ...patinka pasišaipyti iš tų, kurie žinau, kad gali man</i>

savybės	išvaizda	<i>atsakyti tuo pačiu; ...siekiu įžeisti jų aprangą, išvaizdą, charakterio savybes, kurios man nepriimtinos; ...nepatinka tie, kurie apie save mano per daug gerai nei yra iš tikrųjų.</i>
Aplinkos aspektas	Santykiai su draugais	<i>Sutariu su draugais, nes suprantu juos, jie supranta mane... ...einu su draugais į klubus; ...mėgstame visi drauge kažkur keliauti;</i>
	Draugų įtaka patyčioms	<i>...draugai man beveik visuomet pritaria ir mėgsta pasityčioti drauge su manimi; ...draugai man dažnai pataria, kaip galėčiau tyčiotis, ką sakyti ar ką daryti; ...jei matau, kad draugas be priežasties tyčiojasi, visuomet pasakau savo nuomonę, kad nereikia tyčiotis iš šio žmogaus; ...jei matau, kad tyčiojasi iš to, kuris ir man nepatinka, tuomet draugams dar padedu tyčiotis.</i>

Patyčių priežastys

Tiriamoji negali paaiškinti, kodėl ji tyčiojasi iš kitų. Ji sako, kad vaikystėje pati patyrė patyčias. Ją užgauliodavo ir iš jos šaipydavosi klasės draugės.

Tai galbūt galima būtų teigti, jog respondentės dabartinis elgesys nukreiptas į auką yra kerštas dėl vaikystėje patirtų patyčių. Pasakius, kad jos patyčios gali būti keršto siekimas už vaikystėje patirtas patyčias, tiriamoji susimąstė. Ji man pritarė, bet labai abejodama. Pokalbio metu buvo galima suprasti, kad apie savo skaudžius patyrimus nelabai noriai kalbėjo.

Pagal Targamadžę ir Valeckienę (2007), patyčių priežastys gali būti elgesio ir emocijų sutrikimus turintis vaikas, turi būdingų fizinių trūkumų (žemo ūgio, smulkaus sudėjimo arba atvirkščiai).

Tiriamoji teigė, kad galbūt ją prie patyčių priveda konfliktai su tam tikru asmeniu, nuomonių nesutapimas. Respondentė pokalbio metu net keletą kartų (3 kartai) pakartojo, jog nesitikėjo, kad mergaitė nukentėjusi nuo jos patyčių gali kažkur kreiptis.

Apibendrinus pokalbio rezultatus galima teigti, kad respondentė patyrė patyčias dėl tų pačių priežasčių dėl, kurių dabar ir pati tyčiojasi, tai - išvaizda, charakterio savybės (žr. 8 lentelę).

8 lentelė

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys
Agresyvos aplinkos	Patyčių priežastys	<i>Visuomet kaltinau pačią auką... ...visuomet galvoju, kad tie iš kurių tyčiojuosi, to nusipelno;</i>

priežastys		<i>...tyčiojusi iš išvaizdos, charakterio, kuris man nepriimtinas; ...taip pat dėl to, kad konfliktuoju su tuo žmogumi; ...laikaisi požiūrio, jog nesityčioju be reikalo.</i>
	Prisiminimai iš vaikystės	<i>...pradinėje klasėje taip pat patyriau patyčias; ...juokdavosi iš mano aprangos, charakterio; ...buvau vienišė, mažai draugų turėjau; ...galbūt buvau nedraugiška, nelabai sekdavosi bendrauti, priešingai nei dabar.</i>

Patyčių pasekmės

Interviu metu buvo galima suprasti, kaip Sandrai kalbant apie patyčių pasekmes, pritilo jos balsas. Interviu parodė, kad kiekvieną dieną tiriamoji gyveno su nerimu ir baime, laukdama, kokia linkme pasisuks jos įvykis. Ką sakys tėvai? Ar bus išbraukta iš mokyklos? Šie klausimai jai kėlė nerimą, tačiau ji sako „giliai širdyje tikėjausi, kad viskas baigsis gerai“.

Respondentė teigė, jog tėvai nepritaria patyčioms, tačiau dukrą stengėsi užjausti ir jai patarti. Pasak Girdvainio ir Pocevičienės (2009), tyčiojimas veikia ir tų, kurie tyčiojasi iš kitų, elgesį. Didelė tikimybė, kad iš kitų nuolat besityčiojantys vaikai susidurs su bendraamžių atstūmimu, turės didelių mokymosi sunkumų, taps socialinių bei teisinių institucijų globotiniais (Robichaud, 2007).

Interviu duomenų analizė atskleidė, kad praėjus šiam įvykiui, viskas užsimiršo ir respondentė dar ir dabar nepraleidžia progos kartais pasityčioti, tačiau kaip ji sako „tik pasijuokti ar kažką pasakyti, nesiimti agresyvių veiksmų“. Žmogus darydamas kitam pikta, kažką įžeidžiančio, nepagalvoja, kas gali būti toliau, kokios viso to gali būti pasekmės (žr. 9 lentelę).

9 lentelė

Kategorija	Subkategorija	Irodantis teiginys
Patyčių pasekmės	Perduota informacija tėvams	<i>Skaudžios... Buvau apimta nežinomybės... ...pirmiausia buvo iškviešti tėvai;</i>
	Perduota informacija mokytojams	<i>...buvo perduota mokyklos direktoriui ir socialinei pedagogei; ...grėšė pašalinimas iš mokyklos; ...visi stengėsi mokytojai priminti ką padariau; ...mokiniai sakydavo koridoriuose „žiūrėkite čia ta kietulė“; ...mokytojai klausdavo, ar man negėda ir gal nebenoriu pabaigti mokyklos, kad taip elgiuosi;</i>
	Įspėta policijos	<i>...taip pat buvau įspėta policijos;</i>
	Pasekmės mokslams	<i>...mokslai nenukentėjo, maniau, kad mokytojai pradės rašyti prastesnius pažymius, bet suklydau viskas buvo kaip ir iki šiol</i>

Mokykla

Mokyklos požiūris į patyčias griežtas, jei tos patyčios pastebimos, ar akivaizdžiai matomos. Jei jos nematomos, ar stengiamasi nematyti, tai niekas per daug dėmesio joms neskiria. Pasak Povilaičio ir Valiukevičiūtės (2006), patyčių ignoravimas yra labai prasta reagavimo į patyčias strategija. Mokytojas, kuris nemato patyčių, kaip problemiško elgesio, buvimas gali neturėti jokio drausminančio poveikio vaikams.

Mokiniai vengia kalbėti apie tai, kad iš jų tyčiojamosi. Jie bijo būti nesuprasti, bijo, kad gali nesulaukti pagalbos ir tuomet skriaudėjai dar labiau tyčiosis. Vaikai yra įsitikinę, kad patyčios - tai jų pačių problema. Jie nesupranta, kad taip nėra ir turi ieškoti suaugusių pagalbos. Patyčių aukos turi netylėti ir paskelbti apie tai visiems, tik taip galima užkirsti kelią plintančioms patyčioms.

Nukentėję nuo patyčių stengiasi neviešinti savo problemos, nes yra įsitikinę, kad jokios pagalbos iš mokyklos ar kitų suaugusiųjų negali sulaukti. Pokalbio metu buvo galima pastebėti, kad tiriamoji keletą kartų (2 kartai) pakartojo, kad mokykloje dalinami lankstinukai, anketos patyčių temai atskleisti.

Apibendrinus gautus rezultatus pastebime, kad vaikai nukentėję nuo patyčių bando su tuo susitaikyti, paklausti ar viskas gerai, jie nesako tiesos. Guodžia save mintimi, kad kitiems galbūt dar blogiau. Vaikai bijo kažką sakyti mokytojams, nes jie gali nepatikėti mokinių žodžiais arba iš to pasakymo nebus rezultatų. (žr. 10 lentelę).

10 lentelė

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys
Mokyklinė aplinka	Mokytojai	<i>Mokytojai mažai padeda aukoms patyčių taip pat ir skriaudėjams... ...mokytojai nevengia pasišaipyti iš prastai besimokančių vaikų; ...mokytojai nesikiša į vykstančias patyčias, jie jų nepastebi, o galbūt stengiasi nepastebėti;</i>
	Socialinio pedagogo veikla	<i>Vaikai jei kreipiasi dėl patirtų patyčių, tai dažniausiai į socialinę pedagogę... ...vaikai nesivaržo kreiptis į socialinę pedagogę; ...ji pataria vaikui, kuris nukentėjęs nuo patyčių; ...taip pat pataria skriaudėjui, duoda patarimų, jog jo toks elgesys nėra priimtinas; ...padeda spręsti konfliktines situacijas; ...jei reikia siunčia pas psichologą</i>
	Pažangumas mokslams	<i>Mokslams skiria daug laiko ypač šiuo metu, nes artėja egzaminai baigiamieji... ...santykiai su mokytojais pakankamai geri; ...stengiuosi būti gera ir pareiginga mokinė; ...pamokų dažnai nepraleidinėjau, praleidžiu kartais dėl to, kad</i>

		<i>tingiu sėdėti pamokose, būnu neatlikusi namų darbų, ar vengiu nepatinkančių mokytojų arba mokinių</i>
Potencialūs pagalbos šaltiniai patyčių atveju	Informacinės priemonės	<i>Mokykla skiria nepakankamai dėmesio, kad mažinti patyčias... ...mokykloje pildomos anketos patyčių tema; ...vedamos trumpos paskaitos, filmukai, kurie rodo, jog patyčios didelė problema;</i>
	Mokykloje dirbantys specialistai	<i>...mokytojai turi stipriau bausti skriaudikus; ...skriaudėjus reikėtų braukti iš mokyklos, taip pat perduoti policijai.</i>

3.3. Tyrimo rezultatų apibendrinimas

Apibendrinant gautus tyrimo rezultatus galima teigti, kad svarbiausias fenomenas turėjęs įtakos problemos sprendimui ir kelio užkirtimui patyčioms buvo pati patyčių auka. Ji netylėjo ir paviešindama šį įvykį užkirto kelią tolimesniems įvykiams, kurie neaišku kaip būtų toliau susiklostę.

Negalima vienareikšmiškai teigti, kad prie problemos sprendimo niekas neprisidėjo. Tiriamajai susitaikyti ir pripažinti savo kaltę padėjo ne tik tėvai, bet ir draugai. Jie palaikė ir skatino būti tvirtai, nepalūžti. Respondentė sutiko, jog vaikystėje patirtos patyčios galbūt dabar paskatino ją tyčiotis iš kitų. Pokalbio metu buvo galima suprasti, jog respondentė dėl savo poelgio gailėjosi tik tuo metu, kai grėس pašalinimas iš mokyklos, ir buvo perduota policijai. Buvo pastebėta, kad ji nesigaili, galbūt supranta, kad negerai daro, tačiau nenustoja pasišaipyti iš kitų.

Pagrindinėmis priežastimis patyčių priežastis ji įvardijo: charakterio savybės, kurios jai nepriimtinos, skatina tyčiotis, konfliktai su tuo asmeniu ir išvaizda. Mokykla mažai dėmesio skiria patyčių temai, galėtų būti organizuojami susitikimai su specialistais, ar kitos priemonės, kurios padėtų ne tik teoriškai bet ir praktiškai jas mažinti. Interviu analizė parodė, kad tiriamoji teigė net keletą kartų apie mokyklos per mažą dėmesio skyrimą patyčioms.

Respondentė sako, kad tas įvykis su patyčių auka, šiek tiek padėjo suprasti, jos elgesys pažeidė žmogaus savigarbą, bei pažemino mergaitę. Vienam pačiam vaikui visą tai išgyventi labai sunku, o kartais ir neįmanoma.

Individualus interviu

Biografijos faktai

Donatas (vardas pakeistas) gimė Šiauliuose. Jam 13 metų. Šeimoje - vyriausias vaikas šeimoje. Tiriamasis turi jaunesnę sesutę, kuri eina į pirmą klasę. Mokosi nelabai gerai, kaip pats sako mokslai jam sunkiai sekasi, nes neįdomu mokytis, negali susikaupti. Donatas nelanko jokių popamokinių būrelių, nes ten daug vaikų, kurių jis nepažįsta.

Donatas labai nedrąsus, nemėgsta susibūrimo vietų, kuriose daug žmonių. Daug draugų neturi, tik vienintelį kiemo draugą, su kuriuo dažniausiai praleidžia laiką.

Išanalizavus įrašytą medžiagą, stebint respondento asmeninę patirtį ir interviu aprašymą, galima išskirti tokias pagrindines kategorijas (fenomenus), kurios turėjo įtakos tiriamojo problemai. Tai būtų:

- Skriaudėjai;
- Patyčių priežastys;
- Patyčių pasekmės;
- Mokykla.

Pateiktos citatos, parodys, ką apie šią problemą mano pats respondentas bei jo mintys apie šios problemos sprendimą ar ji jau išspręsta, ar problema yra, tik galbūt ji tapo mažiau matoma, ar jis pats stengiasi jos nebematyti ir nebesitiki kitų pagalbos.

Skriaudėjai

Dažniausios patyčių formos, kurias patiria vaikai, yra ne tik žodinės patyčios, tačiau ir fizinės. Gadinami jų daiktai, jie yra užgauliojami yra šaipomasi iš jų. Atlikus interviu galima pastebėti, kad respondento šeimoje santykiai tiek su tėvais, tiek su seserimi geri. Tiriamasis nemėgsta bendrauti su aplinkiniais buvo paminėta (2 kartus).

Skriaudėjai niekuomet nepraleidžia progos pasijuokti iš berniuko ar atimti kokį jo daiktą. Pasak Girdvainio ir Pocevičienės (2009), fizinės patyčios, tai kai vaikas mušamas, kandžiojamas, stumdomas, jo daiktai gadinami, ar kitas nukreiptas agresyvus elgesys į vaiką.

Skriaudėjai stengiasi pasišaipyti klasėje, kai nėra mokytojos arba koridoriuje taip pat kai nebūna mokytojų. (žr. 11 lentelę).

11 lentelė

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys
Asmenybės savybės	Draugiškumas	<i>Draugų turi nedaug; ...turiu tik vieną gerą draugą;</i>
	Bendravimas	<i>...aš pats nemėgstu su kitais bendrauti, ...sunkiai randu kalbą su nepažįstamais, ...kiti asmenys taip pat nenori su manim bendrauti</i>
	Išpuikimas	<i>...jie visi „pasikėlę“, ...vaidina „kietus“;</i>
	Agresyvumas	<i>...juokiasi tik iš silpnesnių, ...vaikšto grupelėmis, ne po vieną</i>

Patyčių priežastys

Respondentas mano, kad iš jo tyčiojasi, nes jis kitoks. Atlikus interviu galima teigti, kad dažniausiai yra tyčiojama iš tų vaikų, kurie nedrąsūs, mažai kalbantys, lėti. Galbūt dėl šių priežasčių tampa patyčių aukomis, nes nesugeba atsakyti tuo pačiu. Vaikai dažniausiai nori atsakyti tuo pačiu, bet neišdrįsta. Pasak Targamadzės ir Valeckienės (2007), paauglystės pradžioje labai svarbu įgauti tam tikrą statusą tarp bendraamžių, o tam reikalinga agresija, žeidžianti patyčiomis.

Apibendrinant galima teigti, kad skriaudėjai nori parodyti save priešingai lyčiai. Siekia atkreipti dėmesį į save. Nesvarbu, kokiais būdais, to yra siekiama. Iš viso to galime spręsti, kad patyčių aukomis visuomet tampa silpnesni. (žr. 12 lentelę).

12 lentelė

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys
Agresyvos aplinkos priežastys	Uždarumas	<i>...tyčiojasi, nes esu kitoks, ...esu labai nedrąsus,</i>
	Neigiama reakcija iš aplinkinių	<i>...bijau atsikirsti, ...kai iš manęs tyčiojasi, visada tyliau, ...neturiu draugų, kurie galėtų mane apginti;</i>
	Abejingumas	<i>Dažnai pastebi patyčių situacijas; ...apsimetu, kad nematau, ...stengiuosi greičiau praeiti pro šalį, kad nesulaukčiau pats patyčių, ...niekuomet nesijuokiu, kai pamatai, kad kažkas tyčiojasi iš kito vaiko</i>

Patyčių pasekmės

Analizuojant interviu duomenis buvo atkreiptas dėmesys, kad respondentas nesupranta kokios dar gali būti patyčių pasekmės. Dabar jau kai kurios išryškėja. Tiriamasis tapo tylus, užgožtas, nenori turėti draugų, niekuo nesidomi tik kompiuteriu.

Respondentas ateityje gali turėti emocinių, psichologinių ir raidos problemų. Pasekmės gali būti trumpalaikės, tačiau gali būti ir priešingai – ilgalaikės. Patyčios vaikui gali paveikti jo emocinę, socialinę ir pažintinę sritį.

Patyčios galbūt gali atrodyti kaip vaikų žaidimai, tačiau matome, kad jos gali sukelti nepataisomų dalykų vaiko raidai.

Pagal (Povilaitį ir Valiukevičiūtę 2006), vaikai kenčiantys nuo patyčių, dažnai jaučiasi nesaugūs, išgyvena nerimą. Ilgalaikis nerimas ir baimės būsena yra labai didelis rizikos veiksnys

atsirasti kitiems sutrikimams – depresijai, nerimo sutrikimams ir pan. Vaikai, iš kurių tyčiojamosi, dažniau jaučiasi liūdni, prislėgti, nesusitikintys savimi, pasižymi žemesne saviverte.

Visi šie požymiai pabendravus su tiriamuoju, atsispindi ir jo situacijoje. Apibendrinus galima teigti, kad patyrę patyčias vaikai dažniausiai būna labai liūdni, nenori su niekuo bendrauti ir jiems tą padaryti yra sunku. Galbūt galima įžvelgti ir depresijos požymių, tai gali parodyti jo nenoras daryti kažką linksmo, būti su draugu, lankyti užsiėmimus po pamokų. Kaip jis pats teigia, jam tai neįdomu. (žr. 13 lentelę).

13 lentelė

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys
Patyčių pasekmės	Nesaugumas	<i>Skaudžios... ...jaučiuosi nesaugus, ...vengiu mokykloje didelių susibūrimo vietų, ...visuomet galvoju, kad tik kam neužkliūčiau;</i>
	Emocionalumas	<i>...jei sulaukiu patyčių, stengiuosi parodyti, kad man nesvarbu, nors viduje labai pergyvenu, ...retai būnu geros nuotaikos, ...geresnė nuotaika būna tik namuose su šeima, kuria galiu pasitikėti;</i>
	Patyčių mažinimas	<i>Patyčių sustabdyti neįmanoma... ...skriaudėjų visuomet atsiranda vis daugiau,</i>
	Bausmė skriaudėjams	<i>...siūlyčiau juos pastatyti prieš klasę ir leisti pasiaiškinti dėl ko taip elgiasi, ...arba jiems reikėtų patirti tą patį, kad žinotų, kaip jaučiasi tas, iš kurio jie tyčiojasi</i>

Mokykla

Negalima teigti, kad visose mokyklose nėra kreipiamas dėmesys į patyčių problemą. Yra mokyklų, kurios labai rimtai į visą tai žiūri ir kuria prevencines priemones patyčioms stabdyti.

Kiekvieno vaiko mokykloje turėtų būti ugdoma vaiko asmenybė, jo socialinės kompetencijos. Mokytojas nuo pat pradinių klasių moko vaikus užjausti, paguosti, suprasti, gerbti vieni kitus, taikiai spręsti kylančias problemas.

Pasak Abromaitienės (2006), mokykloje iškilus problemoms naudojami tokie metodai: nepageidaujamo elgesio sutrukdyimas, nuslopinimas, bausmės. Atlikus interviu galima manyti, kad tokia mokyklos reakcija į iškilusias problemas sukelia dar daugiau neigiamų reakcijų ir patyčių protrūkių. Mokykla, kurioje yra patyčios stengiasi viską paslėpti ir visuomenei parodyti, jog šioje mokykloje viskas gerai ir jokių problemų joje nėra. Pagal Povilaičio ir Valiukevičiūtės (2006) duomenimis dažniausiai tarp mokinių patyčios vyksta koridoriuose, kieme, klasėse, valgykloje, tualetuose.

Visą tai apibendrinant galime teigti, jog patyčių prevencija mokykloje – nuoseklus, tikslingas ir kryptingas visos mokyklos bendruomenės darbas, siekiant ugdyti pozityvų vaiko elgesį ir kurti saugią mokyklą (žr. 14 lentelę).

14 lentelė

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys
Mokyklinė aplinka	Mokytojų požiūris	<i>...mokytojai stengiasi nematyti vykstančių patyčių, ...mokytojai iš mokinių nesityčioja, neteko matyti, ...man dažnai kyla mintis neiti į mokyklą, ...mano santykiai su mokytojais geri, ...stengiuosi jiems neužkliūti, būnu paklusnus ir mandagus,</i>
	Nepasitikėjimas	<i>...mokykloje nepasitikiu niekuo;</i>
	Patyčių vieta mokykloje	<i>...vaikai tyčiojasi dažniausiai koridoriuose, ...pasitaiko patyčių klasėse, kai nėra mokytojos;</i>
	Netiesioginės patyčios	<i>...priekabiavimas, ...žodinis smurtas;</i>
	Tiesioginės patyčios	<i>...daiktų gadinimas ir atiminėjimas;</i>
	Socialinio pedagogo veikla	<i>...socialinė pedagogė tvarko lankomumo problemas, ...kalba su smurtautojais ir tais, kurie nukenčia nuo jų, ...dalina anketas įvairiomis temomis, ...kartais praveda pamokas apie patyčias;</i>
Potencialūs pagalbos šaltiniai patyčių atveju	Mokyklos dalyvavimas stabdant patyčias	<i>Mano mokykla nedraugiška, reikalaujanti daug mokytis ir griežti mokytojai... ...dėmesys yra skiriamas patyčių problemai, nes tų, kurie nukenčia yra nemažai,</i>
	Taisyklės	<i>...mokykloje yra elgesio taisyklės nustatytos, tai: nelakstyti, nenaudoti smurto prieš kitą asmenį, gerbti mokytojus ir vieni kitus,</i>
	Informacinės priemonės	<i>...prieš patyčias yra kovojama, taip: kartais rodomi filmukai apie patyčias, kartais socialinė pedagogė praveda pamoką apie patyčias, ...duoda pildyti anketas, ar patiriame patyčias, ar patys tyčiojamės.</i>

Tyrimo rezultatų apibendrinimas

Apibendrinant gautus tyrimo rezultatus, buvo pastebėta, kad pats respondentas nekreipia į suaugusiuosius ir bando šią problemą užgniaužti savyje. Tiriamasis nepasitikia nei savimi, nei

suaugusiaisiais. Galima manyti, kad todėl jo problema tęsiasi ir neaišku kiek dar stipriai ji plėsis ateityje.

Pastebime, kad pasirinktoje mokykloje vyksta įvairios pamokos susijusios su patyčiomis. Vaikai yra supažindinami su šia problema. Respondento mama taip pat stengiasi padėti savo vaikui, tačiau jis ne visuomet viską papasakoja, kai, kurie dalykai lieka nuslėpti.

Respondentas pats pripažįsta, kad yra lėtas, nedrąsus ir tos patiriamos patyčios jį dar labiau užgožia, neleidžia elgtis taip kaip jis pats nori. Pagrindines patyčių priežastis jis įvardijo, tokias kaip charakterio savybės, kurios daugumai skriaudėjų yra nepriimtinos ir dažnai kliūva.

Patyčias mokykloje pedagogai stengiasi stabdyti, tačiau kai, kurie stengiasi jų nematyti, kad nekiltų dar daugiau problemų. Labai svarbu yra laiku užkirsti kelią patyčioms. Kaip nurodo Povilaitis ir Valiukevičiūtė (2006), patyčių prevencijos programa turi būti vykdoma mokyklos, klasės ir individualiu lygiu.

Taip pat galima pastebėti, kad galbūt tėvai per mažai bendradarbiauja su mokykla. Mama viena pati nėra pajėgi išspręsti tokios rimtos problemos. Abu tėvai susivieniję galėtų padėti savo vaikui ir dar daugumai vaikų užkirsdami kelią tyčiojimuisi.

Išvados

1. Literatūros analizė parodė, kad patyčių atsiradimui didelės įtakos turi daugelis faktorių: šeima – jei toje šeimoje jis buvo patyręs patyčias ar smurtą, tuomet yra nemaža tikimybė, jog jis pats kažkada gali tyčiotis iš kitų, o galbūt ir smurtauti. Nepriimtinu mokinio elgesiu gali tapti priežastimi, tai mokytojo šaipymasis iš vaiko, pažeminimai, užgauliojantys žodžiai. Mokykloje pasitaiko įvairiausių patyčių formų. Dažniausiai jos pasireiškia tarp mokinių. Vis dažniau išgirstame apie tai, kad ir mokytojai susilaukia patyčių iš mokinių, ar kitų įžeidžiančių žodžių. Visą tai auga iš kartos į kartą.
2. Patyčių prevencijos prielaidos – kryptingas, nuoseklus visos mokyklos bendruomenės darbas, siekiant išugdyti vaikų vertybes, kuriomis remdamasis kiekvienas vaikas rinksis savo kelią, kuris pasirodys jam tinkamiausias, taip pat siekiant kurti saugią mokyklą. Prevencinis darbas turėtų būti orientuotas į vaikų gebėjimą spręsti konfliktus, kurie kyla tarpusavyje taip pat ir su mokytojais. Siekdami sumažinti patyčias mokykloje, mokyklos bendruomenė turi į šią prevencinę veiklą įtraukti ir kolektyvą mokyklos, ir mokinius, ir jų tėvus.
3. Remiantis empiriniu tyrimu matome, kad gauti rezultatai parodė, tėvų nuomonę, kad patyčios jų vaikų mokykloje vis dėl to paplitęs reiškinys. Dominuojančios patyčių priežastys mokykloje - tai dėmesio ir pagarbos reikalavimas, noras lyderiauti, informacijos priemonių įtaka ir silpna savikontrolė. Daugiausiai tėvų mano, jog jų vaiko saugi mokykla turėtų būti tokia, į kurią malonu eiti ir joje būti. Taip pat vaikas žino, kur galima kreiptis pagalbos jei jam jos prireiktų ir ar galima pasitikėti mokytojais. Gautus duomenis palyginus su jau atliktais Povilaičio ir Valiukevičiūtės (2006) tyrimais, šioje mokykloje patyčios dar nėra labai paplitusios. Maža mokinių dalis šiuo metu patiria patyčias, tačiau dauguma yra patyrę anksčiau. Palyginus tyrimo rezultatus, kuriose vietose daugiausiai tyčiojama ir mokslinėje literatūroje, ir tyrime gauti rezultatai vienodi, tai koridoriuose, persirengimo kambariuose ir mokyklos teritorijoje.
4. Remiantis empirinio tyrimo duomenimis ir išnagrinėta mokslinė literatūra, parengtos patyčių prevencijos rekomendacijos ir patyčių problemos sprendimo modelis. Ši pateikta informacija turėtų padėti tinkamai organizuoti prevencinę veiklą mokiniams ir įtraukti į mokyklos bendruomenę tėvus.

Rekomendacijos

Empirinio tyrimo duomenimis, patyčios gali būti sustabdytos jei visa mokykla dirbs vieningai taip pat įtrauks ir mokinių tėvus. Rekomendacijos labiau orientuotos į mokyklą, jos efektyvų darbą, tačiau galėtų būti įtraukti ir mokiniai ir jų tėveliai.

1. Mokyklos koridoriuose turėtų būti daugiau budinčių mokytojų. Tyrimo duomenys parodė, jog jų tikrai trūksta ir jie nemato kas vyksta aplink juos. Tokiu atveju bus galima pasiekti kokybiško visos mokyklos bendruomenės darbo. Taip pat stabdant patyčias reikėtų į šią veiklą įtraukti policijos atstovus, kurie kompetentingi spręsti šią problemą.
2. Turėtų būti įtraukti mokiniai kartu su savo tėveliais. Galėtų būti rengiami susitikimai, klasės valandėlių tipo. Visiems drauge susirinkus galima žaisti psichologinius žaidimus, kurie supažindintų tiek mokinius, tiek mokytojus su patyčių problema, jos paplitimu ir pasireiškimo būdais. Tėvai turėtų gauti patarimų, rekomendacijų, kaip jiems elgtis pamačius, jog jų vaikas patiria patyčias.
3. Mokyklos bendruomenė turėtų dalyvauti kuo daugiau įvairiuose projektuose ypač susijusiuose su patyčiomis. Taip pat turėtų nepamiršti, jog projektuose numatyta veikla gali būti įgyvendinama ir jų mokykloje. Mokykla galėtų stebėti ar mokiniams naudingi projektai, kokie rezultatai matomi projektų dėka, ar jų reikėtų daugiau, ar mažiau. Taip pat turėtų būti rengiamos ekskursijos pvz.: į vaikų globos namus. Tyrimo rezultatai parodė, jog tai nėra daroma, taip pat matoma, kad ir ekskursijų mokykloje trūksta.
4. Socialinis pedagogas turėtų ne tik savo veiklą išreikšti mokyklos ribose, tačiau galėtų reikalui esant apsilankyti mokinių namuose. Tėvai viską turi žinoti kaip sekasi jų vaikui mokykloje, kaip jis jaučiasi. Tėvai turėtų būti informuojami apie vaikų pasiekimus ir apie tai jų vaikų elgesyje yra pastebimas ryškus pasikeitimas.
5. Prieduose pateikiamas patyčių sprendimo modelis pedagogams, kuris parodo, ką netinkamai pedagogai ir visa mokyklos bendruomenė daro, ir ką turėtų daryti, kad patyčių paplitimas būtų kuo mažesnis, ar galima būtų pasiekti, jog jo nebūtų. (žr. 1 priedą).

Literatūra

1. Abromaitienė, L. (2006) *Mokymosi medžiaga: Mokinių delinkventinio elgesio problemos mokykloje ir jų sprendimo galimybės*. Prieiga internetu: http://www.mkc.lt/dokumentas/mokymosi_medziaga/mokykla_be_agresijos.doc (žiūrėta: 2010 – 03 – 14)
2. R. Ačienė., V. Čepukienė (2008). *Patyčių ir kontrolės lokuso sąsajos tarp 16 – 18 metų mokinių*. Specialusis ugdymas 1 (18), 8 – 14. Šiauliai.
3. Bitinas, B (1998). *Ugdymo tyrimo metodologija. Vilnius Be patyčių*. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-02-20]. Prieiga per internetą: http://www.bepatyciu.lt/patyciu_formos
4. *Bullying Intervention Strategies That Work*.
http://www.educationworld.com/a_issues/issues/issues103.shtml(žiūrėta 2010-02-20).
5. Center for the Study Prevention of Violence (2008). *Safe Communities – Safe Schools*.
<http://www.colorado.edu/cspv/publications/factsheets/safeschools/FS-SC08.pdf> (žiūrėta 2010-02-20).
6. Flynt, S.W., Collins Morton, R. (2007). *Bullying Prevention and Students with Disabilities*.
<http://www.nationalforum.com/Electronic%20Journal%20Volumes/Flynt%20and%20Morton,%20Bullying%20Prevention%20and%20Students%20with%20Disabilities.pdf> (žiūrėta 2009-12-02).
7. Girdvainis, G., Pocevičienė, R. (2009). *Patyčių raiškos Šiaulių miesto bendrojo lavinimo mokyklose analizė*. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-02-23]. Prieiga per internetą: http://www.su.lt/bylos/mokslo_leidiniai/jmd/09_04_25/girdvainis2.pdf
8. Gilligan, J. (2005). *Smurto prevencija*. Vilnius: Eugrimas
9. Gilligan, J., (2007). *Smurtas. Apmąstymai apie nacionalinę epidemiją*. Vilnius: VAGA
10. Hoover, J., Stenhjem, P. (2003)
http://www.ncset.org/publications/issue/NCSETIssueBrief_2.3.pdf (žiūrėta 2010-03-10).
11. Young Shin, K., Bennett, L., Yun-Joo Koh, Hubbard, A., Boyce, Th. (2006). *School Bullying and youth violence*. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-03-15]. Prieiga per internetą: <http://www.med.yale.edu/chldstdy/faculty/pdf/BullyingPsychopathology.pdf>
12. Johnson, L. C. (2001). *Socialinio darbo praktika. Bendrasis požiūris*. Vilnius: VU
13. Vaitkevičius, J., (1995). *Socialinė pedagogika*. Vilnius: Egulda
14. Kaffemanienė, I. (2006). *Negalės ir socialinės gerovės tyrimų metodologiniai aspektai*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.

15. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas
16. Karmaza, E., Grigutytė, N., Karmazė, E. G., (2007). *Smurtas mokykloje: prevencija ir pagalba*. Vilnius: ŠAC
17. Kurienė, A. (2007). *Ką kiekvienas vaikas turi žinoti apie smurtą ir kaip išlikti saugiam*. Vilnius: ŠAC.
18. J, Kossewska., (2009). *Lenkų paauglių tarpasmeninės agresijos prevencijos veiksniai – asmenybė ir vertybių sistema*. Specialusis ugdymas 1 (20), 24 – 34. Šiauliai.
19. Kvieskienė, G. (2003). *Socializacija ir vaiko gerovė*. Vilnius: VPU
20. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2009). *Patyčios Lietuvos mokyklose: problemos ir jų sprendimo būdai*. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-02-25]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/pr_analize/sv_prob11_Patycios_mokykloje.pdf
21. Lukoševičienė, I., (1999). *Kas tai yra socialinis darbuotojas? Jo funkcijos mokykloje*. Socialinis ugdymas I. Vilnius: VPU.
22. Luobikienė, I (2000). *Sociologija: bendrieji pagrindai ir tyrimų metodika*. Kaunas
23. Luobikienė, I (2002). *Sociologinių tyrimų metodika*. Kaunas
24. Leliūgienė, I. (2002). *Socialinio pedagogo (darbuotojo) žinynas*. Kaunas: Technologija
25. Maria, G., Robichaud, R (2007). *Vaikas kenčia pažeminimus mokykloje*. Baltos lankos.
26. Maria, Furst., (1998). *Psichologija*. Vilnius
27. National Youth Violence Prevention Resource Center. (2001). *Facts for Teens: Bullying*. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-02-25]. Prieiga per internetą: <http://www.k12.wa.us/SafetyCenter/HarassmentBullying/pubdocs/bullying-factsforteens.pdf>
28. Nitsch, C. (2003). *Berniukai tiesiog kitokie*. Vilnius: Mūsų knyga.
29. National Youth Violence Prevention Resource Center. (2001). *Facts for Teens: Bullying*. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-02-25]. Prieiga per internetą: <http://www.k12.wa.us/SafetyCenter/HarassmentBullying/pubdocs/bullying-factsforteens.pdf>
30. Olweus, D (1997). *Bully victim problems in school Facts and interventions*. *European Journal of psychology of education*, 12, 495 – 510. Data base
31. Olweus. (2008). *Patyčių prevencinė programa*. http://www.rackauskas.lt/senas/olweus/informacnis_biuletensis_tevams.pdf (žiūrėta 2010-01-25).
32. Piliponytė, J., (2005). *Duomenų rinkimas, apdorojimas ir analizė mokykloje*. Vilnius: ŠAC

33. Policijos departamentas prie VRM. *Vaikams ir paaugliams apie patyčias*.
<http://www.vilnius.policija.lt/media/file/vaikams/patyciu%20lankstukas.pdf> (žiūrėta 2009-12-02).
34. Povilaitis, R., Valiukevičiūtė, J. (2006). *Patyčių prevencija mokyklose*. UAB MULTIPLEX
35. Povilaitis, R., Valiukevičiūtė, J. (2006). *Patyčių prevencija mokyklose*. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-02-28]. Prieiga per internetą:<
http://www.vaikulinija.lt/files/patyciu_prevencija_mokyklose.pdf>
36. Povilaitis, R., Jasiulionė, J.S., Kurienė, A., Pūras, D., Arlauskaitė, Ž., Petkutė, E., Čižauskaitė, J., Valantinas, V. (2007). *Kuriame mokyklą be patyčių*. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-02-25]. Prieiga per internetą: <http://www.vaikulinija.lt/files/Be-patyciu-web-knyga.pdf>
37. Povilaitis, R., Jasiulionė, J.S. (2008). *Mokykla gali įveikti patyčias*. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-02-23]. Prieiga per internetą:
http://www.sac.smm.lt/images/file/e_biblioteka/6_mokykla%20gali%20iveikti%20patycias.pdf
38. Prunskus, V. (2009). *Smurtas prieš mokytojus bendrojo lavinimo mokykloje: atsiradimo priežastys, raiškos formos ir pasekmės*. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-02-25]. Prieiga per internetą: http://www.coactivity.vgtu.lt/upload/filosof_zurn/santalka_vol17_no4_44-51_pruskus.pdf
39. Piskin M. (2002). *School Bullying: Definition, Types, Related Factors, and Strategies to Prevent Bullying* // Educational Sciences: Theory and Practice.
40. Psichologijos žodynas (1993). Vilnius
41. Robichaud, M.G.R. (2007). *Vaikas kenčia pažeminimus mokykloje*. Vilnius: Baltos lankos.
42. Sampson, R. (2002). *Bullying in Schools*. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-02-20]. Prieiga per internetą:< <http://www.cops.usdoj.gov/pdf/e12011405.pdf>
43. Širvinskienė, G., Žemaitienė, N., Džiokienė, A. (2008). *Į patyčias įsitraukusių Kauno mokyklų mokinių savijauta, rizikinga elgsena ir vaidmenys tyčiojantis*. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-03-01]. Prieiga per internetą: http://www.nkd.lt/files/informacine_medzega/2-Moksliniai_straipsniai/4.pdf
44. Targamadžė, V., Valeckienė, D. (2007). *Patyčių bendrojo lavinimo mokykloje samprata: priežasčių, formų ir pasekmių diskursas*. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-03-03]. Prieiga per internetą: http://www.leidykla.eu/fileadmin/Acta_Paedagogica_Vilnensia/19/159-171.pdf

45. Tarptautinė konferencija. (2007). *Modernūs požiūriai į patyčių ir smurto prevenciją mokyklose*.
http://www.smm.lt/naujienos/docs/kalbos/Patyciu%20ir%20smurto%20prevencijos%20konf_071207.pdf (žiūrėta 2010-02-25).
46. Tidikis, R (2003). *Socialinių mokslų tyrimo metodologija*. Vilnius
47. U.S Department of Justice. (2001). *Addressing the Problem of Juvenile Bullying*.
 [interaktyvus] [žiūrėta 2010-02-23]. Prieiga per internetą:<
<http://www.ncjrs.gov/pdffiles1/ojjdp/fs200127.pdf> >
48. U.S Department of Health and Human Services (2007). *The Olweus Bullying Prevention Program*. <http://wch.uhs.wisc.edu/13-Eval/Tools/Resources/Model%20Programs/Olweus%20Bully.pdf> (žiūrėta 2009-12-15).
49. Vaitkevičius, R., Saudargienė, A., (2006). *Statistika su SPSS psichologiniuose tyrimuose*. Kaunas: VDU LEIDYKLA.
50. Valeckienė, D., (2007). *Patyčių tarp bendraamžių prevencijos strategijų mokykloje analizė: užsienio šalių patirtis. Database: Education research complete. 13 p, p53 – 65.*
51. Vaikų vaidmenys patyčiose. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-03-10]. Prieiga per internetą:
<http://www.vaikulinija.lt/index.php/nustok/patycios/vaikuvaidmenys/>
52. Zaborskis, A., Cirtautienė, L., Žemaitienė, N (2005). *Moksleivių patyčios Lietuvos mokyklose 1994 – 2002 m. Kaunas. 41 (7).*
53. Žydžiūnaitė, V (2001). *Profesinių tyrimų metodologija*. Kaunas
54. Quiroz, H.C., Arnette, J.L., Stephens, R.D. (2006). *Bullying in School, Fihgting the Bully Battle*. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-02-28]. Prieiga per internetą:
http://www.schoolsafety.us/pubfiles/bullying_fact_sheets.pdf
55. Wright, J. (2003). *Preventing Classroom Bulluing: What Teachers Can Do*. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-03-10]. Prieiga per internetą:
<http://www.jimwrightonline.com/pdfdocs/bully/bullyBooklet.pdf>
56. Prieiga internetu: <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm> (žiūrėta: 2010 -- 03 – 02)
57. Prieiga internetu: http://www.ivaikinimas.lt/document_db/tfiles/113.htm (žiūrėta: 2010 - 03 – 02)
58. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc>.
59. <http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc>.

THE TENDENCY OF BULLYING DISTRIBUTION AT SCHOOLS: THE EVALUATIVE ATTITUDE AND PRESUMPTIONS OF CHANGES IN THE PHENOMENA

The Masters Degree thesis

Summary

There has been revealed a *theoretical part* of tendencies of bullying distribution at schools: the evaluative attitude and *the analysis* of the presumptions of changes of phenomena.

The following *hypothesis* has been set 1) It is believable that the bullying appears at schools more frequently rather than in other gathering places of schoolchildren. 2) It is credible that more attention is paid to other themes than to bullying theme at schools.

There has been made a research with the help of *questionnaire* and the aim of this research was to reveal the tendencies of bullying distribution, the expression of bullying at schools and the organization of social work while investigating the problem of taunts.

In the process of investigation, teachers, schoolchildren and their parents of gymnasium and high school participated.

In the *empirical part* of the work it is analyzed the forms of schoolchildren bullying, the places of bullying and the preventive facilities which are employed at schools. The element of qualitative research was semi standardised interview which helped to uncover how victim evaluate the problem of bullying. Also, it was exposed the attitude of wrongdoer towards the bullying at schools.

The most important *conclusions* of empirical part.

1. The results of present research have shown that bullying is a widespread phenomenon among pupils. There are those who are bullying and those who suffer from bullying. The majority of parents think that their child do not suffer from bullying at school. It could be stated that children tend not to tell everything to their parents and the fact of bullying stays not revealed.
2. The research has shown that bullying is relevant topic among schoolchildren which cause negative empathies not only for the victim, psychological climate of school, but also for wrongdoer. In order to decrease manifestation of bullying at school there should participate all community of school e.g. social teacher, the educator of a class and other school's employees, parents etc.
3. The first hypothesis was correct that presumptions of changes of schoolchildren depend on their age. It is noticed that among schoolchildren of higher school's classes bullying appeared more frequently. The second hypothesis also was correct that alienation of a child at school is affected by the desire of aggressioners to humiliate something else than personal features such as insularity, low self esteem and an introversion. The research has revealed that schoolchildren want to be the leaders while humiliating the weaker person.

The basic words: bullying, victim, wrongdoer, school, prevention, teacher.

PRIEDAI

ANKETA MOKINIUI

Patyčių paplitimas mokyklose

Mielas moksleivi,

Prieš TAVE anketa, skirta vaikų patyčių paplitimą mokykloje tirti.

Kviečiame bendradarbiauti, nes mums svarbi TAVO nuomonė!

Šiuo tyrimu siekiama išsiaiškinti, ar Tavo mokykloje susiduriama su patyčių problema. Mums labai svarbi Tavo nuomonė.

Prašome tavęs dalyvauti apklausoje ir užpildyti anketą. Apklausa yra anoniminė, nei vardo, nei pavardės rašyti nereikia. Atsakymai bus panaudoti magistro moksliniame darbe.

Iš anksto dėkoju už nuoširdų bendradarbiavimą!!!

Žemiau pateiktais klausimais/teiginiais norima išsiaiškinti Jūsų nuomonę apie patyčias „Vaižganto“ mokykloje.

Kiekvienoje eilutėje apibraukite

arba pažymėkite taip: X vieną Jums tinkantį atsakymą

Tyrimą atlieka: Šiaulių universiteto Socialinės gerovės ir negalės studijų fakulteto magistrantūros studijų programos Socialinė pedagogika (specializacija – socialinio darbo organizavimo) II kurso studentė **Ausma Grigaliauskaitė** el. paštas aumuxxx@gmail.com

Jūsų lytis: ☐ Mergaitė ☐ Berniukas	Jūsų amžius:metų	Į kelintą klasę eini?klasėje	Jūs gyvenate: ☐ Su abiem tėvais ☐ Su vienu iš tėvų ☐ Su globėjais ☐ Su kitais žmonėmis, t.y.....
---	--	--	--

1. Ar tyčiojasi <u>mokiniai iš mokinių</u>: ☐ Taip ☐ Ne	2. Ar tyčiojasi <u>mokiniai iš mokytojų</u>: ☐ Taip ☐ Ne	3. Ar tyčiojasi <u>mokytojai iš mokinių</u>: ☐ Taip ☐ Ne
4. Ar dabar patiri patyčias? ☐ Taip ☐ Ne	5. Ar, kada nors patyrei patyčias? ☐ Taip ☐ Ne	

6. Pareikški savo nuomonę apie patyčių būdus:

Dažniausiai pasitaikantys patyčių būdai...	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Labai retai
Prasivardžiuoja, erzina	☺	☺	☹	☹
Apkalbinėja	☺	☺	☹	☹
Grasina ar gąsdina	☺	☺	☹	☹
Ignoruoja, nebendruoja	☺	☺	☹	☹
Stumdo, muša, įspiria	☺	☺	☹	☹
Atiminėja pinigus, daiktus	☺	☺	☹	☹
Gadina daiktus	☺	☺	☹	☹

7. Pareikšk savo nuomonę, kas yra patyčios?

Patyčios, tai...	Sutinku	Ko gero sutinku	Ko gero nesutinku	Nesutinku
Nieko rimto į ką reikėtų kreipti dėmesį	☺	☺	☹	☹
Tai tik vaikų žaidimai	☺	☺	☹	☹
Vaiko užgrūdinimas gyvenimui	☺	☺	☹	☹
Normalus procesas vaiko gyvenime	☺	☺	☹	☹
Rimta problema, kurią reikia spręsti	☺	☺	☹	☹

8. Atsakas skriaudėjams:

Kaip tu elgiesi, kai iš tavęs tyčiojasi?	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Labai retai
Atsakau skriaudėjams tuo pačiu	☺	☺	☹	☹
Papasakoju tėvams	☺	☺	☹	☹
Papasakoju mokytojams	☺	☺	☹	☹
Papasakoju draugams	☺	☺	☹	☹
Nesiimu jokių veiksmų	☺	☺	☹	☹
Stengiuosi parodyti, kad manęs, tai nejaudina	☺	☺	☹	☹

9. Kaip manai, kur gali vaikas kreiptis nukentėjęs nuo patyčių?

Dažniausiai nukentėjęs vaikas gali kreiptis...	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Labai retai
Tėvus	☺	☺	☹	☹
Klasės auklėtoją	☺	☺	☹	☹
Socialinę pedagogę	☺	☺	☹	☹
Psichologę	☺	☺	☹	☹
Direktorių	☺	☺	☹	☹
Draugus	☺	☺	☹	☹

10. Kaip manai, kokie veiksniai turi įtakos patyčioms mokykloje?

Veiksniai įtakojantys patyčias mokykloje...	Sutinku	Ko gero sutinku	Ko gero nesutinku	Nesutinku
Su šeima susiję veiksniai (prastas šeimos mikroklimatas, netinkamas tėvų pareigų atlikimas)	☺	☺	☹	☹
Su mokykla susiję veiksniai (nesėkmės mokslo pasiekimuose, mokytojų netolerancija)	☺	☺	☹	☹

Individualūs veiksniai (noras išvengti patyčių iš kitų, kerštas)	☺	☺	☹	☹
Su žiniasklaida susiję veiksniai (žiuraus turinio filmai, smurtiniai kompiuteriniai žaidimai)	☺	☺	☹	☹

11. Elgesio išraiška, pamačius patyčių situaciją mokykloje:

Kaip dažniausiai elgiesi, kai pastebi patyčių situaciją mokykloje?	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Labai retai
Nė karto nemačiau	☺	☺	☹	☹
Stebiu ir nesikišu, bet tyliai palaikau skriaudėjus	☺	☺	☹	☹
Kreipiuosi į suaugusius	☺	☺	☹	☹
Aktyviai bandau apginti tą, iš kurio tyčiojasi	☺	☺	☹	☹

12. Elgesys, kuris informuoja apie patyčių patyrimą:

Ar, kada nors buvo, jog dėl patyčių elgeisi taip?...	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Labai retai
Nenuėjau į mokyklą	☺	☺	☹	☹
Nenuėjau į kai, kurias pamokas	☺	☺	☹	☹
Vengei vietų mokykloje, kur galima sulaukti patyčių	☺	☺	☹	☹
Nebendravau su tėvais	☺	☺	☹	☹
Nebendravau su draugais	☺	☺	☹	☹
Buvau piktas (a), irzlus(i), agresyvus (i)	☺	☺	☹	☹

13. Kuriose vietose vaikai dažniausiai tyčiojasi vieni iš kitų?

Kaip dažnai vaikai tyčiojasi?	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Labai retai
Kabinetuose	☺	☺	☹	☹
Koridoriuose	☺	☺	☹	☹
Valgykloje	☺	☺	☹	☹
Tualete	☺	☺	☹	☹
Mokyklos kieme ar teritorijoje	☺	☺	☹	☹

14. Kaip manai, dėl ko vaikai tyčiojasi vieni iš kitų?

Priežastys, kurios įtakoja patyčių atsiradimą...	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Labai retai
Tyčiojamasi iš aprangos	☺	☺	☹	☹
Iš neturėjimo ką veikti	☺	☺	☹	☹
Iš keršto ar pavydo	☺	☺	☹	☹
Nori parodyti savo „kietumą“	☺	☺	☹	☹
Dėl to, kad mokosi geriau už kitus	☺	☺	☹	☹
Dėl charakterio savybių	☺	☺	☹	☹
Dėl to, kad iš neturtingos šeimos	☺	☺	☹	☹
Dėl fizinių trūkumų	☺	☺	☹	☹
Iš išvaizdos	☺	☺	☹	☹

15. Temos, kurios aktualios Tavo mokykloje:

Tavo mokykloje labiausiai aktualu...	Sutinku	Ko gero sutinku	Ko gero nesutinku	Nesutinku
Pamokų lankomumas	☺	☺	☹	☹
Užimtumas po pamokų	☺	☺	☹	☹
Patyčios	☺	☺	☹	☹
Agresyvus elgesys	☺	☺	☹	☹
Konfliktiški santykiai tarp mokinių ir mokytojų	☺	☺	☹	☹

Didžioji anketos dalis jau užpildyta! Puiku!
Liko visai nedaug darbo – pasistenk užpildyti!

16. Socialinio pedagogo darbas:

Ar žinai, kokį darbą Tavo mokykloje atlieka socialinis pedagogas?	Sutinku	Ko gero sutinku	Ko gero nesutinku	Nesutinku
Konsultuoja vaikus dėl elgesio	☺	☺	☹	☹
Konsultuoja mokinius	☺	☺	☹	☹
Konsultuoja tėvus apie jų vaikus	☺	☺	☹	☹
Vykdo patyčių prevencines programas	☺	☺	☹	☹

Suteikia informacijos vaikams patyčių tema	☺	☺	☹	☹
Nieko neveikia	☺	☺	☹	☹
Aš jos dar nemačiau	☺	☺	☹	☹

17. Laisvalaikio praleidimas:

Ką dažniausiai veiki laisvalaikiu?	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Labai retai
Praleidžiu laiką su draugais	☺	☺	☹	☹
Skaitau knygas	☺	☺	☹	☹
Žiūriu televizorių	☺	☺	☹	☹
Žaidžiu kompiuterinius žaidimus	☺	☺	☹	☹
Ruošiu namų darbus	☺	☺	☹	☹

18. Kaip manai, dėl kokių priežasčių Tave tėvai baudžia?

Priežastys, kurios įtakoja tėvų bausmes...	Sutinku	Ko gero sutinku	Ko gero nesutinku	Nesutinku
Blogi pažymiai	☺	☺	☹	☹
Nepaklusnumas	☺	☺	☹	☹
Melas	☺	☺	☹	☹
Alkoholio vartojimas	☺	☺	☹	☹
Rūkymas, narkotikai	☺	☺	☹	☹
Blogas elgesys su bendraamžiais	☺	☺	☹	☹

19. Veiksmai prieš skriaudėjus:

Ką reiktų daryti su tais mokiniais, kurie tyčiojasi iš kitų?	Sutinku	Ko gero sutinku	Ko gero nesutinku	Nesutinku
Perduoti teisėsaugos ar teisėtvarkos institucijoms	☺	☺	☹	☹
Perkelti į kitą klasę ar mokyklą	☺	☺	☹	☹
Bandyti suteikti kvalifikuotą pagalbą (psichologo, socialinio pedagogo)	☺	☺	☹	☹
Taikyti griežtas bausmes	☺	☺	☹	☹

20. Pažymėk, ar sutinki su šiais teiginiais:

Kaip manai, ar...	Sutinku	Ko gero sutinku	Ko gero nesutinku	Nesutinku
Mokiniai turi būti supažindinami su patyčių mokykloje atsiradimo veiksniais, priežastimis, pasekmėmis ir galimybėmis to išvengti.	☺	☺	☹	☹
Mokiniai mokykloje turi būti mokomi atpažinti patyčias.	☺	☺	☹	☹
Mokiniai mokykloje turi būti mokomi, kaip elgtis patyčių atveju, kaip reaguoti, ką sakyti.	☺	☺	☹	☹
Mokiniai mokykloje turi būti mokomi, kaip ir kur prašyti, ieškoti pagalbos susidūrus su patyčiomis.	☺	☺	☹	☹
Mokinius ir visą mokyklos bendruomenę reikia mokyti tinkamo elgesio ir bendravimo būdų be patyčių.	☺	☺	☹	☹

21. Prevencinės priemonės, kurios vykdomos Tavo mokykloje:

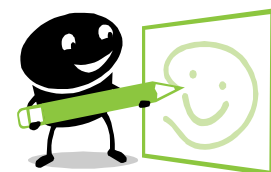
Prevencinės priemonės:	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Labai retai
Klasės valandėlės	☺	☺	☹	☹
Diskusijos, debatai	☺	☺	☹	☹
Prevencinės programos	☺	☺	☹	☹
Individualūs pokalbiai	☺	☺	☹	☹
Labdaringa veikla	☺	☺	☹	☹
Konkursai, viktorinos	☺	☺	☹	☹
Tėvų įtraukimas į patyčių prevencinę veiklą	☺	☺	☹	☹
Spektakliai, koncertai, filmai	☺	☺	☹	☹
Stovyklos	☺	☺	☹	☹

22. Parašyk, kaip manai, kokia turi būti „saugi“ mokykla:.....

.....

.....

.....

Patyčių paplitimas mokyklose

Anketa tėveliams

Šiuo tyrimu siekiama išsiaiškinti ar Jūsų vaiko mokykloje susiduriama su **patyčių** problema. Mums labai svarbi Jūsų nuomonė.

Prašome Jūsų dalyvauti apklausoje ir užpildyti anketą. **Apklausa yra ANONIMINĖ**, nei vardo, nei pavardės rašyti nereikia. Jūsų duomenys bus panaudoti moksliniame magistro tyrime.

Žemiau pateiktais klausimais/teiginiais norima išsiaiškinti Jūsų nuomonę apie patyčias „Vaižganto“ mokykloje.

Kiekvienoje eilutėje apibraukite ☺ arba pažymėkite taip: X vieną Jums tinkantį atsakymą

1. Kaip manote ar „Vaižganto“ mokykloje, patyčios tarp vaikų yra paplitęs reiškinys?

- Taip
- Ne
- Nežinau

2. Ar Jūsų vaikas patiria patyčias mokykloje?

- Taip
- Ne
- Nežinau

3. Pareikškite savo nuomonę, kas yra patyčios?

Patyčios, tai...	Sutinku	Ko gero sutinku	Ko gero nesutinku	Nesutinku
Nieko rimto į ką reikėtų kreipti dėmesį	☺	☺	☹	☹
Tai tik vaikų žaidimai	☺	☺	☹	☹
Vaiko užgrūdinimas gyvenimui	☺	☺	☹	☹
Normalus procesas vaiko gyvenime	☺	☺	☹	☹
Rimta problema, kurią reikia spręsti	☺	☺	☹	☹

4. Pareikškite savo nuomonę apie pagrindines priežastis lemiančias vaikų patyčias mokykloje.

Ar sutinkate su teiginiais, kad mokykloje pagrindinės vaikų patyčių priežastys yra	Sutinku	Ko gero sutinku	Ko gero nesutinku	Nesutinku
Vaikystėje patirtas smurtas	☺	☺	☹	☹
Smurtinis tėvų elgesys	☺	☺	☹	☹
Buvimas patyčių liudininku	☺	☺	☹	☹
Silpna savikontrolė	☺	☺	☹	☹

Noras lyderiauti	☺	☺	☹	☹
Dėmesio ir pagarbos reikalavimas	☺	☺	☹	☹
Neobjektyvūs mokytojų vertinimai (mylimi ir nemylimi)	☺	☺	☹	☹
Neigiami televizijos ir kitų masinių informacijos priemonių įtaka	☺	☺	☹	☹

5. Kaip manote kur vaikai dažniausiai tyčiojasi vieni iš kitų?

Kaip dažnai vaikai vieni iš kitų tyčiojasi	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Labai retai
Pamokų metu	☺	☺	☹	☹
Pertraukų metu	☺	☺	☹	☹
Renginių (pvz., koncertų ir kt.)	☺	☺	☹	☹
Klasės valandėlių metu	☺	☺	☹	☹
Popamokinės veiklos metu	☺	☺	☹	☹
Klasėje	☺	☺	☹	☹
Valgykloje	☺	☺	☹	☹
Sporto salėje	☺	☺	☹	☹
Persirengimo kambaryje	☺	☺	☹	☹
Tuaile	☺	☺	☹	☹
Mokyklos kieme	☺	☺	☹	☹
Koridoriuje	☺	☺	☹	☹

6. Kaip manote kodėl vaikai patiriamas patyčias slepia?

Vaikai dažnai slepia mokykloje patiriamas patyčias, nes:	Sutinku	Ko gero sutinku	Ko gero nesutinku	Nesutinku
Bijo, kad skriaudėjas kerštaus	☺	☺	☹	☹
Mano, kad jais niekas nepatikės	☺	☺	☹	☹
Dėl patyčių kaltina patys save	☺	☺	☹	☹
Mano, kad niekas nepadės	☺	☺	☹	☹
Jiems gėda	☺	☺	☹	☹
Nežino, kad patyčios nusikaltimas	☺	☺	☹	☹
Nenori būti „skundikais“	☺	☺	☹	☹
Nesugeba papasakoti apie patyčias	☺	☺	☹	☹

7. Kaip manote, kokie būna patyčių požymiai?

Vaiko elgesio požymiai informuojantys apie patiriamas patyčias mokykloje yra:	Sutinku	Ko gero sutinku	Ko gero nesutinku	Nesutinku
Bijojimas suaugusiųjų	☺	☺	☹	☹
Staigių judesių išsigandimas	☺	☺	☹	☹
Piktumo ir agresyvumo pasireiškimas	☺	☺	☹	☹
Liūdnumo, irzlumo, atsiribojimo pasireiškimas	☺	☺	☹	☹
Nenoras eiti į mokyklą	☺	☺	☹	☹
Nenoras niekur eiti iš namų	☺	☺	☹	☹
Suprastėję mokymosi rezultatai	☺	☺	☹	☹

Nesutarimai su draugais	☺	☺	☹	☹
8. Kaip manote, kokia turi būti saugi mokykla?				
“Saugią mokyklą” įsivaizduojate tokią, kurioje	Sutinku	Ko gero sutinku	Ko gero nesutinku	Nesutinku
Vaiką priima su visais privalumais ir trūkumais	☺	☺	☹	☹
Vaikui norisi eiti į mokyklą ir malonu joje būti	☺	☺	☹	☹
Jis gali laisvai reikšti savo nuomonę	☺	☺	☹	☹
Jis gali pasitikėti mokytojais	☺	☺	☹	☹
Vyksta pokalbiai klasėje apie patyčias	☺	☺	☹	☹
Jis yra informuotas, kur gali kreiptis pagalbos (psichologą, socialinį pedagogą)	☺	☺	☹	☹
Vyksta socialiniai projektai, į kuriuos būtų galima „įjungti“ ir vaikus	☺	☺	☹	☹

Atsakykite į keletą klausimų apie save. Atsakymus įrašykite arba pažymėkite taip X

Jūsų lytis: ☐ moteris ☐ vyras	Jūsų išsilavinimas ☐ nebaigtas vidurinis ☐ vidurinis ☐ spec. vidurinis ☐ aukštasis	Jūsų amžius ☐ 18 – 24 m. ☐ 45 – 54 m. ☐ 25 – 34 m. ☐ 55 – 65 ir daugiau ☐ 35 – 44 m.
--	---	---

DĖKOJU UŽ Jūsų bendradarbiavimą!!!

Patikrinkite ar atsakėte į visus anketoje pateiktus klausimus !
Nuoširdžiai dėkojame už sugaištą laiką ir linkime geros dienos ☺

Tyrimą atlieka: Šiaulių universiteto Socialinės gerovės ir negalės studijų fakulteto magistrantūros studijų programos **Socialinė pedagogika** (specializacija – socialinio darbo organizavimo) II kurso studentė **Ausma Grigaliauskaitė** el. paštas ausmuxxx@gmail.com

Patyčių paplitimas mokyklose

Šiuo tyrimu siekiama išsiaiškinti patyčių paplitimą mokyklose

Gerbiami mokytojai,

Šiuo tyrimu siekiama išsiaiškinti ar Jūsų mokykloje susiduriama su patyčių problema. Mums labai svarbi Jūsų nuomonė.

Apklausa ANONIMINĖ, nei vardo, nei pavardės **nereikia**. Atsakymai bus panaudoti magistro moksliniame darbe..

Atsakykite į keletą klausimų apie save. Atsakymus įrašykite arba pažymėkite taip: **X**

Jūsų lytis: moteris vyras	Jūsų išsilavinimas nebaigtas vidurinis vidurinis spec. vidurinis aukštesnysis aukštasis – neuniversitetinis aukštasis	Jūsų šeimyninė padėtis: Vedęs/ištekėjusi nevedęs/netekėjusi išsituokęs/išsituokusi našlys/našlė
Jūsų amžius 18 – 24 m. 45 – 54 m. 25 – 34 m. 55 – 65 ir daugiau 35 – 44 m.		

Skaitydami žemiau pateiktus klausimus kiekviename stulpelyje apibraukite ar įrašykite, Jums tinkantį atsakymo variantą. Žymėkite TAIP

Iš anksto dėkoju už atsakymus!!!

Tyrimą atlieka: Šiaulių universiteto Socialinės gerovės ir negalės studijų fakulteto magistrantūros studijų programos **Socialinė pedagogika** (specializacija – socialinio darbo organizavimo) II kurso studentė **Ausma Grigaliauskaitė** el. paštas aumuxxx@gmail.com

1. Pareikškite savo nuomonę, kas yra patyčios?

Patyčios, tai...	Sutinku	Ko gero sutinku	Ko gero nesutinku	Nesutinku
Nieko rimto į ką reikėtų kreipti dėmesį	☺	☺	☹	☹
Tai tik vaikų žaidimai	☺	☺	☹	☹
Vaiko užgrūdinimas gyvenimui	☺	☺	☹	☹
Normalus procesas vaiko gyvenime	☺	☺	☹	☹
Rimta problema, kurią reikia spręsti	☺	☺	☹	☹

2. Kaip manote, kur vaikas gali kreiptis nukentėjęs nuo patyčių?

Dažniausiai nukentėjęs vaikas gali kreiptis į...	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Labai retai
Tėvus	☺	☺	☹	☹
Klasės auklėtoją	☺	☺	☹	☹
Socialinę pedagogę	☺	☺	☹	☹
Psichologę	☺	☺	☹	☹
Direktorių	☺	☺	☹	☹
Draugus	☺	☺	☹	☹

3. Temos aktualios Jūsų mokykloje:

Jūsų mokykloje labiausiai aktualu...	Sutinku	Ko gero sutinku	Ko gero nesutinku	Nesutinku
Pamokų lankomumas	☺	☺	☹	☹
Užimtumas po pamokų	☺	☺	☹	☹
Patyčios	☺	☺	☹	☹
Agresyvus elgesys	☺	☺	☹	☹
Konfliktiški santykiai tarp mokinių ir mokytojų	☺	☺	☹	☹

4. Kaip manote, dėl ko vaikai dažniausiai tyčiojasi vieni iš kitų?

Priežastys, kurios įtakoja patyčių atsiradimą...	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Labai retai
Tyčiojama iš aprangos	☺	☺	☹	☹
Iš neturėjimo ką veikti	☺	☺	☹	☹
Iš keršto ar pavydo	☺	☺	☹	☹
Nori parodyti savo „kietumą“	☺	☺	☹	☹
Dėl to, kad mokosi geriau už kitus	☺	☺	☹	☹
Iš charakterio savybių	☺	☺	☹	☹
Iš neturtingos šeimos	☺	☺	☹	☹
Iš fizinių trūkumų	☺	☺	☹	☹
Iš išvaizdos	☺	☺	☹	☹

5. Vietos, kuriose vaikai dažniausiai tyčiojasi vieni iš kitų:

Kaip dažnai vaikai tyčiojasi?	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Labai retai
Kabinetuose	☺	☺	☹	☹
Koridoriuose	☺	☺	☹	☹
Valgykloje	☺	☺	☹	☹
Tualete	☺	☺	☹	☹
Mokyklos kieme ar teritorijoje	☺	☺	☹	☹

6. Prevencinės priemonės, kurios vykdomos Jūsų mokykloje:

Prevencinės priemonės:	Sutinku	Ko gero sutinku	Ko gero nesutinku	Nesutinku
Konkursai, ekskursijos	☺	☺	☹	☹
Įvairūs stendai, lankstinukai	☺	☺	☹	☹
Dalyvavimas projektuose	☺	☺	☹	☹
Susirinkimai su specialistais	☺	☺	☹	☹
Seminarai	☺	☺	☹	☹

7. Elgesys, pamačius patyčių situaciją:

Elgesys:	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Labai retai
Nekreipiu dėmesio	☺	☺	☹	☹
Praeinu pro šalį nieko nepasakau	☺	☺	☹	☹

Visuomet sudrausminu	☺	☹	☹	☹
Pranešu direktoriui	☺	☹	☹	☹
Pranešu socialiniam pedagogui	☺	☹	☹	☹

8. Priežastys dėl ko vaikai slepia patiriamas patyčias:

Vaikai slepia patyčias, nes...	Sutinku	Ko gero sutinku	Ko gero nesutinku	Nesutinku
Bijo, kad skriaudėjai kerštaus	☺	☹	☹	☹
Mano, kad jais niekas nepatikės	☺	☹	☹	☹
Dėl patyčių kaltina patys save	☺	☹	☹	☹
Mano, kad jiems niekas negali padėti	☺	☹	☹	☹
Jiems gėda	☺	☹	☹	☹
Nežino, kad patyčios rimta problema	☺	☹	☹	☹

9. Priežastys įrodančios, kad vaikas patiria patyčias:

Patiriamų patyčių elgesys...	Sutinku	Ko gero sutinku	Ko gero nesutinku	Nesutinku
Bijo suaugusiųjų	☺	☹	☹	☹
Išsigąsta staigių judesių	☺	☹	☹	☹
Tampa piktai ir agresyvūs	☺	☹	☹	☹
Tampa liūdni, irzlūs, atsiriboję	☺	☹	☹	☹
Nenori niekur eiti iš namų	☺	☹	☹	☹
Staiga ima praščiau mokytis	☺	☹	☹	☹

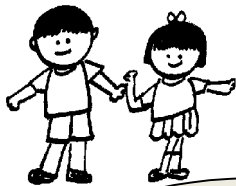
10. Parašykite, kokia Jūsų manymu turi būti „saugi“ mokykla?

.....

.....

.....

Dėkoju už bendradarbiavimą!!!

STRUKTŪRUOTAS INTERVIU KLAUSIMYNAS

Skriaudėjai

Mielas moksleivi,

Patyčios – tai įvairus agresyvus elgesys, nukreiptas į silpnesnį bendraamžį. Esu Šiaulių universiteto socialinės pedagogikos studentė. Rašau magistro darbą patyčių mokykloje tema. Man labai svarbi Tavo nuomonė, todėl prašau atsakyti į pateiktus klausimus. **Vardas ir pavardė skelbiami nebus!!!**

1. Tavo manymu, kas yra **patyčios**?

.....

2. Kaip manai patyčios, tai juokinga, ar rimta problema?

.....

3. Dažnai iš tavęs tyčiojosi per paskutinį mėnesį?

.....

4. Dažnai tu pats tyčiojaisi per paskutinį mėnesį?

.....

5. Kokiais būdais tu tyčiojiesi iš kitų vaikų?

.....

6. Kaip reaguoja tavo draugai, kai tu tyčiojiesi iš kitų?

.....

7. Kokiose vietose dažniausiai pastebi patyčių situacijas?

.....

8. Kaip tu elgiesi, kai iš tavęs tyčiojasi?

.....

9. Pasitaiko atvejų, kai patyčios virsta smurtu tavo mokykloje?

.....

10. Būna atvejų, kai mokytojai pasišaipo iš mokinių?

.....

11. Dažnai būna, kad mokytojai nemato, ar stengiasi nematyti patyčių situacijų?

.....
12. Kaip elgiesi pamatęs kitus tyčiojantis iš silpnesnių vaikų?
.....

13. Buvai kada nors nubaustas už patyčias?
.....

14. Jei taip, kokia buvo bausmė?
.....

15. Kas nors norėjo mokykloje tau patarti, jog tyčiotis negalima?
.....

16. Į ką gali kreiptis tavo mokykloje vaikai nukentėję nuo patyčių?
.....

17. Tavo mokyklos socialinė pedagogė padeda vaikams, kurie patiria patyčias ir kurie tyčiojasi?
Kokia tai būna pagalba?
.....

18. Ką dažniausiai veiki laisvalaikiu?
.....

19. Kokio pobūdžio žaidi kompiuterinius žaidimus?
.....

20. Kokie tavo santykiai su tėvais?
.....

21. Kiek valandų per dieną tėvai tau skiria dėmesio? Tau užtenka tiek laiko?
.....

22. Savo laisvalaikį praleidi kada nors su tėvais?
.....

23. Dėl kokių priežasčių tave tėvai dažniausiai baudžia?
.....

24. Kokie tavo santykiai su mokytojais?
.....

25. Dažnai praleidi pamokas? Jei taip kodėl?
.....

26. Prie kurių moksleivių kategorijos save priskirtum? **(gerų ar blogų)**
.....

27. Kaip manai, ar tavo mokykloje pakankamai dėmesio yra skiriama patyčių ir smurto temoms?

.....

28. Kas yra daroma tavo mokykloje, kad nebūtų patyčių?

.....

29. Kaip manai, ar fizinės bausmės šeimoje gali padėti išauklėti vaiką?

.....

30. Kaip manai kokių priemonių turi imtis pedagogai, kad užkirstų kelią patyčioms?

.....

31. Dažnai žiūri televizijos laidas apie patyčias? Pagrįsk savo atsakymą.

.....

32. Kaip pasiūlytum bausti tuos, kurie tyčiojasi?

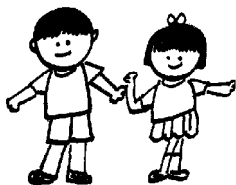
.....

33. Ką patartum daryti tiems, kurie nukenčia nuo patyčių?

.....

34. Parašyk tris žodžius, kuriais apibūdintum save ir savo charakterį?

.....

STRUKTŪRUOTAS INTERVIU KLAUSIMYNAS

Nukentėjusiam nuo patyčių

Mielas moksleivi,

Labai skaudu, kai iš tavęs tyčiojasi ar žemina. Tuomet jautiesi išgąsdintas ir nelaimingas. Tai gali būti skaudu ir nemalonu – sunku net susikaupti ir mokytis. **Netylėk ir kovok su patyčiomis!!!** Esu Šiaulių universiteto socialinės pedagogikos studentė. Rašau magistro darbą patyčių tema mokykloje. Man labai svarbi Tavo nuomonė, todėl prašau atsakyti į pateiktus klausimus. **Vardas ir pavardė skelbiami nebus!!!**

1. Kaip jautiesi mokykloje? Pertraukų ir pamokų metu.
.....
2. Dažnai tau teko patirti patyčias per pastaruosius 3 mėnesius?
.....
3. Tu pats kada nors tyčiojaisi iš kitų?
.....
4. Kokius tyčiojimosi būdus mokykloje pastebi dažniausiai?
.....
5. Tavo nuomone, kas yra patyčios?
.....
6. Gal gali papasakoti, kokį nors įvykį susijusį su patyčiomis, kuris tau yra įsimintinas?
.....
7. Kur dažniausiai išgirsti kalbant apie patyčias?
.....
8. Kokiose mokyklos vietose vaikai dažniausiai tyčiojasi vieni iš kitų?
.....
9. Kaip tu elgiesi, kai iš tavęs tyčiojasi?
.....
10. Dažnai pasitaiko atvejų, kai mokytojai tyčiojasi iš mokinių?

.....
11. Būna atvejų, kai mokytojai juokiasi matydami, kai iš vaiko yra juokiamasi?
.....

12. Kaip elgiesi, kai mokykloje pamatai patyčių situaciją?
.....

13. Kada nors buvo kilusi tau mintis, neiti į mokyklą dėl patyčių?
.....

14. Į ką kreipeisi pagalbos, kai patyrei patyčias?
.....

15. Kaip reaguoja tavo mama į tavo problemą?
.....

16. Dažnai prašai pagalbos mamos?
.....

17. Kaip galėtum apibūdinti mokinius, kurie tyčiojasi iš kitų?
.....

18. Kokį darbą tavo mokykloje atlieka socialinė pedagogė?
.....

19. Ką dažniausiai veiki laisvalaikiu?
.....

20. Parašyk tris žodžius, kurie apibūdintų tavo mokyklą?
.....

21. Kokie tavo santykiai su tėvais?
.....

22. Dėl kokių priežasčių dažniausiai tave baudžia tėvai?
.....

23. Kokie tavo santykiai su mokytojais?
.....

24. Su kuo mokykloje gali pasikalbėti apie savo problemas?
.....

25. Kaip manai, ar tavo mokykloje pakankamai dėmesio yra skiriama patyčių, smurto temoms?
.....

26. Kaip manai, ar fizinės bausmės gali tinkamai išauklėti vaiką?
.....

.....
27. Kaip manai, dėl kokių priežasčių tyčiojosi(asi) iš tavęs?
.....

28. Kokios elgesio taisyklės yra tavo mokykloje?
.....

29. Kokiais būdais tavo mokykloje yra kovojama prieš patyčias?
.....

30. Kaip manai, ką reikia daryti norint sustabdyti patyčias?
.....

31. Dažnai žiūri televizijos laidas apie patyčias? Pagrįsk savo atsakymą.
.....

32. Kaip manai, ar patyčios juokai, ar rimta problema?
.....

33. Kaip siūlytum bausti tuos, kurie tyčiojasi iš kitų?
.....

Pedagogų nuomonė, kokia turi būti „saugi“ mokykla?

Kategorijos	Subkategorijos	Įrodantis teiginys	Teiginių skaičius
Saugi mokykla	Pasitikėjimas	„Mokykla, kur mokiniai pasitiki pedagogais ir vieni kitais“	2
	Saugumas	„Vaikai nori eiti į mokyklą, jaučiasi saugūs, turi draugų, gali sulaukti pagalbos“	5
	Prevencijos priemonės	„Pamačius patyčių situaciją būtina drausminti. Mokykloje privalo būti uniformos (ne tik viršutinė dalis). Mokiniam organizuoti ekskursijas į vaikų globos namus. Sistemingai organizuoti konkursus su policijos atstovais. Mokyklų teritorijos turėtų būti uždaros“	1
	Pagarba	„Gerbkime vieni kitus – tai pagrindinis devizas, kurio turėtų laikytis tiek mokytojai, tiek mokiniai“	2
	Pagalba	„Mokykla, kurioje nėra patyčių, o jei kas nutinka, mokiniai drąsiai kreipiasi į socialinę pedagogę, auklėtoją“	2
	Draugiškumas	„Saugi mokykla turi būti prieinama visiems. Tai lyg antrieji namai, kur vaikas ir mokytojai draugai, ne priešai. Bendraamžių sutarimai tarpusavyje, taip pat labai svarbu“	1

5 kl. moksleivių nuomonė, kokia turi būti „saugi“ mokykla?

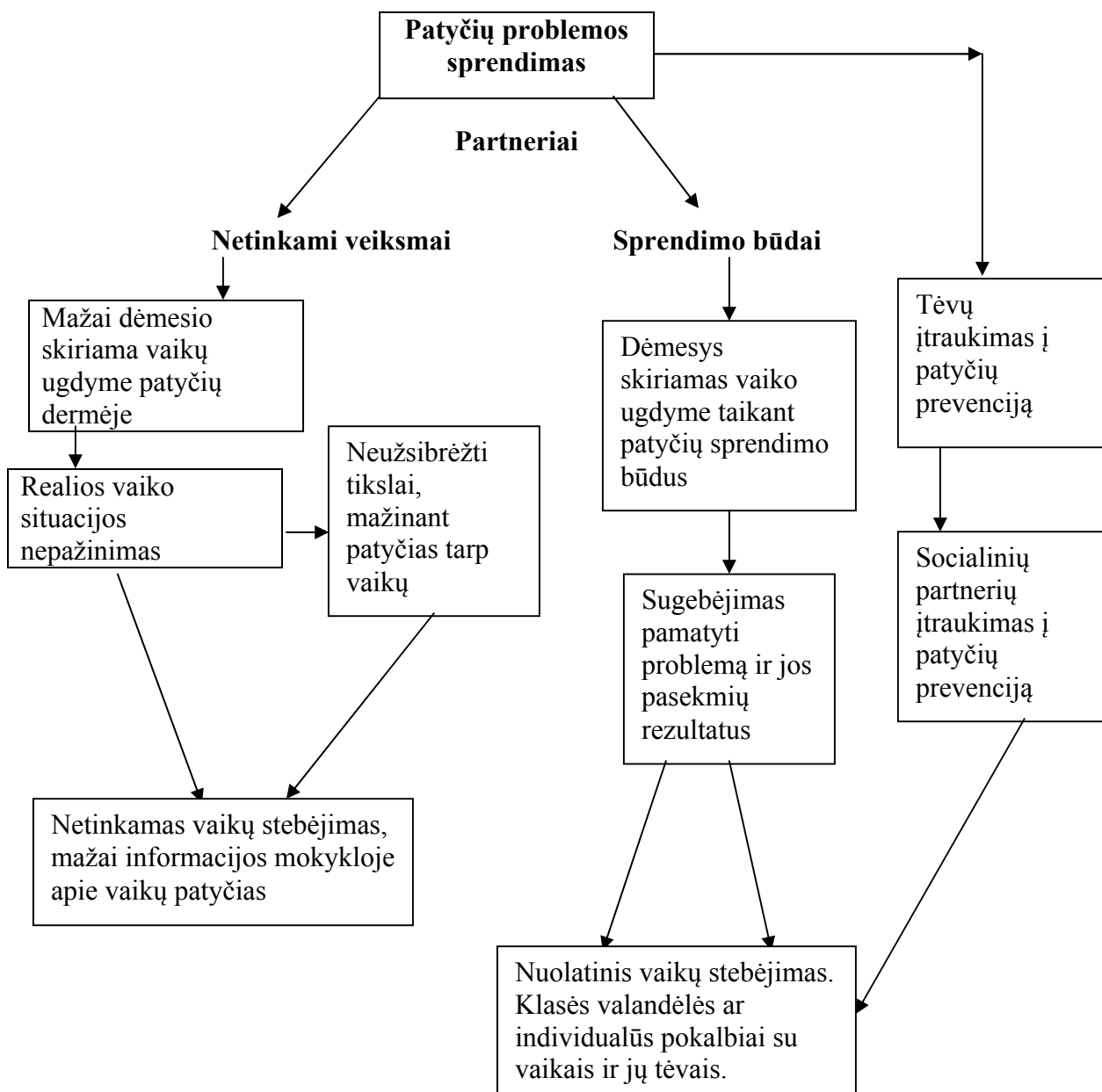
Kategorijos	Subkategorijos	Įrodantis teiginys	Teiginių skaičius
Saugi mokykla	Draugiškumas	„Draugiška ir be patyčių“	16
	Saugumas	„Saugi mokykla, be patyčių“	24
	Tolerantiškumas	„Kurioje žinai, kad tavęs niekas nemuš ir nesityčios, visi bendrautų tarpusavyje“	6
	Problemų sprendimas	„Blogus vaikus išleisti į kitą mokyklą“ „Su apsauga, atsikratyti tais, kurie tyčiojasi“	5
	Supratingumas	„Vaikai turi būti vieni kitiems supratingi ir su jais elgtis gražiai“	1
	Pagalbos šaltiniai	„Daugiau tvarką palaikančių mokytojų“ „Su kameromis ir žiauriomis bausmėmis“	9

10 kl. moksleivių nuomonė, kokia turi būti „saugi“ mokykla?

Kategorijos	Subkategorijos	Įrodantis teiginys	Teiginių skaičius
Saugi mokykla	Saugumas	„Mokykla be patyčių, su jaukia aplinka“	26
	Pagalbos šaltiniai	„Didesnę dėmesį skirtų mokytojai. Vaikai turi norėti eiti į mokyklą“	3

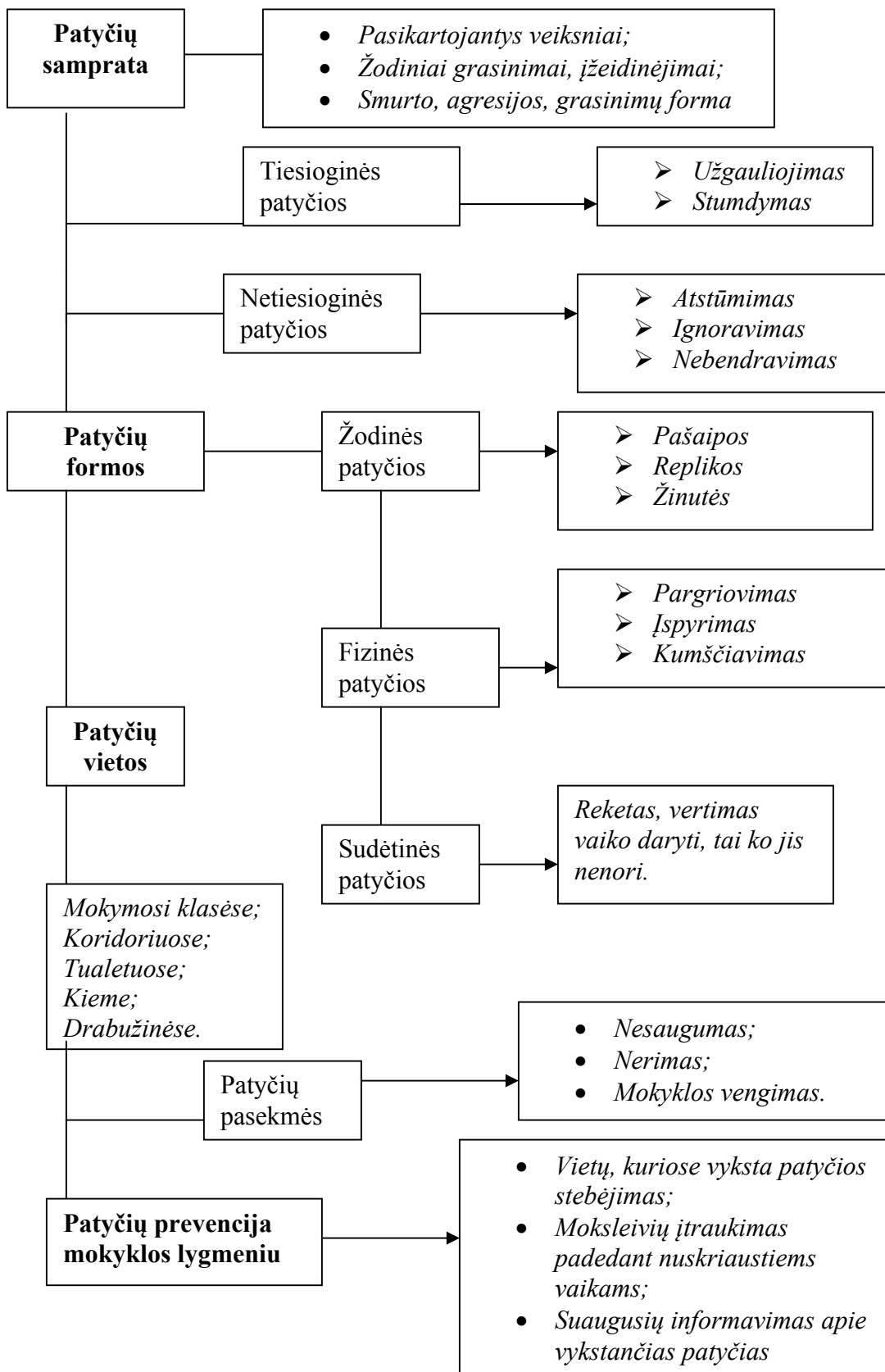
Lygybė	„Mokykla turi būti be patyčių. Turi būti nekreipiamą dėmesio į žmogaus kitokią išvaizdą“; „Kur niekas nesityčioja iš kitų išvaizdos, apsirengimo stiliaus. Taip pat, kur žmogus nėra vertinamas vien pagal pažymius, kaip yra pas mus mokykloje“	3
Artima aplinka	„Saugi mokykla turėtų būti tokia, kurią mokinys nebijotų lankyti, ir eiti į ją su malonumu“	5
Agresyvumas	„Saugi mokykla, be tokių vaikų, kurie tyčiojasi ir yra agresyvūs“	1
Supratingumas	„Tai tokia vieta, kur gali jaustis saugus, žinoti, kad visada gali sulaukti kitų pagalbos, supratimo. Visi priima tave tokį, koks esi“	1
Laisvė	„Manau, kad tokia mokykla, kurioje mokinys galėtų laisvai elgtis, nebijoti pasakyti savo nuomonę“	2
Pagarba	„Mokykla, kurioje gerbiami tiek mokiniai, tiek mokytojai, tiek darbuotojai“	1
Griežtumas	„Kurioje mokytojai ir kiti darbuotojai griežčiau reaguotų į mokinių nusižengimus“	1
Tinkamas sprendimų priėmimas	„Saugi mokykla – tai mokykla, kurioje mokosi tik gabesni mokslui vaikai, kurių elgesys yra pakenčiamas. Patyčių „kūrėjams“ turėtų būti skirtos atskiros mokyklos, kurioje griežta tvarka ir mokoma disciplinos“	2
Draugiškumas	„Tai tokia mokykla, kurioje visa bendruomenė stengiasi sutarti“	3
Skirtingumas	„Vis tiek nebus niekada idealios mokyklos, visi mes esame skirtingi“	2

Patyčių problemos sprendimo modelis

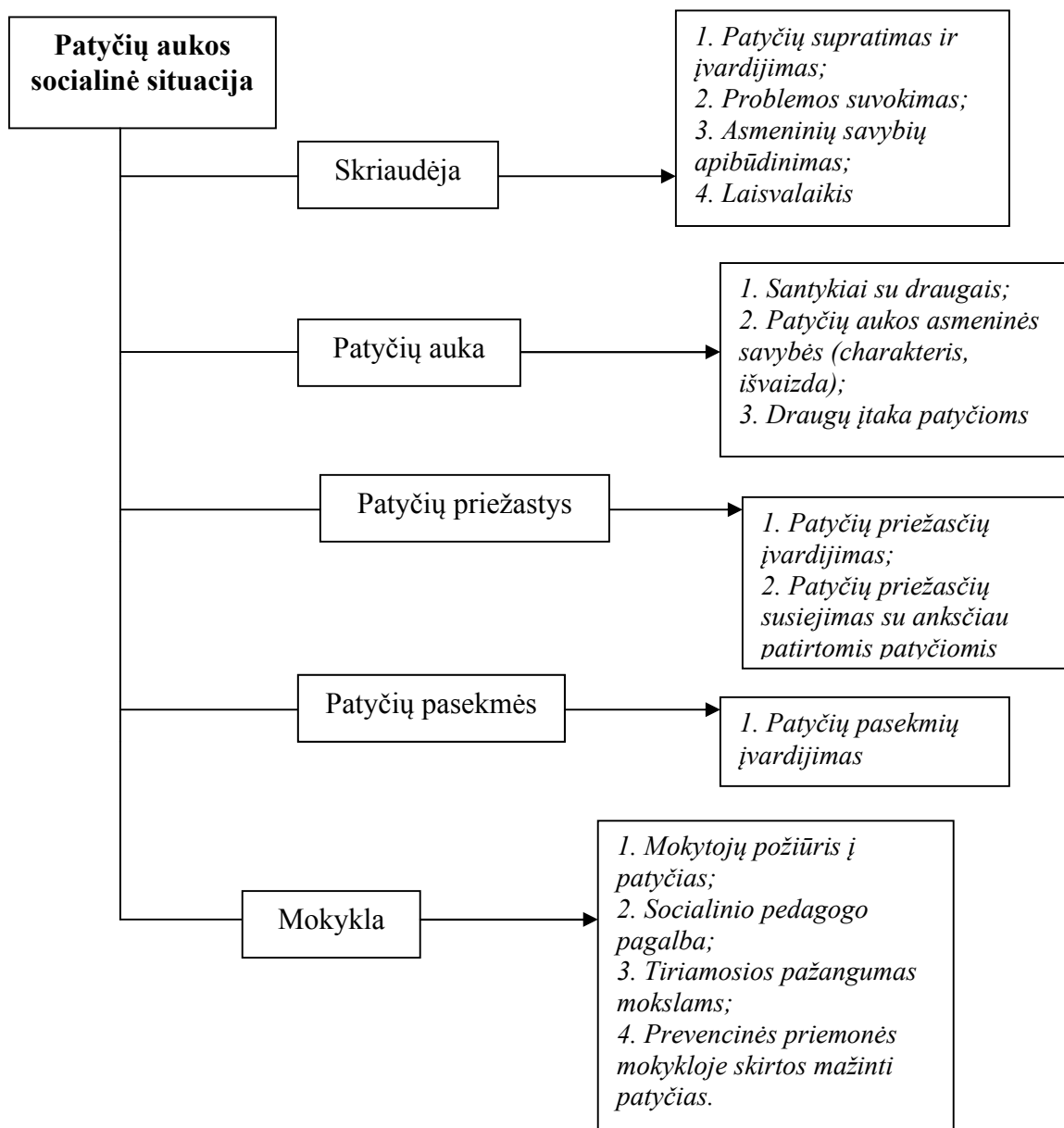
Patyčių problemos sprendimo modelis (sudaryta darbo autorės)

OPERACIONALIZACIJA

OPERACIONALIZACIJA

(kokybinis tyrimas)

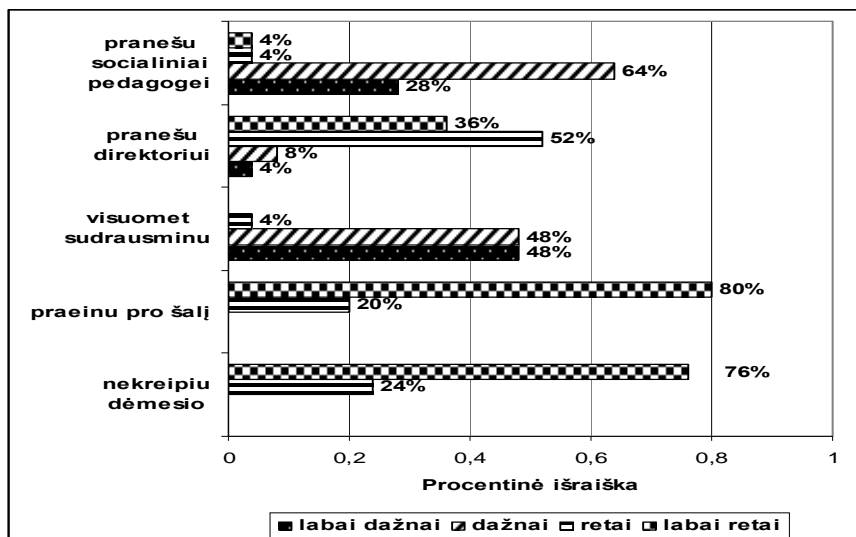
Tyrimo dalyvių požiūris į patyčias

Patyčios, tai...	Sutinku			Ko gero sutinku			Ko gero nesutinku			Nesutinku		
	Mok. N=120	Tėvai N=100	Ped. N=25	Mok. N=120	Tėvai N=100	Ped. N=25	Mok. N=120	Tėvai N=100	Ped. N=25	Mok. N=120	Tėvai N=100	Ped. N=25
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Nieko rimto į ką reikėtų kreipti dėmesį	10	4	-	8,5	4	8	10	4	16	71,7	88	76
Tai tik vaikų žaidimai	5,8	-	-	12,5	-	4	13,3	20	24	68,3	80	72
Vaiko užgrūdinimas gyvenimui	10	-	4	9,2	8	8	25	16	12	55,8	76	76
Normalus procesas vaiko gyvenime	5,9	-	4	5,8	4	-	18,3	12	20	70	84	76
Rimta problema, kurią reikia spręsti	88,3	-	88	10	8	12	-	4	-	1,7	8	-

Anketinės analizės duomenimis siekiama parodyti, atskirų tiriamųjų grupių poziciją, į neigiamą reiškinį - patyčias mokykloje. Vertinant patyčias, kaip nieko rimto į ką reikėtų kreipti dėmesį požiūriu, respondentų grupės pasiskirstė sekančiai: poziciją *sutinku* ir *ko gero sutinku* pasirinko ir didžiausia skaitlinė išraiška atiteko mokiniams - 10,0 % ir 8,5 % bei daliai apklaustųjų tėvų - 4,0 % ir 4,0 %, mokytojų - 8,0 %.

Ištirus patyčias, kaip rimtą problemą, kurią reikia spręsti požiūriu, tiriamųjų grupės pasiskirstė sekančiai: poziciją *sutinku* ir *ko gero sutinku* pasirinko ir didžiausia procentine išraiška atiteko mokytojams - 88,0 % ir 12,0 % bei mokiniams - 88,3 % ir 10,0 %. Mokytojai buvo solidarūs ir visi pasisakė už būtinumą spręsti šią problemą mokykloje.

Pagal Povilaičio ir Jasiulionės (2007) atliktus tyrimus, kad patyčios – rimta problema rezultatai sutampa. Jie teigia, jog kartais patyčios yra painiojamos su humoru, pajuokavimu, tačiau tai yra skirtingi dalykai. Patyčias nuo humoro skiria tai, kad tas, iš kurio tyčiojasi, jaučiasi blogai, ir juokinga gali būti tik tiems, kurie tyčiojasi, ar patyčias stebintiems vaikams.

1 pav. Pedagogų elgesys patyčių situacijoje (N_p=25)

Anketinės apklausos duomenimis apie elgesį pastebėjus patyčias mokykloje, buvo siekiama nustatyti (klausias: **“Elgesys, pamačius patyčių situaciją?”**) kaip tiriamieji reaguoja tiesiogiai susidūrę su patyčių situacija ir koks procentinis pasiskirstymas pagal pateiktas galimų variantų pozicijas (žr. priede 1 pav.).

Paveiksle pateikti išanalizuoti anketinės apklausos duomenis, kuriais vadovaujantis galima spręsti apie respondentų vienokį ar kitokį elgesį, susidūrus su patyčių situacija. Respondentai pasirinkę pranešimą socialinei pedagogei, kaip tinkamiausią galimybę sudaro – 64%. Tai atitinka atsakymo poziciją *dažnai*. Taip pat jie teigia, kad pamatę patyčių situaciją labai dažnai sudrausmina skriaudėjus patys.

Yra tendencija manyti, kad socialinis pedagogas yra kompetentingas specialistas spręsti tokio pobūdžio iškylančias problemas ir mokiniai juo pasitiki. Tyrimo duomenys rodo, kad respondentai mieliau rinktųsi kitas informavimo galimybes nei tiesiogiai kreiptis į direktorių. Tai leidžia manyti, kad yra priežasčių, kurios neleidžia patikėti šios informacijos tiesiogiai direktoriui. Iš anketinių duomenų galima suformuoti teiginį, kad yra tendencija, vykstant patyčioms, jų iniciatoriai bus beveik visada sudrausminti. Tai įrodo nepakantumą šiam žalingam vyksmui mokykloje. Rezultatai leidžia manyti, kad vykstant patyčioms, jų vykdytojai bei pasyvūs dalyviai bus beveik visada pastebėti ir sudrausminti. Tai įrodo neabejingumą skriaudžiamiesiems ir nepakantumą skriaudikams. Tyrimo duomenys leidžia daryti prielaidą, kad vykstant patyčioms, jų organizatoriai bei vykdytojai ir pasyvūs stebėtojai bus praktiškai visada įsidėmėti ir į šį nusižengimą bus atitinkamai sureaguota.

Priežastys lemiančios mokinių tyčiojimąsi vieni iš kitų

Priežastys, kurios įtakoja patyčių atsiradimą...	Labai dažnai		Dažnai		Retai		Labai retai	
	Mok. N=120	Ped. N=25	Mok. N=120	Ped. N=25	Mok. N=120	Ped. N=25	Mok. N=120	Ped. N=25
	%	%	%	%	%	%	%	%
Tyčiojamasi iš aprangos	35	24	38,2	56	16,7	16	10	4
Iš neturėjimo ką veikti	23,3	20	37,5	48	17,5	24	21,7	8
Iš keršto ar pavydo	14,2	28	36,7	36	25,7	32	10	4
Nori parodyti savo „kietumą“	26,7	52	12,5	44	26,7	4	34,2	-
Dėl to, kad mokosi geriau už kitus	15,9	24	12,5	36	37,5	28	34,2	12
Iš charakterio savybių	22,5	12	31,7	72	37,5	16	16,7	-
Iš neturtingos šeimos	33,3	12	29,2	64	29,2	16	18,3	8
Iš fizinių trūkumų	27,5	24	32,5	44	19,18,32	24	20,8	8
Iš išvaizdos	47,5	36	30,8	44	13,3	16	8,3	4

Priežastys, kurios vaikus verčia slėpti patyčias

Vaikai dažnai slepia mokykloje patiriamas patyčias, nes:	Labai dažnai		Dažnai		Retai		Labai retai	
	Tėv. N=100	Ped. N=25	Tėv. N=100	Ped. N=25	Tėv. N=100	Ped. N=25	Tėv. N=100	Ped. N=25
	%	%	%	%	%	%	%	%
Bijo, kad skriaudėjas kerštaus	4	94	36	4	44	-	16	-
Mano, kad jais niekas nepatikės	68	16	32	56	-	24	-	4
Dėl patyčių kaltina patys save	12	18	28	20	44	56	16	6
Mano, kad niekas nepadės	16	36	60	56	24	8	-	-
Jiems gėda	10	52	28	28	44	20	18	-
Nežino, kad patyčios nusikaltimas	20	40	36	32	36	12	8	16

Dviejų tiriamųjų grupių (mokytojų, tėvų) nuomonės, apie patyčių slėpimą (klausias: „**Kaip manote kodėl vaikai patiriamas patyčias slepia?**“). (žr. priede 4 lentelė).

Lentelės duomenys rodo, kokios priežastys skatina vaikus slėpti patyčias. Respondentams (mokytojams ir tėvams) buvo pateiktos šešios priežastys, kurios galėtų būti svarbios, slepiant patyčias nuo kitų asmenų. Atsakymų variantais pasirinkti keturi teiginiai: labai dažnai, dažnai, retai, labai retai.

Analizuojant priežastį bijo, kad skriaudėjas kerštaus, kaip galimybę patyčių slėpimui, tiriamųjų grupių duomenis parodo šiuos atsakymų pasirinkimus: atsakymą *labai dažnai* ir *dažnai* pasirinko ir didžiausia procentinė išraiška atiteko mokytojams - 94 % ir 4 %. Galima daryti prielaidą, jog mokytojai mokykloje pastebi keršto protrūkių ar nugirsta grasinimų, apie patiriamas patyčias niekam nepasakoti.

Vertinant priežastį, kad jais niekas nepatikės, kaip reikšmingą motyvą slėpti patyčias, apklaustųjų grupių duomenys parodė šiuos atsakymų variantų pasirinkimus: atsakymą *labai dažnai*

ir dažnai pasirinko ir didžiausia procentinė išraiška atiteko tėvams - 68 % ir 32 %. Ši procentinė suma parodo tėvų gilų įsitikinimą, dėl kokios priežasties vaikas slepia patyčias. Tėvai galbūt mano, kad jų vaikas nepraneštų apie patiriamas patyčias, nes bijotų susilaukti neigiamos reakcijos, pvz: tinginys, melagis ir t.t.

4 lentelė

Patyčių požymiai

Vaiko elgesio požymiai informuojantys apie patiriamas patyčias mokykloje yra:	Labai dažnai		Dažnai		Retai		Labai retai	
	Tėv.	Ped.	Tėv.	Ped.	Tėv.	Ped.	Tėv.	Ped.
	N=25	N=25	N=25	N=25	N=25	N=25	N=25	N=25
	%	%	%	%	%	%	%	%
Bijojimas suaugusiųjų	20	32	36	40	24	20	20	8
Staigių judesių išsigandimas	16	40	52	48	16	8	16	4
Piktumo ir agresyvumo pasireiškimas	40	40	44	52	12	8	4	-
Liūdnumo, irzlumo, atsiribojimo pasireiškimas	52	64	36	36	-	-	12	-
Nenoras niekur eiti iš namų	64	64	20	28	4	8	12	-
Suprastėję mokymosi rezultatai	64	52	28	44	8	4	-	-

Dviejų tiriamųjų grupių nuomonės apie vaikų patyrusių patyčias mokykloje, elgesio pakitimus (klausias: „**Kaip manote, kokie būna patyčių požymiai?**“) (žr. priede 5 lentelė). Ši apklausa buvo vykdoma tik su tėvais ir mokytojais.

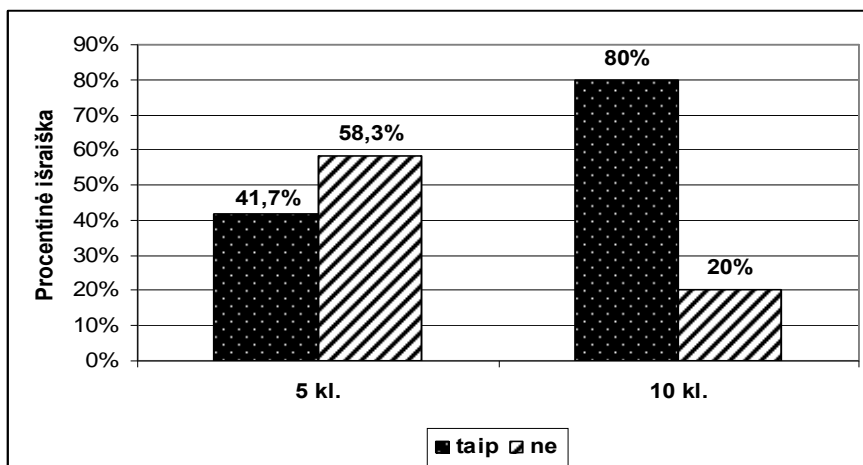
Lentelėje pateikti tyrimo duomenys parodo, kokie vaiko elgesio pakitimų esminiai požymiai informuoja apie patiriamas patyčias mokykloje. Tyrimo vykdymui buvo pasirinkti šeši galimi požymiai, informuojantys apie vaiko elgesio pakitimus, kurie yra tiesiogiai susiję su smurtu mokykloje. Atsakymų variantais pasirinkti keturi teiginiai: labai dažnai, dažnai, retai, labai retai.

Vertinant požymį liūdnumo, irzlumo, atsiribojimo pasireiškimą, kaip vaiko elgesio pakitimą susijusį su patyčiomis mokykloje, tiriamųjų grupės pagal atsakymų procentinę išraišką pasiskirstė sekančiai: atsakymo poziciją *labai dažnai* ir *dažnai* pasirinko ir didžiausia procentinė išraiška atiteko pedagogams - 52 % ir 36 %. Tėvams šioje atsakymų pozicijoje tenka šiek tiek mažesnis procentas - 52 % ir 36 %. Anot Targamadzės ir Valeckienės (2007), patyrę patyčias vaikai dažniausiai pasineria ir į depresijos liūną. Jiems tampa labai sunku bendrauti su aplinkiniais ypač bendraamžiais. Pakitęs elgesys susijęs su vaiko liūdnumo, irzlumo, atsiribojimo pasireiškimu yra dažnas ir labai rimtas signalas, kad šis vaikas yra patyčių auka.

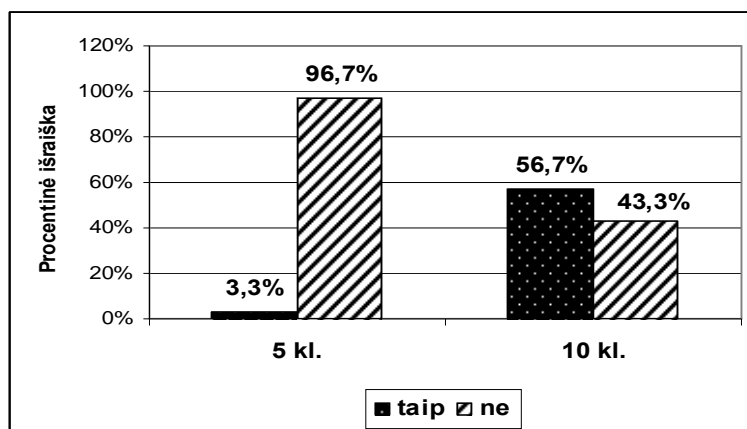
Analizuojant požymį nenorą eiti niekur iš namų, kaip vaiko elgesio pakitimą susijusį su patyčiomis mokykloje, dvi tiriamųjų grupės pagal atsakymų procentinę išraišką pasiskirstė

sekančiai: atsakymo poziciją *labai dažnai* ir *dažnai* pasirinko ir didžiausia procentinė išraiška atiteko pedagogams - 64 % ir 28 %. Tėvams šioje atsakymų pozicijoje tenka labai panašus procentas - 64 % ir 20 %.

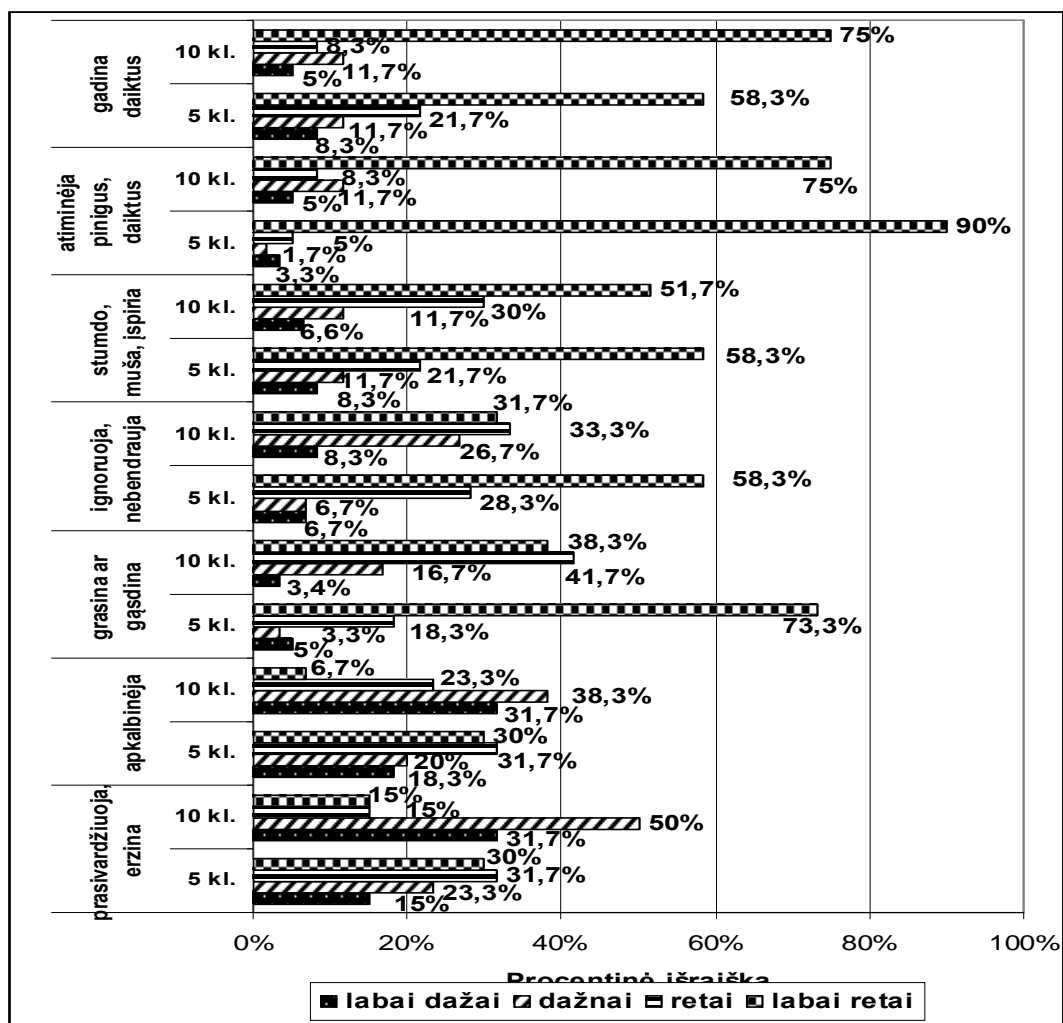
Tyrimo duomenis apie patyčių požymius, leidžia pateikti bendrą išvadą: visi pateikti duomenys liudija, kad nurodyti vaiko elgesio pakitimai dažnai yra susiję su vaikų patyčiomis. Tai signalas tėvams ir mokytojams, kad mokykloje yra rimta patyčių problema ir ją privalu spręsti.

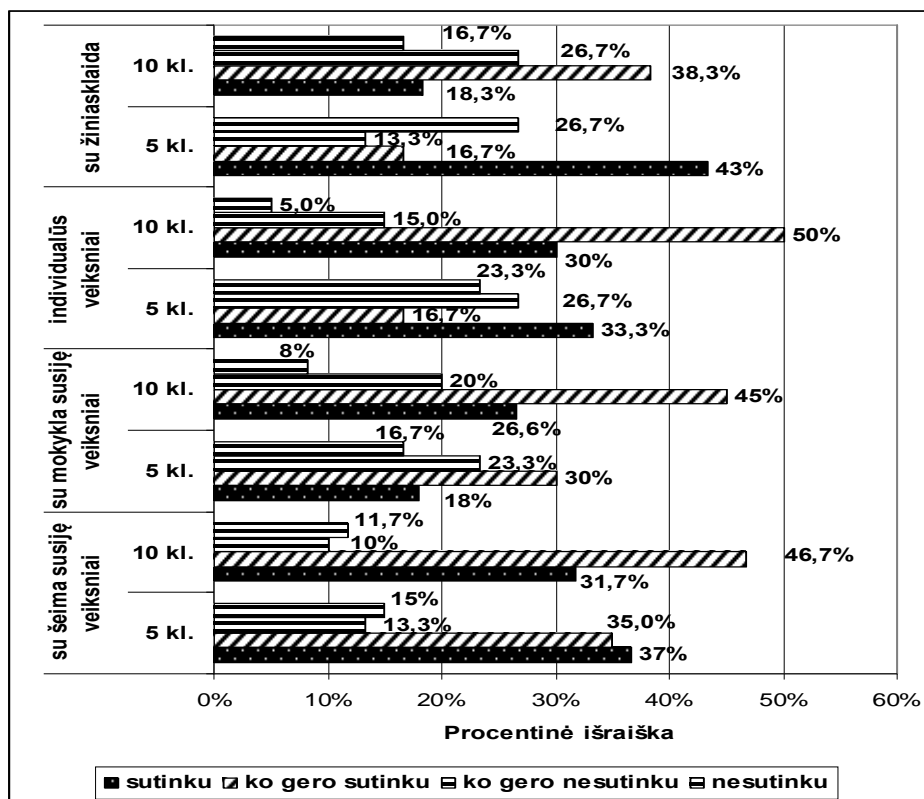
2 pav. Mokinių patyčios mokytojų atžvilgiu

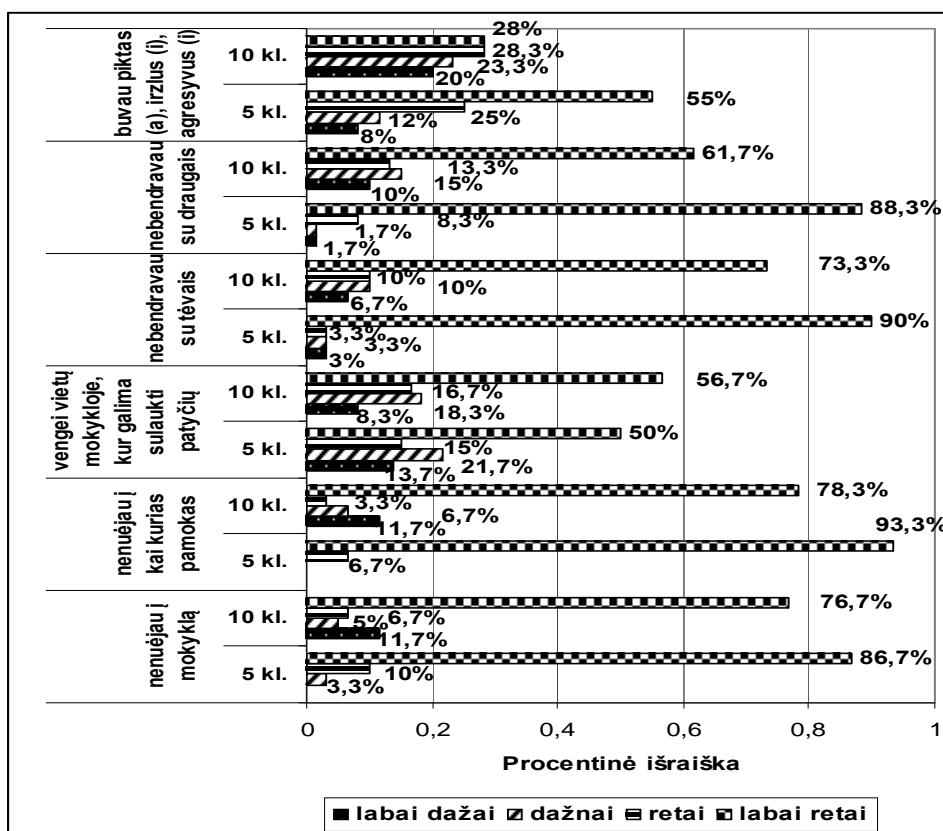
3 pav. Mokytojų patyčios mokinių atžvilgiu

4 pav. Moksleivių patyčių išraiškos būdai

5 pav. Veiksniai, sąlygojantys patyčias

6 pav. Elgesio išraiška informuojanti apie patyčias, (N – 120)

Patyčių paplitimo mokykloje, (mokinių atsakymų rezultatų pasiskirstymas)

Teiginiai	Lytis	N	Vidurkis	Standartinis nuokrypis	p statistinis reikšmingumas
Nuomonė apie patyčių būdus (dažniausiai pasitaikantys patyčių būdai)	mot.	66	20,77	4,132	0,100
	vyr.	54	22,31	618	
Patyčių apibūdinimas (Patyčios...)	mot.	66	15,29	2,479	0,010
	vyr.	54	13,96	3,550	
Atsakas skriaudėjams (kaip tu elgiesi kaip iš tavęs tyčiojasi)	mot.	66	16,44	3,617	0,005
	vyr.	54	18,44	459	
Asmenys, į kuriuos gali kreiptis vaikas patyręs patyčias (dažniausiai nukentėjęs vaikas gali kreiptis...)	mot.	66	12,11	3,292	0,086
	vyr.	54	13,31	4,343	
Veiksniai turintys įtakos patyčioms mokykloje (veiksniai įtakojantys patyčias mokykloje...)	mot.	66	8,20	2,282	0,022
	vyr.	54	9,28	2,825	
Elgesio išraiška esant patyčioms (kaip dažniausiai elgiesi, kai pastebi patyčių situaciją mokykloje)	mot.	66	123	2,155	0,086
	vyr.	54	12,11	2,840	
Elgesys informuojantis patyčių buvimą (ar, kada nors buvo, jog dėl patyčių elgiesi taip)	mot.	66	20,67	4,255	0,611
	vyr.	54	20,22	5,297	
Patyčių vietas (kaip dažnai vaikai tyčiojasi, nurodytose vietose)	mot.	66	11,33	3,120	0,120
	vyr.	54	12,35	401	
Priežastys lemiančios patyčias (priežastys, kurios įtakoja patyčių atsiradimą)	mot.	66	18,85	5,506	0,136
	vyr.	54	20,59	7,226	
Aktualios temos mokykloje (tavo mokykloje labiausiai aktualu)	mot.	66	11,26	3,198	0,310
	vyr.	54	10,65	3,332	
Socialinio pedagogo darbas (ar žinai kokį darbą tavo mokykloje atlieka socialinis pedagogas)	mot.	66	14,67	2,803	0,114
	vyr.	54	15,69	4,179	
Laisvalaikio praleidimas (ką dažniausiai veiki laisvalaikiu)	mot.	66	10,97	230	0,152
	vyr.	54	10,35	2,665	
Priežastys dėl kurių tave baudžia tėvai (priežastys, kurios įtakoja tėvų bausmes)	mot.	66	13,14	5,558	0,801
	vyr.	54	12,87	5,975	
Veiksmai prieš skriaudėjus (ką reikėtų daryti su tais mokiniais, kurie tyčiojasi iš kitų)	mot.	66	7,35	2,229	0,232
	vyr.	54	6,81	2,636	
Teiginiai apie patyčias (Kaip manai, ar...)	mot.	66	6,65	1,973	0,042
	vyr.	54	7,52	2,633	
Prevencinės priemonės (prevencinės priemonės)	mot.	66	23,24	692	0,507
	vyr.	54	22,48	6,383	

Patyčių paplitimo mokykloje, (mokinių atsakymų rezultatų pasiskirstymas)

Teiginiai	Klasė	N	Vidurkis	Standartinis nuokrypis	p statistinis reikšmingumas
Nuomonė apie patyčių būdus (dažniausiai pasitaikantys patyčių būdai)	5	60	238	4,792	0,001
	10	60	19,85	4,926	
Patyčių apibūdinimas (Patyčios...)	5	60	158	2,580	0,163
	10	60	14,30	3,466	
Atsakas skriaudėjams (kaip tu elgiesi kaip iš tavęs tyčiojasi)	5	60	178	3,331	0,474
	10	60	17,60	4,473	
Asmenys, į kuriuos gali kreiptis vaikas patyręs (dažniausiai nukentėjęs vaikas gali kreiptis...)	5	60	123	3,395	0,078
	10	60	13,27	4,161	
Veiksniai turintys įtakos patyčioms mokykloje (veiksniai įtakojantys patyčias mokykloje...)	5	60	8,97	2,584	0,232
	10	60	8,40	2,579	
Elgesio išraiška esant patyčioms (kaip dažniausiai elgiesi, kai pastebi patyčių situaciją mokykloje)	5	60	11,63	1,939	0,055
	10	60	12,50	2,867	
Elgesys informuojantis patyčių buvimą (ar, kada nors buvo, jog dėl patyčių elgiesi taip)	5	60	21,68	2,709	0,004
	10	60	19,25	5,908	
Patyčių vietas (kaip dažnai vaikai tyčiojasi, nurodytose vietose)	5	60	12,77	3,689	0,002
	10	60	10,82	3,176	
Priežastys lemiančios patyčias (priežastys, kurios įtakoja patyčių atsiradimą)	5	60	21,22	6,906	0,006
	10	60	185	5,388	
Aktualios temos mokykloje (tavo mokykloje labiausiai aktualu)	5	60	11,33	335	0,241
	10	60	10,63	3,459	
Socialinio pedagogo darbas (ar žinai kokį darbą tavo mokykloje atlieka socialinis pedagogas)	5	60	15,38	3,405	0,423
	10	60	14,87	3,624	
Laisvalaikio praleidimas (ką dažniausiai veiki laisvalaikiu)	5	60	9,98	2,274	0,001
	10	60	11,40	2,219	
Priežastys dėl kurių tave baudžia tėvai (priežastys, kurios įtakoja tėvų bausmes)	5	60	13,17	648	0,775
	10	60	12,87	5,432	
Veiksmai prieš skriaudėjus (ką reikėtų daryti su tais mokiniais, kurie tyčiojasi iš kitų)	5	60	6,92	2,157	0,389
	10	60	7,30	2,670	
Teiginiai apie patyčias (Kaip manai, ar...)	5	60	6,78	2,308	0,225
	10	60	7,30	2,331	
Preveninės priemonės (preveninės priemonės)	5	60	20,32	4,845	0,001
	10	60	25,48	6,382	

Žodynėlis

Agresija – priešiškas elgesys, kuriam būdinga įžūlus pranašumo demonstravimas ar net jėgos naudojimas kito žmogaus, žmonių grupės atžvilgiu. (Psichologijos žodynas, 1993)

Auka – vaikas, kuris kenčia nuo patyčių ir kitų neigiamų veiksmų. (Povilaitis, Jasiulionytė, 2008)

Emocijos – jos laikomos „gyvuliškuoju“ žmogaus pradū, jų sukelti procesai žmogui gali būti pavojingi. Čia ypač svarbi vieta tenka savikontrolei. (Maria Furst, 1998)

Mokykla – įstaiga, kurios pagrindinė veikla – formalusis arba (ir) neformalusis švietimas.

Patyčios – tai įvairūs elgesys, kai vaikai žemina ir skaudina vieni kitus. (Povilaitis, Jasiulionytė 2008)

Prevenција – priemonė ir būdai, kuriais siekiama užkirsti kelią socialinės rizikos veiksniams atsirasti ir plėtotis.

Skriaudėjas – tai yra tam tikras lyderis, kuris dažniau pradeda, inicijuoja patyčias ir ieško palaikymo, stengiasi įtraukti kitus. (Povilaitis, Valiukevičiūtė, 2006)

Smurtas – tai nusikaltimas, agresyvus elgesys, kuris yra nukreipiamas į auką. Dažniausiai smurtas prasideda jau vaiko šeimoje. (J. Gilligan, 2007).

Socialinis pedagogas – asmuo, įgijęs socialinio pedagogo profesinę kvalifikaciją aukštojoje mokykloje arba turintis socialinio darbuotojo kvalifikaciją ir įgijęs pedagogo profesinę kvalifikaciją.

Šeima – mažos žmonių grupės sąjunga, paremta visuomeniniais, ekonominiais ir biologiniais ryšiais bei interesais. (Vaitkevičius, 1995)

Vaikas – asmuo, neturintis 18 metų, jeigu pagal taikomą įstatymą jo pilnametystė nepripažinta anksčiau.